

Forældres stemme i familiebehandling

Et kvalitativt studie om hvordan forældre oplever og erfarer samarbejde i forbyggende indsatser og hvilken betydning de har i praksis.

Marianne Juggie Stouby

**VID Vitenskapelig Høgskole
Diakonhjemmet**

**Mastergradopgave
I familierapi og systemisk praksis
Vejleder Inger Nordeide Jensen**

Antal ord 27.215

Dato 31.maj 2017

Forord

Jeg vil gerne præsentere min masteropgave fra min uddannelse i Familieterapi og Systemisk praksis gennemført på deltid med et fuldtidsjob. Processen med udarbejdelsen af masteropgaven har givet mig mulighed for en fordybelse i et emne, jeg er meget optaget af og passioneret omkring. I min masteropgave søger jeg, at forstå hvordan familier oplever og erfarer samarbejde med den professionelle side i forebyggende indsatser. Det, der ligger mig meget på sinde, er at få familiernes stemme frem i samarbejdet, da det er familierne, der er de vigtige aktører for at lykkes med arbejdet, der ligger forud.

At skrive en masteropgave bringer mange emotionelle tilstande frem. Der har været tider med frustration og glæde. Processen har været lærerig, inspirerende og spændende. Vejen til målet har været tidskrævende og anstrengende, hvor jeg har skullet minde mig selv om at nyde fordybelsen. Det har været et af mine ønsker at fordybe mig i emnet, som jeg i forvejen er meget optaget af og nu bare er blevet endnu mere interesseret i. Processen kan beskrives som en lang tur i en rutsjebane med store forventninger, op- og nedture, med en usikkerhed og en kildende fornemmelse i maven.

Jeg har mange at takke for deres følgeskab. Først og fremmest en tak til alle informanterne for deres deltagelse. Uden deres bidrag har denne masteropgave ikke været en mulighed, og jeg håber deres deltagelse får sat et aftryk i fremtidens samarbejde med professionelle.

En tak til min vejleder Inger Nordeide Jensen, der med sin omsorgfulde facon har været støttende og fagligt inspirerende. Inger er kommet med konstruktive idéer og tilbagemeldinger.

En stor tak til mine medstuderende Karen Lindegaard og Mette Corinth, som har været mine sparringspartnere gennem uddannelsen og masteropgaven. En støtte og opmuntring i, at dette kan og skal vi klare.

Til slut vil jeg takke min nærmeste familie og kollegaer for deres overbærenhed, når jeg har været umulig at være sammen med. I en krævende tid har der været forståelse og omsorg. Og min datter Olivia som har været en stor hjælp samt min kære mand, som har mindet mig om at nyde det og "gå en tur". Jeg er dybt taknemlig.

Jeg ville ikke have kunnet gennemføre uden jer alle – igen Tak.

Gåser, 22. maj 2017

Juggie Stouby

Sammendrag

Dette studie tager udgangspunkt i families oplevelser og erfaringer med samarbejde i familiebehandling. Samarbejdet som begreb er undersøgt nærmere ud fra familiernes mange perspektiver og kontekster. Jeg har afgrænset studiet til at omhandle familiernes oplevelser og erfaringers betydning for samarbejdet. Studiet er bygget op på den måde, at jeg ser teorien i lyset af hvordan oplevelser og erfaringer, danner mening om samarbejdet og hvordan det forstås. Den teoretiske ramme tager udgangspunkt i postmodernismen og jeg ser begrebet samarbejde i lyset af to postmoderne retninger, konstruktivismen og socialkonstruktivismen. Datamaterialet består af interview med fem familier og jeg har anvendt en semistruktureret interviewform. Jeg har valgt en fænomenologisk hermeneutisk videnskabsteoretisk referenceramme, og der er anvendt Giorgis fænomenologisk analysemetode til datamaterialet. Kirsti Malterud har modificeret denne teori og jeg har taget udgangspunkt i denne som arbejdsmetode. Fundene som jeg er kommet frem til gennem analysen var *Værdier, Relation og Multistresset familier*. Fundene er blevet diskuteret i lyset af relevant teori. Teorien er Jaakko Seikkulas *Åbne dialoger i relationel praksis*, Tom Andersens *Reflekterende processer* og William C. Madsens *Collaborative therapy with multi-stressed families* samt en sprogsystemisk terapeutisk forståelse.

Forældres stemme i familiebehandling

Indholdsfortegnelse

1	Indledning.....	7
1.1	Hensigt og udvikling af problemstilling.....	8
1.2	Opgavens opbygning	9
1.3	Begrebsafklaring	10
1.4	Arbejdspladsen kontekst: Familiegruppen.....	10
1.5	Min videnskabsteoretiske reference	10
2	Teorikapitel.....	12
2.1	Postmoderne tradition.	12
2.2	Kybernetik	13
2.3	Konstruktionisme.	14
2.4	Fænomenologisk hermeneutiske epistemologi.....	15
2.5	Domæne teori.....	16
2.6	Social konstruktivismen.....	18
2.7	Magtteori.....	20
2.8	Diskurs.....	21
2.9	Sproget.	22
2.10	Samarbejde.....	23
2.11	Åbne dialoger i relationel praksis.....	24
2.12	Reflekterende processer.....	25
2.13	Multi stressede familier.....	26
2.14	Afsluttende bemærkning	28
2.15	Sammenfatning.....	28
3	Metodekapitel	30
3.1	Videnskabsteoretisk baggrund.....	30
3.2	Fænomenologi	30

Forældres stemme i familiebehandling

3.3	Hermeneutik	31
4	Valg af metode og begrundelse	32
4.1	Kvalitativ metode i forskningsprojekt.....	32
4.2	Kvalitativt forsknings interview.....	34
4.3	Udvalg og rekruttering.....	34
4.4	Informanter	35
4.5	Gennemføring af interview.....	36
4.6	Informant-interviewer relation	38
5	Arbejdsmetode	38
5.1	Analysemetode, valg og begrundelse	38
5.1.1	Helhedsindtryk – fra vidnis til tema.....	40
5.1.2	Meningsbærende enheder	41
5.1.3	Kondensering – fra kode til mening.....	41
5.2	Sammenfatning – fra kondensering til beskrivelser og begreber.	43
6	Mine refleksion over påvirkninger af materialet	44
6.1	Rollen interviewer – informant	44
6.1.1	Udvælgelsen af informanter.....	45
6.1.2	Transkribering – fra tale til tekst	46
6.2	Kultur.....	46
6.3	Sproget	46
6.4	Etiske overvejelser, valg og integritet.....	47
6.5	Validitet i en social konstruktion.....	47
6.6	Troværdighed.....	48
6.7	Sammenfatning	49
7	Forskning på området.	50
8	Præsentation af det empiriske materiale.	52
8.1	Værdier i samarbejdet.....	53
8.1.1	Enighed og arbejde i samme retning.....	53
8.1.2	Fleksibilitet og lytte til hinanden	54
8.1.3	Kommunikation	54
8.2	Relations betydning i et samarbejde.	55
8.2.1	Magt.....	55

Forældres stemme i familiebehandling

8.2.2	Tværfagligt samarbejde.....	57
8.2.3	Socialrådgiver	59
8.2.4	Pædagogisk familierådgiver.....	61
8.2.5	Netværk	62
8.3	Multistresset familier	64
8.3.1	Belastninger	67
8.3.2	Udredningsforløb.....	67
8.3.3	Egne problemstillinger/diagnoser	69
8.4	Sammenfatning.....	71
9	<i>Diskussion om hvordan familiers oplevelser og erfaringer præger samarbejde med de professionelle .....</i>	72
10	<i>Værdier i samarbejdet .....</i>	75
10.1	Lytte til hinanden.	76
11	<i>Relationens betydning i samarbejdet.....</i>	77
11.1	Magten i samarbejdet	77
11.2	Tværfagligt samarbejde	80
11.3	Samarbejde med socialrådgiveren.	81
11.4	Pædagogisk familierådgivers rolle.....	82
11.5	Netværk.....	83
12	<i>Multistressede familier.....</i>	84
12.1	Afsluttende bemærkning.	85
13	<i>Anvisning til særlig fokus på samarbejde med udsatte familier.....</i>	86
14	<i>Litteraturliste.....</i>	87
15	<i>Bilag 1: Forespørgsel om deltagelse og samtykkeerklæring .....</i>	91
16	<i>Bilag 2: Interviewguide.....</i>	93
17	<i>Bilag 3: Eksempel på transskribering .....</i>	94
18	<i>Bilag 4: Godkendelse fra NSD.....</i>	98

1 Indledning

Jeg har i mit arbejdsliv kredset omkring emnet samarbejde fra flere forskellige vinkler. I denne masteropgave gang er jeg optaget af, hvordan familiers syn er på samarbejdet, hvordan de forstår og hvad de ligger i ordet samarbejde. Samarbejde anvendes og omtales i mange situationer i den offentlige sektor. Det hedder sig, at udvikling skal foregå i et samarbejde. Når der i den offentlige sektor omlægges eller omstruktureres beskrives det, at det skal foregå i et samarbejde. I mine 25 år inden for det offentlige, har jeg oplevelser og erfaringer med ordet samarbejde og dets betydning. Jeg har eksempler, hvor jeg synes, at samarbejdet har været til stede og udviklingsprocessen har opleves som et samarbejde. Jeg har også erfaringer, hvor det ikke lykkes. Oplevelser hvor jeg har følelsen af at få noget presset ned over hovedet. Jeg har en enkelt oplevelse, som virkelig fik mig til at tænke, at jeg skulle "ret ind eller forsvind". Det har siden hen fået mig til at tænke tilbage på oplevelsen med stor undren over, hvordan det kunne være at denne oplevelse adskiller sig fra andre oplevelser og dog har sat et dybt aftryk. Var det mig, der havde misforstået betydningen af ordet samarbejde? Var det manglende information, om hvilken indflydelse medarbejdere havde i beslutningerne? Var det oplevelsen af, at lægge mange kræfter og megen energi i arbejdet, som til syvende og sidst ikke blev taget hensyn til? Jeg har ikke et enkelt svar på disse spørgsmål, men det har fået mig til at tænke over, hvordan jeg selv indgår i et samarbejde. Det har ligeledes fået mig til at tænke på familiers oplevelser af samarbejde, og om de føler, som jeg har følt i nogle situationer.

Diskurserne i familiearbejde er, at man gerne vil forebygge anbringelser af børn i udsatte familier. Dels fordi forskningen peger på, at anbragte børn ikke klarer sig bedre end børn, der forbliver i hjemmet og dels fordi samfundspolitisk kræver, at der skal spares penge. I Aalborg kommune har der de seneste år været fokus på børn og unges trivsel. I den forbindelse er der indgået et samarbejde med Aalborg Universitet vedrørende forskning i faglige og organisatoriske processer i forhold til implementering af en udviklingsstrategi for børn, unge og familier i Aalborg Kommune. En udviklingsstrategi som blandt andet har fokus på forebyggende indsatser til barnet, den unge eller familier. Der er ligeledes fokus på konsulentbistand til familierettede indsatser, netværks- eller samtalegrupper, rådgivning om familieplanlægning og andre indsatser, der har til formål at forebygge vanskeligheder hos et barn eller i en familie. Der arbejdes hen imod en helhedsindsats for at mindske betydningen af social baggrund, således alle har lige muligheder.

Forældres stemme i familiebehandling

Til at opnå målene fra udviklingsstrategien arbejdes der på flere fronter. Her nævner jeg kun indsatsstrappen inden for børn og familieområdet. Indsatsstrappen har fokus på forebyggelse og handling i tværprofessionelt samarbejde. Indsatserne skal så vidt muligt foregå i barnet/den unges eget miljø. Det vil sige, at alle børn og unge har ret til et så 'normalt' liv som muligt. Der arbejdes med sikkerhedsplaner, fleksible hjemmebaserede indsatser, 16+ samråd og relationel koordinering. Udviklingsstrategien forløber frem til 2020, og så er der et håb om at have opnået en implementering.

Jeg tænker, det er en fin udviklingsstrategi, der er udarbejdet med spændende tiltag. Jeg bliver optaget af familiernes inddragelse, da de er en vigtig samarbejdspartner, og jeg bliver optaget af, hvordan disse planer udføres i praksis. Jeg ønsker, at mit studie kan være med til at gøre mig klogere på hvordan familierne oplever de forandringer, og hvordan de oplever samarbejde i praksis med de professionelle.

1.1 Hensigt og udvikling af problemstilling

Med interesse i familiernes oplevelse af samarbejde og betydningen i praksis, er min hensigt at foretage et uddybende forskningsprojekt om, hvordan familier forstår begrebet samarbejde i forebyggende indsatser. Jeg ønsker, at fokusere på om familierne oplever og erfarer den forebyggende tilgang, om de føler sig inddraget og om det giver mening for familierne i arbejdet hen imod at skabe forandringer. Jeg er optaget af, hvordan familierne ser på netværket og på hvilken måde netværket inddrages i arbejdet. Til sidst kunne jeg tænke mig at spørge familierne, om de har ideer til det fremtidige samarbejde og hvis de har andre tanker til at optimere samarbejdet.

Min problemstilling er:

Hvordan opleves og erfares samarbejde i forebyggende indsatser i udsatte familier og hvilken betydning har disse oplevelser og erfaringer for samarbejdet i praksis.

Heraf er mine forskningsspørgsmål med underspørgsmål til at belyse min problemstilling. Underspørgsmål som er tænkt som en støtte til at uddybe temaet:

1. Hvad forstår du ved begrebet samarbejde?

- Kan du komme i tanke om nogen situationer, hvor du har oplevet samarbejde?

Forældres stemme i familiebehandling

2. Oplever du at være inddraget i samarbejdet og på hvilken måde?
3. Har samarbejdet ændret sig over tid?
  - Har samarbejdet været en proces- hvilken og hvordan?
  - Har dialogen med de professionelle haft en særlig betydning i samarbejdet?
4. Hvilken betydning har netværk haft i samarbejdet?
  - Hvilken betydning har netværket for processen?
5. Har der været ønsker om andre måder at samarbejde på?
  - Hvilke drømme har du om livet?
  - Støtte og hjælpemuligheder fra systemet?

Dette studie kunne være gået i mange spændende retninger. Det kunne have fokuseret kun på magtens betydning i samarbejde. Det kunne omhandle forældres egen opvækst og baggrund i samarbejdet, etik i familiebehandling eller hvad der virker i samarbejdet. For at lave en afgrænsning har jeg valgt at fokusere på forældrenes stemme i familiebehandling med fokus på oplevelser og erfaringer samt betydningen af disse i samarbejdet.

1.2 Opgavens opbygning

Denne masteropgave er inddelt i tre hovedkapitler. Hvert kapitel afsluttes med en kort sammenfatning. Allerførst redegør jeg for mit videnskabsteoretiske ståsted, da det præger hele opgaven. Første kapitel er teori afsnittet, som indeholder det videnskabsteoretiske perspektiv, som udgør fundamentet for dette studie. Her belyser jeg hvordan meninger dannes, ved at inddrage systemisk tænkning og to forståelsesretninger. De to retninger indenfor det postmorderne perspektiv er konstruktivismen og socialkonstruktivismen. Andet kapitel handler om mine metoder og videnskabsteoretiske baggrund samt valg af metode. Dernæst redegør jeg for forskningsprocessen, hvori analysen af materialet uddybes. I tredje kapitel vil jeg præsentere fundene fra analysen og diskussionen i lyset af teori og problemstilling. Til sidst vil jeg afslutte med bemærkninger til studiet

Forældres stemme i familiebehandling

og anvisninger til samarbejde med udsatte familier i forebyggende indsatser samt ændringer i egen praksis jævnfører familiernes udsagn.

1.3 Begrebsafklaring

Jeg skriver opgaven på dansk og heraf finder jeg det relevant kort at orientere om enkelte ords "oversættelse" fra norsk til danske. Ordet kundskab – viden, Drøftning – diskussion. Der er ligeledes anvendt danske talemåder som "firkantet sagt". Begrebet 'mening' kan have flere betydninger, det vil være afhænger af den kontekst det står i.

Endvidere er der anvendt danske fagtermer, hvorfor jeg finder det relevant at informere om Familiegruppens arbejds kontekst.

1.4 Arbejdspladsen kontekst: Familiegruppen

I denne opgave finder jeg det relevant med en kort beskrivelse af strukturen og arbejdsmetoder i Kommunen, for at forstå den tankegang, der bliver arbejdet ud fra. Studiet tager udgangspunkt i Aalborg Kommune. Aalborg Kommune er opdelt i fire distrikter. Hvert distrikt har en familieafdeling, kaldet Familiegruppe. I Aalborg kommune er det vedtaget, at der skal arbejdes ud fra ICS modellen (Intergrated Childrens System) Det betyder, at der er fokus på barnets udviklingsmæssige behov, forældrekompetencer og familieforhold, familie og omgivelser. Der anvendes metoden SOS (Sign Of Safety) i møde, som omhandler barnet og hvad de er glade for, hvad bekymrer dem, fremtidige aftaler omkring barnet og om der er forhindringer i gennemførelsen af aftalerne. Til hver Familiegruppe er der tilknyttet psykologer, socialrådgiver og pædagogiske familierådgiver (familiebehandler, familierapeuter og pædagoger)

1.5 Min videnskabsteoretiske reference

I denne masteropgave vil jeg tage udgangspunkt i en socialkonstruktionistisk og postmoderne tilgang både i min forståelse og tolkning. I denne tænkning ligger en forståelse af kulturel og kontekstuel forhold. Jeg vælger at begynde med at præsentere mit videnskabsteoretiske ståsted i opgaven, da det præger opgaven.

I en socialkonstruktionistisk tradition er sproget og dets betydning i social interaktion central. Kundskaben opstår i intersubjektiv kontekst, hvor vi gennem sproget konstruerer vores selvforståelse og vores forståelse af verden. Vores diskurser og konstruktioner giver virkeligheden og verden form og indhold. Erkendelse skabes i en sproglig relation i sociale sammenhænge. Det betyder, at der ikke

Forældres stemme i familiebehandling

kun er én virkelighed, idet hvert individ har sin egen opfattelse af virkeligheden. Det handler, om hvordan tilgangen til struktureringen og fortolkningen af virkeligheder er bestemt af en dominerende sprogspraksis. (Thomassen, 2006). Hertil en socialkonstruktionistisk tilgang, som belyser hvordan vi tænker og konstruerer vores virkelighed. Hovedvægten ligger i hvordan virkeligheden skabes gennem sociale konstruktioner, altså hvordan individer konstruerer meninger mellem hinanden (Gergen, 2005).

I min undersøgelse har jeg interviewet familier om deres oplevelser og erfaringer i samarbejdet med systemet/de professionelle. Jeg har lyttet til deres oplevelse af begrebet samarbejde, lyttet til deres historier om oplevelser og deres erfaringer samt den betydning det har for samarbejdet. Jeg har analyseret og forsøgt at formidle hvordan familierne, som handlende aktører, konstruerer deres liv i et samarbejde. Med udgangspunkt i en socialkonstruktionistisk forståelsesramme mener jeg, at der tilføres nye og udvidet perspektiver på samarbejdet mellem familier og professionelle. Gergen er optaget af den socialkonstruktionistiske position inden for psykologien og at mening opstår mellem mennesker enten intersubjektiv eller relationelt samt at mening ikke tilhører det enkelte menneske. En socialkonstruktionistisk forståelse tager afstand fra den psykodynamiske tænkning, hvor selvet eller personligheden findes inde i mennesker, som en realitet. Vores egen subjektive oplevelse og opfattelse indgår som en del af konstruktionen i den sociale virkelighed. Der kan ud fra et socialkonstruktionistisk perspektiv ses på deltagerne i undersøgelsen, som aktører der konstruerer, forstår og handler i en kontekst eller i verdenen. Målet med et socialkonstruktionistisk perspektiv er for at se på, hvordan begrebet samarbejde bliver forstået og fremstår. Dette perspektiv giver ikke et bestemt resultat, og der eksisterer ikke en endelig løsning. Jeg ønsker, at se socialkonstruktionismen som et videnskabelig ståsted for at se på forældrenes syn på og stemme i et samarbejde i det postmoderne samfund.

2 Teorikapitel

Dette kapitel indeholder en præsentation af opgavens teoretiske referenceramme, som tager udgangspunkt i et ønske om at fremstille opgavens tanke- og forståelsesgrundlag.

Opgavens teoretiske del har til hensigt at udforske begrebet samarbejde i lyset af meningsdannelse, oplevelser, erfaringer samt erkendelse med fokus på, hvordan dette anvendes og har betydning i et samarbejde. Et samarbejde som tager udgangspunkt i en postmodernistisk tænkning med fokus på sproget, mening og det relationelle forhold. Opgaven bevæger sig således fra en forståelse af samarbejde som en ontologisk objektiv størrelse, som er uafhængig af subjektet, til et ønske om at fremme forskellige måder at tænke mening, virkelighed og kundskab, som konstituerer begrebet samarbejde. Kapitlet vil beskrive to postmoderne forståelsesretninger, konstruktivismen og socialkonstruktivismen. Opgavens problemstillinger er "Hvordan opleves og erfares samarbejde i udsatte familier og hvordan kan disse oplevelser og erfaringer have betydning i praksis? Her vil jeg belyse et teoretisk ståsted for hvordan oplevelser og erfaringer danner mening, som har indflydelse på hvordan der samarbejdes og hvad der tænkes om samarbejdet. Herefter vil jeg beskrive teorien fra en praktisk vinkel. Først vil jeg præsentere åbne dialoger i relationel praksis og reflekterende processers betydning i samarbejdet og dertil lave en belysning af samarbejdet med multistressede familier.

Hovedtrækkene af den teoretiske referenceramme vil blive diskuteret op imod mine fund fra analysen i diskussionskapitlet.

2.1 Postmoderne tradition.

For at forstå postmodernismen skal der tages et kort tilbageblik på modernismen. Størstedelen af det nittendeårhundrede kaldte man den modernistiske periode. Her blev overtro og romantikken erstattet af vished om, hvordan verden virkelig var. Det handlede om naturlige forklaringer og oplysning om universets mysterier. Videnskaben skulle med en objektiv metode, hvor ting kunne måles og vejes, fortælle os sandheden om de love, der styrede verden. Dette gjaldt også den menneskelige adfærd. Der blev forsket og afsløret hvordan alt sammen virkede og fungerede. Omkring nittenhundrede

Forældres stemme i familiebehandling

halvtredserne kom der en antydning af, at man ikke havde svar på alt i videnskaben, og at det ikke var muligt at finde nogen objektiv beskrivelse af verden. Familien sammenlignes ikke længere med en simpel dampmaskine, men mere som et kompliceret fysisk system. Terapeuten havde ekspertrollen, og var den, som fik systemet til at fungere igen. (Jensen.2005)

Udviklingen forsætter og der stilles spørgsmålstejn ved autoriteter. Der stilles spørgsmålstejn ved, om der findes en endelig sandhed, og der rettes en opmærksomhed på magt og indflydelse. I familierapifeltet rettes blikket på terapeutens rolle, som en del af systemet. Terapeuten er som aktør i familien på linje med andre aktører i familiesystemet. Årsagssammenhængen er cirkulær, da alle påvirker hinanden. Det er ikke kun A som fører til B. Det er A som fører til B og førers tilbage igen. Vi har bevæget os ind i det, som betegnes som kybernetik af anden orden. (Jensen, 2005)

2.2 Kybernetik

Inden fremstillingen af anden ordens kybernetik, skal der laves et tilbageblik mod en af de førende som byggende sine teorier på kybernetik og kommunikationsteori. Det var Gregory Bateson (1904-1980) som var antropolog. Bateson så relationer som kommunikation i form af budskaber, ideer og tanker. Bateson var i sine teorier optaget af viden og erkendelse. Hans udgangspunkt var, at mennesket er en del af et hele, og kan ikke ses isoleret. Alt hvad mennesket foretager sig skal forstås i en sammenhæng af den kontekst, det er i. Den systemiske tænkning tager udgangspunkt i helheder, som et grundlag for forståelsen af 'virkeligheden'. En 'virkelighed' der handler om systemer af levende væsner i hver deres naturlige omverden. En naturlig omverden som Gregory Bateson mener, at vi må tilegne os med en erkendelse der ligner, de levende væsners egen ubevidste erkendelse. Sagt med andre ord, socialarbejderen må kunne tænke som klienten tænker. Dette opnås ved, at lære at forstå hvordan idéer virker i den ydre verden. Bateson skelner mellem den ydre verden, og individets oplevelser af denne verden, ved at hævde at kortet ikke er det samme som terrænet. Terrænet står for 'virkeligheden' og kortet står for de forestillinger eller idéer, vi har om 'virkeligheden'. Bateson forkaster således materialismen som forklaringsprincip, som mangler forståelse af biologiske og mentale fænomener som hierarkier. Hierarkier af budskaber med mere. Bateson anvender således 'mind' som forklaringsprincip. (Ølgaard,2004).

Med en sådan tænkning i det systemiske kan det hævdes, at det tætteste man kan komme på virkeligheden, er vores forestillinger, tanker, billeder og idéer om virkeligheden. Den systemiske teori

Forældres stemme i familiebehandling

vil ikke kunne repræsentere 'sandheden' som et fænomen, men sammenlignes med et kort som er mere eller mindre brugbar.

Hermed rettes fokuset tilbage på anden ordens kybernetik. Anden ordens kybernetik forstår systemet som en helhed. Det vil sige, at der ikke er nogen positioner uden for systemet. Studerer du et system, studerer du også dig selv. Systemerne danner vores konstruktioner. Denne forståelse af systemer knytter sig til konstruktivismen.

2.3 Konstruktionisme.

Konstruktivismen ser virkeligheden som en mental konstruktion. Konstruktivismen er således, at vores forståelse af verden er produkt af vores tankemæssige konstruktioner. Konstruktivismen og den systemiske tænkemåde var et opgør med det mekaniske paradigme, og den positivistiske tænkning. Et positivistisk paradigme, hvor der fandtes en objektiv verden og som fremkom med hjælp fra videnskabens analytiske metoder. En videnskabelig analytisk metode, hvori der kunne findes frem til en objektiv beskrivelse af, hvordan verden ser ud uden nogen ydre påvirkninger eller værdier. Et menneskesyn som var præget af lineære årsagsforklaringer i modsætning til den systemiske tænkning, som er optaget af cirkularitet og årsagsforklaringer af fænomener som opstår. Virkeligheden konstrueres af observatørerne (Jensen,2005).

Systemisk tænkning har fokus på relationer, når der arbejdes med mennesker. Relationer som i denne tænkning kommer til at betyde, at eksempelvis i et samarbejde, er det "noget" som ske mellem dem der skal samarbejde, og ikke kun inde i det enkelte menneske. Fokuset må være på samspillet mellem de forskellige elementer/mennesker inde i systemet snarere end på studiet af de enkelte elementer/mennesker. Et system er altså mere end summen af delene. I et samarbejde studeres kommunikationen mellem deltagerne, og den enkelte persons egenskaber, for at forstå deres adfærd. Kommunikationen mellem deltagerne i samarbejdet bliver interessant, da det er vejen til at forstå, de forskellige deltagers adfærd. Alle må inkluderes for at forsøge at skabe mening. Sagt med andre ord, så betyder det at subjektet skaber mening om tingene frem for at finde mening. Med dette menes, at fænomener må udfyldes med mening af det meningsskabende subjekt. Et samarbejdet vil ikke bare være et samarbejde, men er et samarbejde i kraft af personen, som oplever og erfarer det. Samarbejdet defineres af individet, og det betyder at samarbejdet er repræsenteret af subjektet og ikke bare af sig selv.

Forældres stemme i familiebehandling

Hvordan oplever og erfarer vi? Epistemologi referer til teorier (erkendelsesteorier) om viden og hvordan mennesker foregiver at have viden om noget. Mennesker beskriver ikke kun den virkelighed, de lever i. De forstår virkeligheden baseret på oplevelser og erfaringer. Hvad mennesket ved eller mener, er således et resultat af deres viden, tanker, og beslutninger. For Bateson fandtes der mange virkeligheder, som har en sammenhæng med den kultur mennesket lever i samt måder at forstå oplevelserne af virkeligheden. Epistemologi omhandler hermed måden mennesker forstår oplevelser og erfaringer både personligt og socialt. (Lock og Strong, 2010).

2.4 Fænomenologisk hermeneutiske epistemologi

En fænomenologisk hermeneutisk epistemologi fremhæver en virkelighed, hvor erkendelsen er subjektiv. Det er subjektets oplevelse, fortolkning og mening, som er i fokus. Vi agerer ud fra vores verdensbillede – hvordan vi tror den er, og vores ageren er styret af, hvordan vi synes, det bør være. Vores forståelse af verden er præget af vores værdier og holdninger. Holdninger har sammenhæng med værdier, og ønsket om, hvordan verden skal se ud. Meninger handler om beskrivelser af verden, og om hvordan den 'ser ud' og/eller viser sig i en bestemt kontekst. Et eksempel kan være, at jeg mener, at alle omsorgssvigtet børn skal anbringes. Denne mening kan være sand eller falsk. Denne mening overstiger mig selv som subjekt, ved at være en beskrivelse af virkeligheden. En holdning er derimod en beskrivelse af egne subjektive værdier. Vores meninger er hermed under stor indflydelse af vores virkelighed, medier og det samfund, vi lever i. De fleste vælger dog være kritiske og udvælger autoriteter, som de har tillid til. Undersøger vi begrebet samarbejde nærmere ud fra en systemisk tænkning, vil samarbejde blive til ud fra hvilken mening, der ligges i det. Meningsdannelsen af begrebet samarbejde dannes ud fra subjekts oplevelse og erfaring samt subjekts fortolkning, værdier og holdninger. Dette er hermeneutiske forståelse ud fra Hans-Georg Gadamer (1900- 2002) som var en tysk filosof. (Krogh, 2014: 73-98)

Bateson hævder, at vi må flytte opmærksomheden fra individet og forstå mennesket som en del af de relationer som beskriver og forklarer et verdensbillede. Som mennesker bevæger vi os ikke som billardkugler. Mennesket som individ har en forståelse af det, der observeres i en kontekst som medfører at individet projicere mening ind i sine observationer. Det er hermed ikke fænomener i omgivelserne som er vigtige, men individets oplevelse (fænomemologi), fortolkningen (hermeneutik), mening og erkendelsen i forhold til fænomenerne (Lock og Strong, 2010:145-165).

Forældres stemme i familiebehandling

Ud fra denne forståelse bliver det ikke begrebet samarbejde som er det vigtige, men oplevelsen af samarbejde og dermed bliver oplevelsen af samarbejdet det centrale, og det som skaber mening om begrebet.

Humberto Maturana (1928) er biolog og filosof. Maturana lancere ideen om, at vi ikke står over for et univers, men at virkeligheden skal forstås som et multivers med forskellige fortolkningsmuligheder. Maturana mener, at der ikke er nogen forskel på sansning, tolkning eller meningsdannelse. Videnskabens kundskab kan således ikke forstås som objektivt, men vil være afhængig af observatøren. Det betyder, at virkeligheden dannes i det enkelte individ, og at der er lige så mange virkeligheder, som der er individer. Virkeligheden er hermed ikke noget der er, men noget som konstrueres og opleves af den enkelte. Dermed hævder Maturana, at virkeligheden ikke kan forstås som et univers, men må forstås som et multivers. Med dette udgangspunkt at forstå samfundet på, bliver der lige så mange virkeligheder og sandheder, som der er menneskers måde at sanse og agere på. Er der brug for at noget skal være objektivt sandt og styrende for flere, kan det ske ved en forhandling eller et samarbejde. Et samarbejde som sker blandt de tilstedeværende, og som når frem til det 'objektive', at det er objektivt. Det er, den måde Maturana sætter objektiviteten i parentes. Skal noget fungere som objektivt for andre end dem, der har deltaget i samarbejdet, er det nødvendigt at de kobler sig på, og accepterer resultatet af samarbejdet, som andre har foretaget. For at forstå denne teori har Maturana lavet en model. Modellen er baseret på, at vi lever i tre forskellige livsverdener eller domæner.

2.5 Domæne teori.

Til at forstå hvordan et samarbejde kan foregå vil jeg lave en kort introduktion af Maturanas idéer om domæner. Det er en model til at forstå den sammenhæng, vi er en del af i øjeblikket. Det er en måde til at skifte mellem forskellige positioner i en relation til den professionelles rolle (Lang P., Little M., Crone V., 1990 og Jensen, 2005). En professionel der arbejder med menneskelige relationer skal kunne navigere mellem forskellige domæner. Sagt med andre ord, den professionelle kan have forskellige 'kasketter' på i en relation. Maturana kalder disse domæner for æstetikens, produktionens og forklaringens domæner. Maturana adskiller domænerne for kunne relatere til forskellige aspekter af måder, der kendetegner de handlinger vi udfører i verden. I produktionens domæne er det love og regler som gælder. I dette domæne forholder man sig til instrukser og interne normer, som danner

Forældres stemme i familiebehandling

rammen og som holder en vis tid. Forklaringens domæne har ikke én sandhed eller ét perspektiv. Her bliver der udforsket og stillet spørgsmål, et multivers med mange versioner af verden. Som udgangspunkt er alle synspunkter ligeværdige og af samme gyldighed. Æstetikens domæne omhandler personlige kundskaber, den private baggrund eksempelvis moral, etik, harmoni og skønhed. Det er et domæne med følelser, holdninger, vores normer – altså hele vores kulturelle, religiøse og ideologiske baggrund.

I det æstetiske handlingsdomæne er der en øget opmærksomhed på en kobling mellem den professionelles teori og handling. Relationen og samtalen har ikke form som den, der er mellem to venner. Det er en relation og en samtale til en klient, hvor der opretholdes en fornemmelse og en bevidsthed af egen personlig og professionel moral samt etisk position, som er integreret i den systemiske tænkning.

I handlingens produktive domæne (produktions domæne) er der fokus på at udføre et arbejde efter gældende regler og love på en kreativ og elegant måde således klientens autonomi og rettigheder respekteres inden for det konkrete samfundets konventioner. Til tider udføres et arbejde som nødvendiggøre en handling uden samtykke fra klienten. Her respekteres klientens ret til at afvise med de følgende konsekvenser (eksempelvis ved fjernelse af et barn). Det udførte arbejde kan medføre både muligheder og begrænsninger ud fra den professionelles vurderinger. I den systemiske-professionelles rolle stilles der spørgsmålstejn ved disse vurderinger, og om det forventede resultat vil skabe vækst og forandringer. Det indebærer også en vurdering af, hvorvidt der skal forsøges at arbejde videre i forklaringens domæne.

Forklaringernes domæne i praksis kan sammenlignes med terapi eller den arbejdsproces som foregår, når der skal skabe forandringer på en arbejdsplads. Her er der fokus på at fremskaffe så mange forskellige historier og perspektiver som muligt der relaterer til de deltagende. Her indtages en position præget af nysgerrighed og neutralitet. På forklaringens domæne arbejdes der kun med samtykke fra klienten. Dette relaterer til den systemiske position, som betyder at man moralsk og etisk kun arbejder med mennesker i en forandringsmæssige kontekst, når de har givet deres accept. (Artikel: Det systemiske-professionelle handlingsdomæne og spørgsmålet om neutralitet, Lang P., Little M., Crone V., 1990 og Jensen, 2005)

Forældres stemme i familiebehandling

Principperne fra domæne teorien vil blive knyttet til begrebet samarbejde i diskussionsafsnittet op imod mine fund og problemstillingen.

2.6 Social konstruktivismen

Wittgenstein taler om sprogspil, hvor sproget skal ses i en helhed, hvor også de aktiviteter omkring sproget har betydning samt ords mening. (§7 og §23 *Filosofiske undersøgelser*, Ludwig Wittgenstein, 2001).

Socialkonstruktionismen hævder, at virkeligheden er socialt konstrueret og at der ikke findes en virkelighed uden sprog.

"Ved disse konstruksjonene etableres både vår selvforståelse og vår virkelighedsforståelse. Erkjennelsen er altså ikke primært en individuell prosess; den skapes i selve den språklige relasjonen i sociale fellesskap" (Thomassen, 2015:180)

Sproget er i sig selv ikke en selvstændig størrelse, men er noget som bliver til mellem mennesker. Der findes ikke en virkelighed udenfor sproget. Med dette ståsted er forståelsen af mening og virkelighed noget som i samspil skabes på en dialogisk måde mellem mennesker. Socialkonstruktionismen går længere end blot at se adfærd i en given social kontekst.

"kontekst betragtes som et multirelationelt og sprogligt domæne i hvilken adfærd, følelser, emotioner og forståelse er fælles. Disse forekommer i en mangfoldighed af komplekse netværk af relationer og social processer, der altid er under forandring, samt lokale og mere generelle sproglige domæner/praksisser/diskurser" (Anderson, 2003:74)

I den postmoderne tænkning fjerner man sig fra opfattelsen af at virkeligheden er uafhængig af observatøren, mod en tænkning hvor man lægger vægt på sproget som virkelighedskonstruerende. Gennem en dialogisk forhandling bliver virkeligheden genstand for sandhed i en social overensstemmelse. I socialkonstruktionistiske tænkning er virkeligheden fjernet fra subjektet, og stedfæstet i området for social diskurs. Diskurs er et begreb, som er centralt for postmodernisme. En diskurs kan "tale" om det der 'er sandt', 'er virkeligt', 'moralsk' og lignede. En diskurs kan være

Forældres stemme i familiebehandling

opretholdt af historien, som forsyner os med talrige midler til at erklære og forsvare, hvordan tingene forholder sig. Videnskaben bidrager til diskursen ved at beskytte, opretholde eller udbrede særlige traditioner. En diskurs giver sig til kende på mange niveauer, den skabes gennem dialog både samfundsmæssigt og kulturelt.

Postmodernismen tager blandet andet afsæt i en idé om, at menneskelig forståelse sker gennem sproget, men en hver forståelse vil være præget af en social, historisk og kulturel kontekst.

" Som individ med multitalblivelse bære vi med os myriader af muligheder for at relatere os til andre – en myldrende række moralske gode grunde, følelsesmæssige udtryk, erfaringer, erindringer og ligende" (Gergen, 2010: 397)

Kenneth Gergen (1934-) er psykolog. I bogen en "En invitation til social konstruktion" rettes en opmærksomhed på, hvordan vi kan leve i en verden uden nogen faste holdepunkter. Spørgsmålet stilles således.

"Hvordan kan vi, når der ikke er nogen sandhed, nogensinde være sikre på noget som helst....Hvis der ikke er nogen sund fornuft, hvordan kan vi da overleve; og hvis der er er nogen fast opfattelse af hvad der er god moral, hvordan skal vi da handle?" (Gergen, 2015:50)

Gergen svarer selv på spørgsmålet ved at skrive, at socialkonstruktivismen ikke tilintetgøre sandhed, sund fornuft, moral og så videre. Det er gennem dialogen, vi kommer ud over de forenkede bindinger og åbner for vidtstrakte muligheder for at skabe en fremtid sammen. Et samarbejde skaber udvikling – sammenhandling uden dialog, kan skabe modvilje. Det er ikke ordene i sig selv, som har betydning, men det er i samspillet meningen dannes. Sproget er et produkt af meninger, som er afhængig af personlige værdier og erfaringen, vi er kommet til at kende verden med. Idéen er således at " vi først erfarer verden og dernæst forsøger at udtrykke erfaringer i ord, er knyttet til opfattelsen af sproget som en afbildning af verden". (Ibid, 2015: 18). Hermed kommunikerer billeder fra vores bevidsthed og beskrivelser af vores verden ud til andre. (Gergen, 2015)

Dette understreger det postmodernistiske syns fokus på den social, kulturel og historisk kontekst. Som nævnt er det en grundidé i socialkonstruktivismen, at det som er virkeligheden, er social

Forældres stemme i familiebehandling

konstrueret. I denne social konstrueret virkelighed kommer vi ikke uden om magtens betydning i relationen. Michael Foucault (1926-1984) regnes som en af de vigtigste filosoffer i definitionen af magten. Foucault var optaget af magtbegrebet og den betydning, den har i samfundet.

2.7 Magtteori.

Magt forekommer på forskellige måder – gennem politik, diskurser og relationer. Magten kan forekomme synligt og personificeret. Det kan eksempelvis ses i forhold som omhandler anbringelser af børn. Magten kan også være skjult – den moderne magt. Det er magten, som sniger sig ind på os gennem normer, medier og trends.

Jeg vil her nævne to magtteoretikere Michael Foucault og Jurgen Habermas. Jeg vil ikke belyse alle deres ligheder og forskelle, men kun kort redegøre for deres teori som relaterer sig til problemstillingen i opgaven.

Michael Foucault er psykolog og filosof og har stillet spørgsmålet, hvad er magt? Michael Foucaults teori er optaget af magtforholdet i kommunikationen, relationen og magtens betydning i samfundet. Foucault gør op med den mere statiske opfattelse af magt, som er magten over nogen. En af måderne Foucault forklarer magt på er gennem viden. Det forstås således, at i en relation kan den ene part have en større viden om et emne end den anden part. Et eksempel er at have en faglig viden om et emne (uddannelse), dybere kendskab til lovgivning eller om systemets opbygning. Gennem denne viden øges kundskab og handling. I Foucaults optik er magt et fænomen som gennemsyrrer alle aspekter af vores adfærd og handlinger. Der findes den traditionelle magt som udøves af mennesker (politi, forældre, lærer) og institutioner (skole, familiegruppe med myndighed) som har magt til at udøve magt over andre. Den moderne magt handler om, hvordan vi bliver os selv. Den moderne magt handler om, at benytte sig af faglige forklaringer, forskning og kundskab fra fagområder (psykologi, medicin, pædagogik). Fra kundskaben og kulturen udvikles nye normformer for, hvordan vi skal leve vores liv. Den moderne magt former mennesker i sit selvbillede, og tvinger mennesker til en selvforståelse med undertrykkelse, og som er præget af mangel på frihed. (Jensen, 2009).

Ifølge Foucault teori kan der argumenteres for at forstå individet med en fri vilje, men kun i nogen grad, da vi også skabes gennem kundskab, kultur og modstandsformer. Forstået sådan at er vores meninger, holdninger, tanker i konstant "fare" for at blive erstattet af andre meninger, tanker etc.

Forældres stemme i familiebehandling

Foucault tilkendegiver på den ene måde, at det ikke er individets skyld, at det fastholdes i undertrykkelse. På den måde, er individet med til at fastholde undertrykkende subjektpositioner, fordi det er svært at gennemskue, hvorledes man undertrykker sig selv. Foucault kritiserer grundlaget for denne normative forståelse og mener, at vi skal ud over diverse værdisystemer, og gør os bevidst om dem og evt. bryde dem. Et eksempel kunne være, at en leder ikke altid har ret, fordi hun er leder og er i en magtposition. Magten bliver et grundlag og en aktør i striden om, hvad der skal anerkendes som gyldig.

Jurgen Habermas (1929-) en tysk filosof og sociolog. Han har udviklet videre på den kritiske tradition om magt og rationalitet. For Habermas er magt et af de to styringsmedier for systemverden, der sammen med livsverdenen udgør samfundet/det sociale liv. I det sociale liv taler Habermas om den herredømmefrie kommunikations og diskurs.

"I den herredømmefrie kommunikationsmåde er overgangen mellem kommunikation og diskurs gnidningsfri, og de myndige og diskurskompetente borger kan, på et hvilket som helst tidspunkt, sætte et hvilken som helst spørgsmål til debat." (Marquardt, 1987:104)

Habermas teori omhandler kommunikationshandlinger, som man gennem den magtfrie dialog og den frie diskurs har som mål, at lære mennesket og indtage den andens ståsted. En dialog hvor demokratiske beslutningsprocesser og etisk tænkning er i centrum. Hvor man gennem en diskurs kan arbejde sig frem til en enighed eller konsensus. Det er således en samtale som igennem en proces når frem til en beslutning, ikke ved afstemning, men ved at man taler sig frem til en enighed. Diskursen bliver i denne sammenhæng et ideal eller et mål, som der stræbes efter. (Jensen, 2009).

2.8 Diskurs

Diskurs er et begreb som er centralt i postmodernismen og magttænkningen. Diskurs giver sig til kende i sproget. Diskurser har flere niveauer – samfundsmæssige og kulturelle diskurser samt diskurser inden for religion, i en organisation og blandt fagfolk. Diskurs henviser som tidligere nævnt til en institutionel måde at tænke på, og begrebet fremhæver, at der er en sammenhæng mellem kræfter i samfundet, i sproget og i individets erkendelse. Diskurserne er med til at forme vores holdninger til en sag eller vores syn på en historie. Til tider anvendes begrebet diskurs næsten som en

Forældres stemme i familiebehandling

forklaringskategori, hvor diskursen bliver årsagen til handlinger, oplevelser og forestillinger som videreproducere en social og kulturel praksis.

”Samfundsmæssige og kulturelle diskurser er bærere af virkelighedsforståelse og normer som forsyner en kultur med gyldige og meningsfulle begrundelser for hvordan virkeligheden skal forstås og hvordan fenomener skal fortolkes og forklares” (Jensen, 2009:61)

Foucault og Habermas kritiske teorier retter opmærksomheden på denne tænkning og fremstillingen af verden med tolkninger, og dermed konstruktioner som af og til fremtræder som selvfølgeligheder og det naturlige.

Vi handler ud fra vores billede af virkeligheden, og hvordan vi tror, den er. Vores handlinger er styret i den retning, som vi tænker de bør være. Den forståelse af hvordan verden er, er præget af vores værdier og normer. Sproget anvendes og understøtter vores billeder og historier af virkeligheden og genspejler virkeligheden sådan som vi ønsker den skal være. (Jensen, 2009)

2.9 Sproget.

Harlene Anderson (1942 -) i samarbejde med blandt andet Harold A. Goolishian (1924-1991) har stået for fremhævelsen af det postmoderne perspektiv og gennem terapifeltet rettet en opmærksomhed på sproget.

”Virkelighed, herunder vores erfaringer, vores beskrivelser, vores måde at forklare virkeligheden på, er et produkt af social dialog, inklusive udveksling og interaktion, og repræsenterer en kontrakt mellem mennesker” (Anderson, 2003:253)

Gennem sproget frembringes beskrivelser og forståelser af mennesker som er konstrueret af den som forstår. Forstået således at sociale systemer forstås som sprogsystemer og sociale systemer er relationer, der er baseret på sproglige samspil. Sproget og samtalen har betydning for meningsdannelse og menings- systemer var noget, de var optaget af (Lock og Strong, 2014:166-187). Sproget er vores måde at skabe mening på, det giver mening til os selv og til vores medmennesker. Anderson og Goolishian var blandt de første som omtalte terapi som samtale. De gør op med terapikulturen og terapeutiske systemer. Anderson står for en samarbejdsorienteret sprogsystemisk tilgang som retter

Forsældres stemme i familiebehandling

fokus på terapeuten og klienten. Anderson omtaler begrebet terapi som: "*Et sprogligt system og en sproglig begivenhed, i hvilken mennesker engagerer sig i en samarbejdende relation og samtale, dvs. en fælles stræben mod mulighed*" (Anderson, 2003:26). I relationen mellem terapeut og klient har terapeuten en position som *ikke vidne position*. Dette er mest kendt fra artiklen fra 1992 "*The client is the Expert: a not – Knowing approach to therapy*" (Anderson, H. & Goolishian, In McNamee, S. & Gergen, K.J. (eds). 1992. *Therapy as social construction*: 30-38. London: Sage. Ifølge artiklen og Anderson og Goolishian er klienten ekspert i eget liv, og i samtalen opstår og opløses problemer. Mening og sandhed er ikke en fast størrelse, som terapeuten skal afdække, men gennem dialog og en kombination af hinandens respektive ekspertise opløses problemerne. Grundholdningen i denne tænkning er, at opnå en dialogisk samtale med en samarbejdsorienterede relation, hvor terapeutens forforståelse og viden ikke er bedre end klientens. Terapeutens opgave er, at forstå mere om hvordan klientens virkelighed og narrativer er. Denne sprogsystemiske samtale åbner op for muligheder til at forstå sig selv, og egen virkelighed samt narrativer på. Hensigten med samtalen som skabes er, at den kan bidrage til mere konstruktive måder at forstå og handle på. (Ibid)

2.10 Samarbejde

Hvad er samarbejde? Samarbejde er ikke et klart og entydigt begreb. Samarbejde kan rumme mange forskellige former for menneskelige sam-handlinger og fra forskellige positioner. Jeg kommer her til at behandle begrebet samarbejde i lyset af idéer fra den postmoderne tænkning. *Sproget, mening og relationelt forhold* vil være nøgleord, der anvendes til at organisere idéer fra teorien til praksis. *Sproget* er grundidéen, om at tale sammen, kommunikere og at have en dialog i samarbejdet. I dialogen kan man indtage en ikke 'viden-position' og klienten er ekspert i eget liv. "*..terapeutens mål og hensigt at etablere en dialog, der "fænger", hvorefter dialogen skal skabe mulighed for klientens egne initiativer*" (Anderson, 2003: 129). Gennem samtalens processer skabes en udvikling. Med fokus på en udvikling, som giver mening for klienten. *Mening* handler om gennem processer i kommunikationen, at få nye forståelser som medvirker til at få nye meninger om eksempelvis hverdagslivet og det problem, som er opstået. Problemer eller dilemmaer som kendetegner og udgør sociale systemer "*.... er ikke andet end et produkt af beskrivelser og social konstruktioner*" (Anderson, 2003:107) og de løses ikke, men opløses. Med øget fokus på meningen, konteksten, det vigtige i historien, samspil og interaktioner rettes opmærksomheden nu på deltagerne. *Relationelt forhold* er det sidste nøgleord. Ved hjælp af sprogets betydning og skabelse af meningen i et

Forældres stemme i familiebehandling

samarbejde samt en forståelse og et nærvær opstår relationen. Relationen er mellem de involverede personer, deres historier og hverdagslivets kontekster. Samarbejde og at være relationel medfører en lighed i positioner. Det som gælder for den ene position, gælder også for den anden. Anderson og Goolishian pointerer, at i relationen gives der lige meget 'plads' og 'stemme' (Seikkula, 2014), og på samme tid har opmærksomhed på forskellen mellem terapeut, klient og familiens positioner. Dette øger fokuset på viden og ekspertise samt ressourcer hos hinanden, som er forskellig fra en traditionel terapi med terapeuten som ekspert. Det er et ligeværdig og ikke hierarkisk syn fra deltagerne, og det tilstræber en samarbejdsorienteret relation.

Til at forklare dette nærmere, vil jeg kort anvende Seikkula (1953-) og Arnkils (1950-) "*Åbne dialoger i relationel praksis*". Tom Andersens (1936 -2007) "*Reflekterede processer*" og Michel White (1948-2008) *Narrativ praksis*. Det samlede teoriafsnit vil blive inddraget i diskussionskapitlet op imod mine fund og min problemformulering.

2.11 Åbne dialoger i relationel praksis

Seikkula er psykolog og familierapeut og er personificeret i forhold til arbejdet med åbne dialoger og netværk. For en god ordens skyld skal det nævnes, at Seikkula ikke har udviklet modellen alene men i samarbejde med Arnkil m.fl. Der vil her blive taget udgangspunkt i de centrale dele for Seikkulas arbejde i forhold til samarbejde og fundene i analysen. Først og fremmest er det vigtigt at understrege at 'åbne dialoger' ikke er en særlig teknik eller metode, men en tænkning som tager udgangspunkt i dialog-samtaler med en klient/patient. Det er en tænkning som ser familiemedlemmer/pårørende som en ressource med mulighed for at bruge en viden, de måtte have på en konstruktiv måde. Det er vigtigt at lytte til alle deltager i et åbent forum, og se på deltagerne ikke som et system, men som en 'samling' af mange relationer. Man ser på hver enkelt person som en del af et større netværk. Netværket kan bestå af familie, venner, kollegaer og andre resursepersoner, som kan bidrage med konstruktive løsninger i kraft af deres kendskab til personen og dennes historie. Det netværksfokuserede arbejde er vigtigt i udviklingen af 'åbne dialoger'. Netværket bliver en del af behandlingen og at lytte til de fremkommende synspunkter. Familien skal ikke behandles, men familien skal ses som en hjælp til at håndtere en krise. Seikkula har peget på, at der ligger en udfordring for mange i at have en åben indstilling og lytte, og ikke lede efter årsager samt ikke analysere eller blive ekspert. Det er vanskeligt at lære sig, siger Seikkula. Der er i arbejde

Forældres stemme i familiebehandling

med 'åbne dialoger' etiske forpligtigelse over for 'den anden' (den/de person/personer der tales med), som tager sit udgangspunkt i Levina idéer. Emmanuel Levinas (1905-1995) beskriver mødet mellem mennesker, med fokus på *Jeg-Du* forholdet. Levinas mente, at ansvaret for andre og vores pligt for at respektere andre, er selve kernen i livet. Ligeledes har Mikhail Bakhtin (1895-1975) idéer om at "de mange stemmer rundt om hvert menneske" været en inspiration for Seikkula. De mange stemmer er dem, der skal lyttes til på et netværksmøde, for at få så mange perspektiver frem som mulig. Ved at lytte til erfaringer, oplevelser, følelser, fortællinger og idéer bliver det muligt at tale om det, der ikke tidligere har været en mulighed.

"Dialogorientering er ikke en metode eller et sæt teknikker, det er en indstilling baseret på anerkendelse og respekt for – og en udstrakt hånd til – den Andens anderledeshed (Seikkula og Arnkil, 2014:53)

Personalets rolle er, at respondere og reflektere over det de hører og gøre det mindre farligt at tænke tanker om vigtige og vanskelige ting. Det er med til at andre i netværket begynder at reflektere. En vigtig opgave er, at holde dialogen i live ved at stille spørgsmål til udsagn og bede om uddybelser som tilstræber en begyndende meningsdannelse, som bidrager til at uenigheder kan italesættes og medskabende til andre løsninger vokser frem. (Seikkula og Arnkil, 2014)

2.12 Reflekterende processer

Tom Andersen var psykiater og professor ved universitet i Tromsø. Af Andersens arbejde vil jeg fremhæve de reflekterende processer i en samtale, som ikke foregår bag et envejs spejl. Denne type samtaler har været en radikal ændring, fordi patienter/familier har mulighed for at lytte til de refleksioner, som deltagerne har. I familieterapiens historie var det første gang, der var et koncept hvor alle deltager med en ligeværdighed blev inddraget og havde en stemme. Et koncept hvor alle kan blive hørt og inddraget. I positionen som 'den anden', har man ret til at tage det med sig fra refleksionerne, som giver mening og dette blev et altoverskyggende princip. En forskel som gør en forskel (Bateson), hvor *gør*, er at gøre en forskel. Hermed bliver en forskel noget som over tid skaber en forandring. Med tid og meningsfuldhed for øje er der hos Andersen en vigtighed i, at respektere og anerkende 'den andens' og dennes integritet. Andersen definerer sproget som al kommunikations udtryk, og betragter ikke kun sproget som et socialt fænomen, men også et kropslig. Vi udtrykker os også gennem kroppen, stemmen, åndedræt og i opførslen, og vi modtager disse udtryk fra andre, som

Forældres stemme i familiebehandling

indtryk der opstår inde i os. At arbejde med sproget både som et verbal udtryk, og med en forståelse af et emotionelt udtryk, hvori vi kan berøre hinanden, var vigtigt for Anderson. Endnu et vigtigt kendetegn ved reflekterende team og reflekterende processer er responsen, som gives til 'den anden'. Denne respons skal gives i respekt og anerkendelse, og ikke som en strategisk respons, som forsøger at lede 'den anden' i en bestemt retning.

Principperne fra Tom Andersen vil blive knyttet til begrebet samarbejde i diskussions kapitel set i lyset af fundene fra analysearbejdet.

2.13 Multi stressede familier

William C. Madsen (1954 -), PhD skriver i sin bog "*Collaborative therapy with multi-stressed families*" om arbejde med familier i en hjemmebaserede indsats. Madsen har lavet fem hovedoverskrifter til at beskrive disse familier.

Loss of connection

Loss of competence

Loss of direction

Loss of hope

Loss of balance

Madsen beskriver disse familier, som familier der har mistet troen på at forholdene kan ændres. Madsen beskriver familierne som emotionelle i form af vrede, skyldfølelse, sorg og/ eller med traumer. Familierne beskrives som familier, der tror at kompetencerne til at løse problemerne ligger uden for hjemmet. De ser ikke sig selv som ressourcefulde mennesker med muligheder for at løse de problemstillinger, de står i. Systemet har ligeledes givet op over for disse familier, skriver Madsen. Når vi møder familierne, kan det være svært at fokusere og se hvor man skal starte på at hjælpe, da der ofte er flere kriser og problemstillinger som skal løses. Og selvom der tages fat og noget måske bliver løst, kan der komme endnu flere ting frem, som ligeledes kræver en løsning eller handling.

Madsen peger på, at arbejdet med disse familier kræver en samarbejdsorienteret relation og en særlig opmærksomhed på den position 'hjælperen' har i familien. En opmærksomhed på, at vi er gæster i

Forældres stemme i familiebehandling

familien og vi skal møde familien med respekt, anerkendelse og optimisme. *"Our most important clinical quality is the attitude, stance, or emotional posture we take in relation to clients"* (Ibid, 2007:19). Samarbejdsorienteret hjælp inviterer til at skifte mellem forskellige positioner.

Positioner som Madsen kommer med eksempler på er:

- Samarbejde, assistere og støtte
- At hjælpe med eller øge fremgangen af
- At give hjælp ved yde at en service
- At afhjælpe, stoppe eller forhindre
- At komme til undsætning eller gemme

Hver position giver relationen en hierarkisk form. Madsen skriver, at vi ved, at der er tider, hvor der er brug for at skifte disse aktive handlinger, da livet bringer os i forskellige situationer – til tider farlige eller ekstreme vanskeligheder. En relation i samarbejdet som har opmærksomhed på effekten hos dem, der modtager hjælpen. En hjælpeindsats som bidrager til at sanse kompetencer, bevarer en god kontakt og giver håb. Hermed bliver hjælpen menneskelig og mere effektiv, skriver Madsen. Samarbejdet skal invitere til at skifte fra ekspertrollen til en allieret og assisterende rolle, som får mennesket til at forestille sig eller forvente, at noget giver mening, og at der er en sandsynlig eller ønskelig mulighed for fremtiden.

Nøgleord som respekt, ydmyghed, tillid, ansvarlighed. At vise at der stoles på, at personen har en intelligent vurdering af, hvad der er mest hjælpsomt. Det handler om, at finde fælles udgangspunkt og "bygge broer". Madsen siger, at det er vigtigt at huske på, at det er særlige sårbare mennesker vi samarbejder med, og det handler om at gå ved siden af og ikke over. En position, hvor man engagerer sig som "et almindeligt menneske" og være nysgerrig på personens liv. Se livet i en større kontekst, se igennem de negative narrativer og se ud over den stereotype beskrivelse, som følger personen.

Madsen er inspireret af Michael White (1948 -2008) og narrativ terapi. Michel White's arbejde var knyttet Bateson's systemiske koncept i familierapi. (White, 2006) White har gennem arbejdet med børn udviklet en metode bestående af en sti med tre veje at gå. Eksternalisering, som adskiller personen og problemet, genfortælling af narrativer og relationen. De centrale idéer i narrativ praksis er at livet og de oplevelser fra det levede liv, er mere og rigere end de foretrukne historier, som er

Forældres stemme i familiebehandling

fortalt om personerne, deres handlinger og deres identitet. Sagt med andre ord, historier om mennesker og deres problemer i en psykiatrisk kontekst er ofte formuleret til et patologisk aspekt eller som en psykiatrisk diagnose. Et resultat af 'tynde' beskrivelser af et menneske og dets liv. Gennem en deltagende samtale og med særlig brug af at stille spørgsmål, frembringer terapeuten en rigere og 'tykkere' beskrivelse, som giver personen adgang til nye muligheder at forstå på, at handle på samt at se egen identitet på. White har udviklet en speciel form til at frembringe de nye muligheder. Denne form kaldes "maps" og er ikke en teori, men guidelines som hjælper terapeuten til navigere gennem samtalen på en pædagogisk og ikke-styrende måde. Gennem forskellige typer af spørgsmål og de retningslinjer White foreslår, fremkommer nye "maps" og et landskab med nye erfaringer og handlemuligheder viser sig. Hermed hjælper det personerne med at "flytte" sig fra en position til en anden i deres liv.

2.14 Afsluttende bemærkning

Trods forskelligheder i metoderne er der et sammenhængende fokus mellem sproget, historier og mening som grundelementer for kommunikation. De giver værdifulde værktøjer og kan bidrage til en samarbejdsorienteret relation. Meninger opstår og bringes videre til andre udviklingstrin. Disse meninger skal ses og forstås som dekonstruktioner af de oprindelige meninger. Hermed skabes der hos de samarbejdende det privilegium, at de kan danne deres egen mening ud fra eget perspektiv og ud fra egne værdier. Disse fællestræk sammenholdt med de forskellige perspektiver er konceptet for praksis i en post modernistiske tænkning.

Principperne fra Madsen og White vil blive knyttet til begrebet samarbejde i diskussions kapitel op imod mine fund og problemstillingen.

2.15 Sammenfatning.

Der er i teoriafsnittet redegjort for hvordan de oplevelser og erfaringer vi får gennem livet bliver til meninger, som vi bringer ind i samarbejdet. Der er redegjort for hvordan vi med vores forforståelse og erkendelse skaber udvikling. Endvidere er der redegjort for hvilke forskellige positioner vi kan arbejde ud fra, magtens betydning og betydningen af hvilket domæne, der arbejdes ud fra. Dette er inddraget for at give et bredt perspektiv og for at skabe en forståelse af, hvordan familier kan opfatte samarbejdet. Afslutningsvis er det i dette afsnit fremhævet det teoretiske fra praksis. Sproget, mening og relationens betydning i et samarbejde. Ligeledes hvordan netværket kan bidrage som en ressource

Forældres stemme i familiebehandling

og hvordan der ved anvendelse af reflekterende processer tilsammen kan opnås en inddragelse af alle deltager. Ligeledes et fokus på familier som kan beskrives som multistressede og sårbare samt hvilken betydning dette har i og for et samarbejde.

3 Metodekapitel

I dette afsnit vil jeg redegøre for studiets metode. Der er flere metoder man som forskere kan anvende til at indsamle data og belyse opgavens problemstilling. I et socialfagligt studie kan det være begrænset hvor meget kundskab der kan frembringes i en kvantitativ metode. Forstået sådan at det kan være svært at finde ud af hvad der gemmer sig bag alle tallene og kurverne. Det der er interessant her er, at få familierne stemme frem i samarbejdet og få forståelse for, hvordan det opleves fra "den anden side af bordet". Heraf vil der først være en beskrive den videnskabsteoretiske baggrund, som er valgt for studiet, herunder fænomenologi og hermeneutik. Herefter vil der blive redegjort for valget af kvalitativ metode og det kvalitative forskningsinterview, dette kaldet arbejdsmetode. I arbejdsmetoden vil der beskrives hvorledes udvalg- og rekrutteringsproceduren er foregået. Endvidere vil Malterud's analysemetode, som er anvendt, beskrives samt redegørelse for analysen af datamaterialet. Derefter beskrives refleksioner i analyseprocessen og redegørelsen for de etiske overvejelser. Til sidst diskuteres kvaliteten i studiet med udgangspunkt i validiteten og troværdighed. Afsnittet afsluttes med en sammenfatning af metoden.

3.1 Videnskabsteoretisk baggrund

3.2 Fænomenologi

Den videnskabsteoretiske forståelsesramme er baggrunden for den måde, vi ser på vores datamateriale, vi læser det og identificerer mønstre. En fænomenologisk tilgang giver mulighed for forståelsen af et menneskes erfaringer og oplevelser. Husserl (1859-1938) som betegnes som fænomenologien grundlægger, var i sit arbejde optaget af bevidsthedsfænomener, at gå til 'sagen selv', og undersøge de bevidsthedsfænomener, der kom til syne i vores erfaringer. Disse erfaringer skal ikke ses som enten subjektivt eller objektivt, men som en relation til noget. (Birkler, 2011:103). I denne undersøgelse er problemstillingen, at undersøge oplevelser og erfaringer med samarbejde hos interviewpersoner. Personernes *livsverden*, som er den verden, de udlever livet og erfarer det på. Det er således den enkeltes egen måde, der er i fokus. Fænomenologien beskæftiger sig med den umiddelbare levede verden, og ikke en bevidsthedsudafhængige objektiv verden. (Birkler, 2011: 105)

Kvale og Brinkmann (2015) påpeger, at fænomenologi i almindelighed er et begreb i en kvalitativ undersøgelse, som interesserer sig for aktørernes forståelse af sociale fænomener ud fra egne perspektiver og beskrivelser. (Ibid.:48). Det handler om gennem interviewet, at få aktørernes stemme

Forældres stemme i familiebehandling

frem i så 'ren' en form som muligt. Så 'ren' som muligt skal forstås således, at forskeren skal være åben for de erfaringer og oplevelser som fremlægges, hos dem der studeres. Thagaard (2015) beskriver det således, at det centrale ved fænomenologien er, at forstå fænomener hos dem vi studerer, med baggrund i deres perspektiver, deres oplevelser, og den måde de beskriver deres erfaringer med omverden. (Thagaard, 2015). Interview skal hermed foregå på en sådan måde, at der skal ses og høres, øjnene holdes åben, og 'ikke tænke'. Med 'ikke tænke' menes, at der ikke skal ske en bedømmelse af om oplevelsesindhold eksisterer eller ikke eksisterer. Sagt med andre ord den almindelige og videnskabelige forhåndsviden sættes i parentes, for at nå frem til en fordomsfri beskrivelse af et fænomen, også kaldes en fænomenologisk reduktion. Det handler om at starte fra bunden og gå til sagen selv, og ikke at tage noget for givet. (Kvale og Brinkmann, 2015)

Gennem interviewene er det tilstræbt at have en fænomenologisk tilgang. Forstået sådan at egen viden sættes i parentes, og at der rettes opmærksomhed på forståelse af et socialt fænomen. Det sociale fænomen er her samarbejdet, og hensigten er, at lade interviewpersonerne beskrive deres oplevelse og erfaringer med samarbejde ud fra deres perspektiv og livsverden.

3.3 Hermeneutik

Til at forstå og fortolke de oplevelser og erfaringer informanterne beskriver rettes blikket på hermeneutik. Hermeneutik er oprindelig knyttet til fortolkning af tekst. I denne sammenhæng skal den hermeneutiske tilgang set ud fra Gadammers fortolkning, fremhæve forståelsen eller fortolkningen af personers handlinger ved at udforske et dybere meningsindhold. En mening skal ses i lyset af den kontekst den studeres i. I en hermeneutisk tilgang er man ikke optaget af en egentlig sandhed, men intentionen bag handlingen (Krogh, 2014 og Thagaard, 2013).

Fænomenologi og hermeneutik er tæt forenet på en sådan måde, at man ikke kan anvende det ene uden at anvende det andet. Forstået på en sådan måde at alle beskrivelser er præget af tolkninger og alle tolkninger er præget af beskrivelser (Malterud, 2013). I et kvalitativt studie anvender forskeren både beskrivelser og tolkninger. Malterud siger, at *"de kvalitative metoderne hører hjemme i en hermeneutisk erkjennelsestradisjon, som handler om tolkning av meninger i menneskelige uttrykk"* (Malterud, 2013: 44). Begge retninger er optaget af, hvordan mennesker oplever sin verden ud fra egne subjektive oplevelser og erfaringer. Fænomenologien er optaget af beskrivelser af fænomener for det enkelte individ i egen livsverden, og hermeneutikken er optaget af forståelsen og fortolkningen

af intentioner samt meningen for disse personer. De to retninger vil tilsammen danne ramme for den videnskabssteoretiske reference i dette studie.

4 Valg af metode og begrundelse

4.1 Kvalitativ metode i forskningsprojekt.

I videnskabelige og forskningsmæssige sammenhænge bliver der ofte skelnet mellem de to hovedtyper af metoder. De kvantitative metoder, som ofte bliver knyttet til naturvidenskab, som hovedsagelig forholder sig til fænomener uden sprog, og evnen til at forstå sig selv og sine omgivelser. Det er empiriske data i form af tal og kategorier (hård data). De kvalitative metoder er ofte knyttet til samfundsvidenskaben, som beskæftiger sig med studie af mennesker. Mennesker som har meninger og holdninger om både sig selv og andre. Det er empirisk data, det ikke kan præsenteres i tal (blød data), men som fremstår som menneskers oplevelser i relation til eksempelvis socialt arbejde. (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2015).

Kvantitative metoder har inden for forskningsverden haft en tendens til at være det mest anerkendte. I dag bliver kvalitativ metode mere og mere anvendt. Johannessen, Tufte og Christoffersen diskuterer forholdet mellem kvantitativ og kvalitativ metode og argumenterer for, at det er den konkrete problemstilling, som er bestemmende for hvilken metode, der er bedst anvendelig. (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2015:362). Kvale og Brinkmann er enige i dette. Kvale og Brinkmann fastslår, at kvalitative og kvantitative metoder er et værktøj, som kræver forskellige kompetencer, men at deres anvendelighed beror på deres evne til at besvare de stillede forskningsspørgsmål. (Kvale og Brinkmann, 2015:38).

Problemstillingen i dette projekt har fokus på forældrenes stemme i forebyggende arbejde. Problemstillingen besvares ved hjælp af en kvalitativ metode. Der vil i det efterfølgende argumenteres for, hvorfor dette er ideelt til undersøgelse af den valgte problemstilling.

Forældres stemme i familiebehandling

I litteraturgennemgangen til denne opgave blev der fundet kvantitative spørgeskemaundersøgelser hos professionelle, hvor forudkodede svar var anvendt¹ samt kvalitative undersøgelser af god praksis i det forebyggende arbejde. Der er i undersøgelsen primært lagt vægt på de professionelles vurdering. Dette giver en begrænset adgang til forældre oplevelse og erfaring med samarbejdet i forebyggende arbejde. Det er derfor min antagelse, at kvalitative forskningsinterview foretaget kun fra forældre perspektiv, vil kunne bidrage med et mere nuanceret perspektiv på oplevelse og erfaringer med samarbejde i det forebyggende arbejde.

At vælge kvalitativ metode betyder ligeledes, at jeg vælger at belyse mit tema i dybden frem for i bredden. Johannessen, Tufte og Christoffersen udtaler det således:

"Kvalitativ metode er særlig hensigtsmæssig hvis vi skal undersøge fenomener som vi ikke kjenner særlig godt, og som det er forsket lite på og når vi undersøger fenomener vi ønsker å forstå mer grundig" (Ibid, s. 32)

Ud fra min litteraturgennemgang og mit kendskab til temaet, om forældres oplevelse og erfaringer med samarbejdet i forebyggende arbejde, er der stort set ingen forskning på området. En dybere forståelse af fenomenet forældrenes oplevelse og erfaring med samarbejdet i forebyggende arbejde, er der heller ikke foretaget en undersøgelse af. Ud fra ovennævnte finder jeg, at kvalitativ metode vil kunne bidrage til at præsentere et mangfoldigt billede af forældres oplevelser og erfaringer med samarbejde i forebyggende arbejde.

Det overordnede mål med denne opgave er at få et dybere kendskab til hvordan familier oplever samarbejdet med de professionelle i familiebehandling. I litteraturgennemgang til denne opgave har jeg forsøgt at inddrage den forskning jeg har kunnet finde, der relaterer sig til emnet. Det er forskning fra "God praksis", "Barnevernet sett med brukernes øyne" og i diskussionsafsnittet vil jeg bidrage med en undersøgelse fra holdninger om "Socialt udsatte". Alt sammen for at belyse oplevelser og erfaringer med samarbejde fra forskellige perspektiver. Det er vigtigt at holde fast i familierne

---

¹ Et eksempel på et forkodede spørgsmål fra SFI hovedrapport af God praksis i forebyggende arbejde er: *Hvordan er familiens netværk efter din vurdering i forhold til venner og bekendte? Svar muligheder. På en skala fra 1 til 10, intet netværk til stærkt netværk samt ved ikke.*

Forældres stemme i familiebehandling

oplevelser og erfaringer og deres tolkninger. Ligeledes vil der være opmærksomhed på, hvordan familierne konstruerer deres historier fra det levede liv og hvilken betydning det har i deres dagligdag.

4.2 Kvalitativt forskningsinterview.

Forarbejdet til det kvalitative forskningsinterview har omhandlet udarbejdelse af en projektplan. Herefter skal der i kvalitativ metode foretages dataindsamling. Til indsamling af data anvendes interview. Det kvalitative forskningsinterview er en samtale mellem forsker og interviewperson. Interviewet er styret af temaer, som der ønskes at få en dybere viden om. Temaer som er vigtige i forhold til problemstillingen, og som vil blive diskuteret gennem interviewet. (Thagaard, 2015).

Kvale og Brinkmann (2015) redegør for det kvalitative forskningsinterviews teoretiske fundament og dets praktiske aspekter. Der vil i opgaven blive redegjort og taget udgangspunkt i disse praktiske retningslinjer for, hvordan man udfører et kvalitativt interview. Kvale og Brinkmann (2015) peger på, at skal der gives et billede af subjektets oplevelser af et emne, her er semistruktureret forskningsinterview anvendelig. Det er anvendeligt, da et semistruktureret forskningsinterview tilstræber en kognitiv afklaring af subjektets oplevelser. (Ibid. S. 47) Ligeledes peges der på *"et semistruktureret livsverdensinterview forsøger at forstå temaer fra den levede hverdagsverden ud fra subjektets egne perspektiver"* (ibid. s. 49) Et semistruktureret interview er hverken et åbent og lukket. Det er et interview som udføres i overensstemmelse med en interviewguide, som er målrettet bestemte temaer, og kan rumme forslag til spørgsmål. Det bliver således interviewerens opgave, at få dimensioner frem ved standartspørgsmål eller ved at stille åbne spørgsmål (Ibid:52). Et semistruktureret interview er således en metode, hvor intervieweren forsøger at forstå informantens oplevelser, og undersøge hvordan informanten reflekterer over dette. Det er hermed en metode som er baseret på et fænomenologisk perspektiv.

Med udgangspunkt i min problemstilling, er der to aspekter jeg ønsker at få frem i interviewene: hvad forældre forstår ved begrebet samarbejde, med fokus på forståelse af begrebet, og hvordan konkrete oplevelser og erfaringer har betydningen i samarbejdet.

4.3 Udvalg og rekruttering.

Et kvalitativt studie har til hensigt at få mest mulig viden og god kvalitet i de informationer som indhentes. Hermed skal forskeren gennemtænke, hvor informationen skal komme fra. Det vil sige, at der strategisk vælges deltager, som har egenskaber eller kvalifikationer i forhold til den

Forældres stemme i familiebehandling

problemstilling, og undersøgelsens teoretiske perspektiv. (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2015, og Thagaard, 2015). I et kvalitativt studie er der opmærksomhed på antal af deltagere. Malterud argumenterer for, at et for stort antal informanter, kan føre til at data, som bliver uoversigtlig og analysen for overfladisk. Malterud skriver:

”Hvis forskeren har gjort godt teoretisk forarbeid, kjenner sit metodehåndverk, har grundig feltkunnskap og en fleksibel strategi for fletarbeid og analyse, kan data fra et lavt antall informanter (fire til syv) være til strekkelig ti å gi rikt materiale.”(Malterud, 2013, s. 60)

Med udgangspunkt i overstående ønsker jeg et strategisk udvalg med 4 informanter. Jeg ønsker, at informanterne er fra hvert af Aalborg kommunes fire distrikter², for at få så bredt et udvalg som muligt inden for Aalborg kommune. Informanterne skal være fra familier, som er defineret som fleksible hjemmebaserede indsatser (herefter omtalt som FHI sager), og gerne med både kvindelige (mor) og mandlige (far) repræsentanter. Dette for at se, om der er forskel på, hvordan kvinder forstår begrebet i forhold til mænd. Her blandt andet om mænd lægger vægt på andre oplevelser eller erfaringer end kvinder gør. Dette valg har ingen betydning i forhold til min problemstilling, men er et ønske om at begge køn er repræsenteret.

4.4 Informanter

Rekruttering af informanter til mine interviews har været en udfordrende proces. Jeg har valgt, at mine informanter skulle tilhøre den gruppe af sager, som er defineret som FHI sager. Gennem godkendelse hos NSD blev det understreget, at jeg ikke måtte henvende mig direkte til informanterne. Deraf sendte jeg mails til lederen fra de fire distrikter i kommunen. I distrikt Nord var der ingen problemer. Med hjælp fra en teamleder fik jeg kontakt til to socialrådgiver, som var tilknyttet hver sin FHI sag. I løbet af nogle måneder fik jeg aftaler med to familier fra distrikt Nord, som jeg kunne interviewe. I de tre øvrige distrikter var det en større udfordring. Jeg fik ingen tilbage meldinger, hverken på min forespørgsel hos de respektive ledere eller interesse for FHI sager. Deraf begyndte jeg at søge andre veje, uden at tilsidesætte kravene fra NSD. Jeg kontaktede en tidligere kollegaer, som havde job som teamleder i distrikt Øst. Teamlederen hjalp med kontakten til socialrådgiver, som

---

² Hvert distrikt er under samme overordnet mål og strategi, men der er en lille variation i organisering.

Forældres stemme i familiebehandling

arbejdede i FHI sager. Der var en del henvendelser til familier, som ikke ønskede at deltage i mit forskningsprojekt. En overgang tvivlede jeg på, at jeg kunne gennemføre projektet med familier i FHI-sager. Til sidst var der en familie fra distrikt Øst, som ønskede at deltage i projektet.

I distrikt Centrum meldte ledere tilbage med en kontakt. Denne familie ønskede ikke at deltage. Herefter forsøgte jeg gennem lederen, at få kontakt til en ny familie. Dette lykkedes ikke. Dernæst kontaktede jeg en familiebehandler, som arbejdede i en FHI sag. Jeg fik hende til at rette henvendelse til familie om deltagelse projektet, og de ville gerne deltage.

I distrikt Sydvest fik jeg ingen tilbagemeldinger på min henvendelse trods gentagede henvendelser til leder og teamleder. Jeg havde en samtale med flere kollegaer om mit problem, og deraf kom et forslag om, at henvende mig til netværksrådgiveren i distriktet. Netværksrådgiveren kontaktede en familie, og familien sagde ja til at deltage i projektet.

Da kontakten til familierne var etableret fik alle tilbud om at få "Forespørgslen om deltagelsen" tilsendt eller gennemgået. Det var forskelligt, hvad familierne valgte, men alle fik gennemgået forespørgslen, og deraf kende vilkårene og rettighederne for deltagelsen.

Det lykkedes mig at opfylde mit mål, om at få et interview fra hvert distrikt for at få et så bredt udvalg som muligt. Jeg har fem interviews i alt (tre mænd og tre kvinder). Fire enkeltpersonsinterview og et par-interview. I processen gennem rekruttering af informanter, valgte jeg at tage alle, der gav tilsagn om at deltage. Det betød, at jeg har to interview fra et distrikt. Jeg har valgt, at tage alle mine interviews med, da det ikke har betydning for indholdet hvilket distrikt informanterne kommer fra. Dette blev tydeligt gennem interviewene. Jeg ser alle interviewene, som en mulighed for at få så bredt et syn på emnet samarbejde som muligt.

4.5 Gennemføring af interview

Inden jeg skulle gennemføre de "rigtige" interviews tænkte jeg, at det var vigtigt at afprøve rollen som interviewer. Rollen som interviewer er forskellig fra rollen som terapeut. I rollen som interviewer, er der fokus på at indhente viden om den interviewedes verden, og sjældent indlader man sig på en længere diskussion af logikken, og sandheden i det den interviewede udtale. (Kvale og Brinkmann, 2015). Ved at gennemføre prøveinterview ville jeg kvalitetssikre, at det i størst mulig grad var interviewpersonens oplevelser og erfaringer samt tanker og refleksioner som kom frem og

Forældres stemme i familiebehandling

ikke min stemme. Ligeledes fik jeg afprøvet om mine spørgsmål, og om de frembragte de informationer og refleksioner, som jeg var ude efter.

Prøveinterviewene var en erfaringsmæssig god oplevelse i forhold til min rolle. Jeg opdagede, at jeg ofte blev fanget af emnet, vi talte om og hermed blev jeg revet væk fra de øvrige spørgsmål. Jeg opdagede, at gennem mit engagement ville jeg gerne diskutere indholdet i emner, vi talte om. Deraf valgte jeg, at lave et prøveinterview mere. I forbindelse med en PPU (Personlig, Professionel Udvikling) opgave om at interview et familiemedlem, valgte jeg at øve mig yderligere på rollen, som interviewer for at udrydde de fleste 'børnesygdomme'. Jeg valgte, at følge de forberedte spørgsmål nogenlunde slavisk, for at sikre at jeg huskede at få det hele med. Herefter følte jeg mig klar til rollen som interviewer. I prøveinterviewet som blev gennemført med en leder af et behandlingssted, fik jeg de informationer, som jeg ønskede. Jeg var opmærksom på, at interviewpersonen havde en professionel position i behandlingsverden, men det var min mulighed for at afprøve mine spørgsmål.

Da jeg som nævnt havde vanskeligheder med at få informanter, havde jeg god tid mellem interviewene. Jeg valgte derfor, at transskribere interviewene umiddelbart efter de var gennemført. Dette valg har været særdeles hjælpsomt. Gennem transskriberingen fik jeg mulighed for at reflektere over, hvordan jeg fremmer informantens oplevelser og erfaringer. Jeg blev opmærksom på, at mine mange bekræftelser på, at jeg var lyttende, og jeg forstod, det som blev talt om, var en begrænsning hos informanten. Forstået sådan, at det var min oplevelse, at jeg bremsede informanten med mine 'ja'er'. Efter at have arbejdet med bekræftelsen oplevede jeg, at informanter blev mere uddybende.

Da gennemførelsen af interviewene forløb over seks måneder, gav det mig ligeledes mulighed for at reflektere over spørgsmålene og svarene, nærmere bestemt om emnet 'dialog'. Det jeg ønskede, at frembringe med dette spørgsmål var, om familierne følte at de havde indflydelse og følte sig inddraget i samarbejdet ved hjælp af dialogen. Efter et oplæg fra Svend Åge Rasmussen på samling 15, blev jeg inspireret til at uddybe spørgsmålet. Svend Åge Rasmussen talte om "Med-tænkning og Om-tænkning: Dialog og forbundethed som en primær menneskelig virkelighed" (Slides fra forelæsning, Samling 14, af Svend Åge Rasmussen). Herefter uddybede jeg spørgsmålet, og fik spurgt, om familien følte sig talt til eller talt med.

Matlerud skriver det således:

Forældres stemme i familiebehandling

”Det er bedre å endre strategi før vi har innsamlet store mengder data som sier lite om det vi lure på, eller før vi har bidratt til ubehag eller negative reaksjoner hos dem som skal stille sine erfaringer til disposisjon” (Malterud, 2013, s.53)

Der åbnes således op for, at lave justeringer gennem processen. Justeringen gav en bedre forståelse hos informanten, og dermed var min oplevelse at få et mere fyldestgivende svar.

Jeg var forberedt på, at det kunne blive en udfordring, at få betydningen frem af begrebet samarbejde i den åbne kontekst, som jeg var ude efter. Jeg erfarede, at i nogle af interviewene måtte jeg komme med yderligere forklaringer på, hvad der menes med begrebet samarbejde. Jeg efterstræbte i interviewene at få informanterne til at uddybe deres oplevelser og erfaringer med samarbejde ved at genanvende de udtryk informanterne kom med.

4.6 Informant-interviewer relation

Gennem interviewene blev der lagt vægt på, at efterleve etiske retningslinjer ved at der blev stillet åbne og klare spørgsmål. At tilstræber en *”bevidst naivitet”* (Kvale og Brinkmann, 2015:51) på en sådan måde, at jeg var nysgerrig og lydhør over for det, informanten sagde. Der blev tilstræbt en åbenhed over for nye og uventede fænomener i stedet for et interview med på forhånd formuleret spørgsmål og kategorier. Ligeledes tilsigtes det, at skabe en så tryk atmosfære ved at interviewene blev gennemført efter informanterne ønske. To interview blev gennemført i et uforstyrret mødelokale, og tre i eget hjem. Der blev opretholdt øjenkontakt med informanten for at skabe tillid, og udvist empati og omsorg særligt ved følelsesmæssige reaktioner.

5 Arbejdsmetode

5.1 Analysemetode, valg og begrundelse

Dette afsnit kalder jeg min arbejdsmetode, da jeg viser hvordan jeg anvender analysen i praksis. Den fænomenologiske retning med udgangspunkt i Husserls idéer er med tiden videreudviklet til en metode, der omfatter beskrivelse og udforskning af fænomeners væsen. En tværgående analysemetode som anvendes til at skildre fænomener i et materiale fra forskellige informanter for at udvikle nye beskrivelser og begreber, også kaldet Systematisk Text Condensation (STC). En sådan udvikling kan eksempelvis tilskrives den amerikanske psykolog Armento Giorgi. *”Giorgi sier at*

Forældres stemme i familiebehandling

formålet med den fenomenologiske analysen er å utvikle kunnskap om informantenes erfaringer og livsverden innen et bestemt felt".(Fra powerpoint Analyse av kvalitativ data, Systematisk tekstkondensering af Siv M. Myra)

Ligeledes har den norske professor i medicin Kirsti Malterud udviklet videre på den fænomenologiske analysemodel til at udvikle viden om informanternes erfaringer (Malterud, 2013). Kristi Malterud skriver i bogen *Kvalitative metoder i medicinsk forskning* (2013), at det handler om at skaffe robuste resultater som skal kunne vurderes af andre på grundlag af observationer eller ræsonnementer (Ibid). Malterud slå et slag for at kvalitativ metode til at forske på menneskers oplevelser og erfaringer. Malterud skriver videre, at analyse modellen skal anvendes til:

" ...den enkelte deltakerens historie og uttrykk til å vinne kunnskap som gjelder for flere, enten ved å lese historiene på tvers og genfortælle de gjennomgående trekkene, eller ved å løfte fram fenomener fra den enkelte deltaker som kan lære oss noe om andre" (Ibid:93)

Da jeg ønsker, at fremme forståelsen mere end forklaringen vil jeg tage afsæt i denne analysemodel.

Formålet er, at udvikle kundskab om informanternes livsverden, oplevelser og erfaringer indenfor et afgrænset tema, ved at frembringe informanternes stemme, deres beskrivelser af oplevelser og erfaringer, deres holdninger og tolkninger om begrebet, kan jeg få denne kundskab, hvilket er mit ønske.

En del af analysemodellen er at have et reflekteret forhold til egen indflydelse på datamaterialet. Det pålægges derfor forskeren dette ansvar, at egne tolkninger ikke bliver fremlagt som en facitliste (Ibid:91) således, at det er informanternes egne erfaringer og oplevelser som genfortælles. I stedet for at sætte egen forforståelse i parentes, kan den synliggøres, så den herigennem bliver holdt på afstand. Dette er gjort i afsnittet om teoretisk referenceramme og forforståelse.

Ud over at Malterud's analysemodel er fænomenologisk, er et yderlig argumentet at hendes model, har mange detaljer med, som bidrager til, at læseren kan følge analyseprocessen trin for trin. Analysemodellen består af fire trin. Første trin er helhedsindtryk – fra vildnis til temaer. Andet trin

Forældres stemme i familiebehandling

er meningsbærende enheder – fra temaer til koder. Tredje trin er kondensering – fra kode til mening og fjerde og sidste trin er sammenfatning – fra kondensering til beskrivelser og begreber.

5.1.1 Helhedsindtryk - fra vildnis til tema.

I første trin handler det om at skabe sig et overblik af datamaterialet. Dette blev gjort ved at gennemlæse interviewene flere gange, og få et helhedsindtryk og ikke fokusere på detaljer. Gennem denne læsning prøvede jeg, at udelukke min egen forforståelse og rette opmærksomheden på informantens 'stemme'. Efter flere gennemlæsninger begyndte der at danne sig umiddelbare temaer, som jeg noterede på et papir ved siden af. De umiddelbare temaer er listet nedenfor i tabel 1:

Tabel 1.

- Hvordan er kommunikationsformer
- Belastninger i familien hos børn og voksne
- Tværfaglighed
- Manglende forståelse for sagens forløb
- Forståelse af procedure og lange arbejdsgange
- Hvem er netværket
- Forældre egne diagnoser
- Stressende faktorer i samarbejdet

Ovennævnte temaer repræsenterer foreløbige ideer om forskellige sider af problemstillingen, som danner udgangspunkt for undersøgelsen.

Forældres stemme i familiebehandling

5.1.2 Meningsbærende enheder.

Andet trin i analysen omhandler at skille relevant tekst fra irrelevant tekst. Forstået således, at der bliver udvalgt tekst, som kan tænkes at belyse problemstillingen i undersøgelsen. Her valgte jeg linje for linje, at lave en systematisk gennemgang af data for at identificere ”meningsbærende enheder”. Det vil sige, at jeg vælger tekstbidder ud, som på en eller anden måde indeholder viden om temaerne fra første trin (tabel 1). Samtidig som de meningsbærende enheder bliver mærket i datamaterialet, bliver de systematiseret. Dette kaldes kodning. Jeg valgte, at skrive alle tekstbidderne ned på et papir ved siden af. Alt efter indholdet, blev det mærket med en kode. Med temaerne fra trin et som vejviser blev tekstbiddet lavet til et foreløbigt tema, som havde noget til fælles. I denne del af analysen begyndte der at tegne sig nye temaer, som var mere præcise i forhold til umiddelbare temaer. I undersøgelsen blev de meningsbærende enheder kodet under tre koder/kodegrupper:

Værdier (for samarbejdet)

Relationen (betydning i samarbejdet)

Multistressede familier og belastninger (betydning for samarbejdet)

Kodningen foregik således, at tekstbidderne blev mærket. Hvert mærke indeholdt informationer om hvilket interview de stamme fra og fra hvilken informant.

Gennem hele denne del af analyse blev der gået tilbage i datamaterialet for at sikre, at alle meningsbærende enheder var med. Meningsbærende enheder som sagde noget om fænomener: samarbejde i forebyggende indsatser og betydningen af oplevelser og erfaringer.

5.1.3 Kondensering – fra kode til mening

På tredje trin handler det om systematisk at få essensen frem og kondensere indholdet ved at sortere de meningsbærende enheder i grupper efter de tre nævnte koder: Værdier, relation og multistressede familier. Jeg har reduceret det empiriske data til et dekontekstualiseret udvalg af sorteret meningsbærende enheder. Meningsbærende enheder som fortæller noget om, hvad informanterne oplever og erfarer i samarbejdet, og hvorledes fænomenerne indvirker på samarbejdet.

Malterud foreslår, at hver kodegruppe nu ansues som én enhed. De forskellige koder indeholder mange forskellige nuancer, og de tre kodegrupper blev derfor opdelt i flere subgrupper.

Forældres stemme i familiebehandling

Indholdet i hver subgruppe blev kondenseret ved at udviklet et kondensat – et kunstigt citat, som omfattede det konkrete indhold fra de enkelte meningsbærende enheder. Det gøres ved at omsætte dem til en mere generel form. De kunstige citater var arbejdscitater, som blev anvendt til at præsentere beskrivelserne på næste trin.

Eksempel på arbejdscitat fra kodegruppe ”værdi” under subgruppe ”kommunikation”.

Når der skal løses problemer, skal kommunikationen være til stede. Med kommunikation menes der muligheden for både at lytte og tale. Det omhandler både med sagsbehandleren, men også andre involveret i sagen. I skilsmissefamilier kan der opstå brist i kommunikationen, og her har der været brug for at lære og bruge kommunikationen.

Ved udviklingen af de kunstige citater tilstræbes det, at genfortælle og sammenfatte det, som befandt sig i subgruppen. Det tilstræbes ligeledes at anvende informanternes egne ord fra de meningsbærende enheder i tråd med den fænomenologiske tradition. På tilsvarende måde blev de andre subgrupper gennemgået og herefter de øvrige to kodegrupper.

Tabel 2 er et eksempel på, hvorledes dette kan illustreres. Jeg har ikke valgt, at tælle alle subgrupper med i eksemplet. Tallene viser antal citater informanterne har til subgruppen.

Tabel 2

Multistresset familier	Informant 1 Nord Mand	Informant 2 Nord Kvinde	Informant 3 Øst Kvinde	Informant 4 Syd vest Mand	Interformant 5 og 6 Centrum Mand kvinde	Tilsammen
Hjælp i hjemmet	3	5	7	5	5 1	26
Egne problemstillinger	1				3	4
Børn med diagnoser		9	3		2	14

5.2 Sammenfatning – fra kondensering til beskrivelser og begreber.

På analysens fjerde trin skal tekstbidderne sættes sammen igen, det vil sige rekontekstualiserere. Fundene bliver sammenfattet i nye beskrivelser, som skal formidles til læseren i en analytisk tekst. På de foregående trin blev der forholdt sig til løsrevne tekstbidder, nu bliver det vurderet hvorvidt beskrivelserne stadigvæk giver en grundig beskrivelse i den sammenhæng, hvori de oprindeligt var udtaget fra. I praksis greb jeg det således an, at jeg med udgangspunkt i de kondenserede tekster og citater lavede indholdspunkter for hver subgruppe under de tre nævnte kodegrupper. Disse indholdspunkter blev beskrevet og formidlet sådan, som det fremgik af datamaterialet ud fra undersøgelsens problemstilling. I denne del måtte der gerne anvendes tekst og citater fra de meningsbærende enheder.

Efter indholdspunkternes beskrivelser var sammenfattet, søgte jeg efter citater fra de meningsbærende enheder, som kunne være fyldestgørende og typiske eksempler på det, den analytiske tekst skulle fortælle. Citaterne skulle ligeledes medvirke til at dokumentere forankringen, til det oprindelige materiale samt at medvirke til at validere undersøgelsen. Disse citater vil blive trukket frem i præsentationen af det empiriske materiale. Eksempel:

Vi ku aldrig.... Mig og min ekskone, vi ku aldrig snak sammen, vi ku ikk sidde i samme rum. Nu snakker vi sammen og æhh og kommunikere lidt sammen.

Gennem analysearbejdet slettede jeg subgrupper, fordi de passende ind under andre, og jeg flyttede nogen af de meningsbærende enheder over i andre subgrupper. Der blev ligeledes gået tilbage til de enkelte kodegrupper, for at se om en eller flere af de tre kodegrupper skulle have ny navn eller de stadigvæk var dækkende for indholdet i indholdspunktsbeskrivelserne. Det var de og dermed kom jeg frem til, at mine hovedtemaer og vigtigste fund som er: værdier, relationen, og multistressede familier og belastninger.

Tabel 3 er et eksempel på en visuel fremstilling af analyseprocessen.

Forældres stemme i familiebehandling

Tabel 3

	1. Kodegruppe (fænomen) ↓	1. Kodegruppe (fænomen) ↓	1. Kodegruppe (fænomen) ↓
	Værdier	Relation	Multistresset og belastninger
	Overskrifter på indholdsbeskrivelserne: ↓	Overskrifter på indholdsbeskrivelserne ↓	Overskrifter på indholdsbeskrivelserne ↓
Subgruppe	kommunikation	Tværfaglighed	Hjælp i hjemmet
Subgruppe	sparring	Netværk	Ressourcer i familien
Subgruppe	dialog	Pædagogisk familierådgiver	Egne problemstillinger
Subgruppe	Inddragelse	Socialrådgiver	Børn med diagnoser

6 Mine refleksion over påvirkninger af materialet

6.1 Rollen interviewer – informant

Gennem interviewene oplevede jeg, hvor svært det var at bevare rollen som interviewer med min forforståelse. Jeg måtte gentagne gange minde mig selv om at bevare en åbenhed, nysgerrighed og med åbent sind ikke blive fanget af lysten til at forklare f.eks. arbejdsgang og procedure i et kommunalt system.

Da jeg havde valgt, at fokusere på informanter, som var defineret som FHI sager, blev det tydeligt hvor påvirket informanterne var af deres situation. Familierne stod i situationer, hvor der ikke vides om børnene bliver anbragt uden for hjemmet. Jeg blev indvendig berørt over at høre, hvorledes denne

Forældres stemme i familiebehandling

”trussel” var konstant tilstede, og hvilken angst det efterlader. Det berørte mig også dybt, når jeg oplevede hvor ensomme informanterne til tider har følt sig. Jeg tog mig selv i, at få lyst til at informere om de forskellige hjælpeforanstaltninger der er, og samtidig tænke, at her er noget som Aalborg Kommune godt kan blive bedre til.

6.1.1 Udvalgelsen af informanter.

Ved at henvendelsen til leder vedrørende de første interview, var det lederen som udvalgte mulige informanter inden for den definerede gruppe. Denne udvælgelse tog udgangspunkt i to sager, hvor sagsforløbet har været hektisk, men ikke var det mere. Det var sager, hvor samarbejdet kørte tilfredsstillende på det tidspunkt, hvor jeg lavede interviewene. De senere udvalgte informanter blev mere tilfældigt, da det var vanskeligt at få kontakt til lederne. I den situation kom det til at handle om ”bare” at få en informant fra hvert distrikt. Gennem samtalerne med personer (leder/socialrådgiver/pædagogisk familierådgiver) med tilknytning til informanterne blev det tydeligt, at definering af FHI sager i de fire distrikter, var forskellige. Fra et af distrikterne blev jeg oplyst at informanten nok ikke selv var bekendt med, at det var en FHI sag. Forstået sådan, at informanten ikke var klar over, hvor bekymret man var for barnets trivsel. I distrikt Centrum ønskede informanterne (familien) at være til stede begge to (mor og far). Dette blev imødekommet. Hermed lykkes det, at fastholde mit ønske om, at få en informant som alle var defineret som FHI sager, mindst en informant fra hvert distrikt og tre af hvert køn.

Distrikt	Informant i FHI sag	Køn	
Nord	1	Mand	
	1	Kvinde	
Centrum	2	Mand og kvinde	
Øst	1	kvinde	
Syd Vest	1	mand	

Forældres stemme i familiebehandling

6.1.2 Transskribering – fra tale til tekst.

Transskribering af interviewene blev foretaget et af gangen. I starten af praktiske årsager, da processen med at skaffe informanter forløb over seks måneder. Efter første transskribering blev jeg klar over, hvor hjælpsomt dette var i forhold til eftertanker. Det var lærerigt arbejde i forhold til justering af underspørgsmål. Herefter var det et bevidst valg. Der blev således arbejdet efter en transskriptionsprocedure i de øvrige fire, og alle interview, blev optaget med lyd. Der blev transskriberet efter hvert interview. Transskriberingen blev udført i talesprog, med pauser og ”øh” og ”æh”. Disse valg er foretaget for at få informanterne stemme frem, så tydeligt som muligt. Disse valg blev taget for bedst at kunne varetage meningsindholdet på en pålidelig og gyldig måde. (Malterud, 2013:75- 79)

6.2 Kultur

To af informanterne er med anden etnisk baggrund end dansk. De har boet i Danmark i mange år, og kender til den danske kultur. Informanterne havde selv en oplevelse af, at de skilte sig ud fra danske familier. Der var en oplevelse af, at forventninger til opdragelse var anderledes i Danmark end fra deres hjemland. Informanterne udtrykker, at de kommer med andre traditioner, så som ydmyghed og taknemlighed for den hjælp der tilbydes, og det kan være svært at tage imod. Dette kunne have været tilfælde, men det var ikke min oplevelse, at de problemstillinger som informanterne beskrev, var anderledes. Det var problemstillinger, som omhandlede manglende kommunikation ved skilsmisse, og manglende krav sætning til børn. Disse problemstillinger er meget almindelige, siger min erfaring mig. Ydermere omhandler temaet oplevelser og erfaringer i samarbejdet og ikke den enkelte problemstilling i familien.

6.3 Sproget

Forståelsen af sproget har været en udfordring i to af interviewene. Der har været ord som informanterne anvendte, som var svære at forstå, og som ikke var danske ord. Der blev anvendt engelske ord, og der blev spurgt ind til forståelsen flere gange. I de øvrige interview blev der også spurgt ind til betydningen i spørgsmålene, for at sikre at spørgsmålet var forstået. Der var oplevelser af, at der blev svaret på andet end der blev spurgt om, og det var nødvendigt at spørge igen.

Derudover var det nuanceret og konstruktive besvarelser som beskriver oplevelser og erfaringer med samarbejde.

6.4 Etiske overvejelser, valg og integritet

Der blev lavet en henvendelse til NSD og projektet skulle godkendes. Der kom en godkendelse med en bemærkning om vigtigheden af, at der ikke måtte rettes direkte henvendelse til informanterne. Deraf var der henvendelse gennem leder af de fire distrikter eller medarbejder, som havde kontakt med informanterne. Dernæst blev der sendt en mail om "Forespørgelse om deltagelse i projektet" og interviewguiden. Efter at have en aftale med informanten, blev der tilbudt en mundtlig gennemgang. Fire af de fem interview tog imod tilbuddet om den mundtlige gennemgang, og skrev efterfølgende under på samtykkeerklæringen. Alle informanter blev informeret og forsikret om deres anonymitet og integritet. Ligeledes blev informanterne forsikret, om at deres udtalelser og deltagelse ikke ville have indflydelse på deres sag i kommunen, og at de til en hver tid kunne trække sig ud. Det blev understreget, at dette udelukkende handler om at få familiens stemme frem i samarbejdet med kommunen.

Interviewene fandt sted der hvor informanterne ønskede det. To af informanterne ønskede, at interviewene blev foretaget i et mødelokale, hvor det var ro og ingen forstyrrelser. De øvrige interview blev efter eget ønske foretaget i informanternes hjem. Alle interviewene blev lydoptaget på en optager med kode. Transskriberingen blev foretaget på computer ligeledes med kode og gemt på en server på arbejdspladsen, som er sikret.

De etiske retningslinjer udarbejdet til dette forskningsprojekt er taget i betragtning og fuldt. (bilag 1 samtykkeerklæring)

6.5 Validitet i en social konstruktion

Inden for kvalitativ forskning anvendes begreberne validitet og reliabilitet. Det har været diskuteret hvorledes begreberne kunne anvendes om interviewforskning. Kvale og Brinkmann argumenterer for, *"at en god, solid, håndværksmæssig kompetent forskning kan producere viden, ved at den er udført systematisk kontrolleret og verificeret."* (Kvale og Brinkmann, 2015:314) Objektiviteten i forskningen opnås ved, at der reflekteres over egne bidrag som forsker til produktionen af viden. Forskeren skal forsøge, at beskrive de uundgåelige fordomme set ud fra Gadamer's hermeneutisk tradition (Krogh, 2014), som synes påkrævet i relation til forskningsprojektet. Der skal tilstræbes en sensitivitet om fordomme og subjektivitet, som indebærer en reflektiv objektivitet. (Kvale og

Forældres stemme i familiebehandling

Brinkmann, 2015: 314-315). Hertil kommer interviewanalysen der repræsenterer fortolkningerne af de fænomener der studeres samt om resultatet af undersøgelsen repræsenterer den virkelighed, der er studeret. Hermed bliver en transparent fremlæggelse vigtig, således studiet bliver gyldigt (valid) og pålideligt (reliabilitet). Sagt med ét andet ord "troværdighed" og fremadrettet også anvendt som begreb. I dette studie har jeg valgt at se fundene i denne sammenhæng ud fra begrebet "troværdighed."(Kvale og Brinkmann, 2015; Thagaard, 2015)

Gennem grundig redegørelse for hvordan dataene er udviklet gennem forskningsprocessen, har jeg forsøgt at argumentere for troværdigheden. Reliabilitet, som en del af troværdigheden har jeg forsøgt at vise ved at processen er transparent. Transparent ved detaljeret, at beskrivelse hvad jeg har gjort og tænkt på de forskellige stadier. Gennem forskningsstrategi, refleksivitet og analysemetode samt mit teoretiske ståsted er målet i en kommunikativ tilgang, at validitet opnås ved at få "hvordan", "hvorfor" og "hvem" frem ved en detaljeret beskrivelse.

En anden side af troværdigheden er validitet. Det handler om gyldigheden af de tolkninger, jeg er kommet frem til. Ved at redegøre for analysen, og hvordan denne giver grundlag for tolkningerne samt refleksionerne af fremgangsmåden har hensigten været at vise transparenthed og hermed validitet. (Malterud, 2013)

6.6 Troværdighed

Begrebet troværdighed knyttes sammen med overførbare eller generaliseringshed. Thagaard skriver "*overførbare har en direkte tilknytning til hvordan vi argumenterer for at tolkninger som er udviklet indenfor et projekt, også kan ha gyldighed i andre sammenhænge*" (Thagaard, 2015:205). I dette studie tilstræbes, at få informanternes stemme frem, deres oplevelser og erfaringer med samarbejde. De fund der er kommet frem i dette studie er nødvendigvis ikke "sandheden" som er direkte overførbare eller meningsfyldte for andre. Det bliver informanternes subjektive livsverden og erfaringsverden sammenholdt med en fænomenologisk/hermeneutisk forståelsesramme og med systematisk og metodisk forskning, som jeg tilstræber at formidle, og som jeg har forstået det. Gennem denne formidling vises forskningens troværdighed ved at redegøre og argumentere for hvert skridt i processen både for metoden og for analysen. Dette er forsøgt at gennemføre i dette studie ved at formidle valg og processer i metode og analyse.

Forældres stemme i familiebehandling

Ved udvælgelse af informanter kan der rejses spørgsmål om troværdighed. Kvale og Brinkmann spørger om *"hvem er det der afgør, hvem der er et kompetent og legitimt medlem af fortolkningsfællesskabet?"*. (Kvale og Brinkmann, 2015:328). Det interessante er om informanterne er kompetente og legitime. Kan informanterne give "sandheden" eller den rigtige fortolkning af egen forståelse af deres udsagn med interviewerens som samtalepartner og dennes teoretiske forståelsesramme. Der er her tale om medlemsvalidering som indbefatter interviewpersonen, det almindelige publikum (informanter) og forskersamfund (teori) som skaber gyldig viden. Ved beskrivelse og formidling af udvalgsprocessen tilstræbes en transparenthed, som skal redegøre for forsknings troværdighed. (Kvale og Brinkmann, 2015)

6.7 Sammenfatning

Der er i dette afsnit redegjort for metoden og analysen af datamaterialet. Det er tilstræbt en transparenthed ved skridt for skridt at give en grundig og belysende beskrivelse af processen gennem analysearbejdet, af interviewene og interviewerens rolle. Der er løbende lavet begrundelser for valg, for at give forskningen troværdighed. Valget af kvalitativ metode er ligeledes begrundet.

7 Forskning på området.

I Danmark har jeg ikke kunnet finde en undersøgelse eller noget forskning, som udelukkende tager udgangspunkt i samarbejdet set med forældrenes øjne eller som er repræsenteret udelukkende med forældrenes stemme.

KL's nøgletalpublikation fra 2017 viser, at der i Danmark anbringes stadig færre børn og unge. I stedet er tallet for familierettede forebyggende foranstaltninger blandt de 0-6 årige er steget. (link: www.kl.dk/social-service/Nye-nogletal-pa-udsatte-born--og-ungeomradet)

Social forsknings instituttet (SFI) har udarbejdet et omfattende forskningsprojekt om "forebyggende foranstaltninger" som et alternativ til anbringelser, som blandt andet beskæftiger sig med hvordan samarbejdet er set fra de professionelles perspektiv, og med en kort præsentation af hvordan forældre oplever samarbejdet. Den del af undersøgelsen, som har med samarbejde at gøre, peger på vigtigheden af at indgå aktivt i et samspil med familien, skoler, fritidstilbud mv. Her er fokus på en helhedsorienterende tilgang, hvor tværfaglighed er central. Der er fokus på, at tilpasse forløbene ud fra det enkelte barn, således barnet ikke skal tilpasse sig systemet, men på en fleksibel måde tilpasses hjælpen ud fra barnets behov. Undersøgelsen peger endvidere på at fleksibilitet og anvendelse af forskellige metoder og teorier. Her nævnes systemiske teorier, relationsteorier, det anerkendende og ressourcefokuserede tilgang, narrativ metode og empowerment. Et andet vigtigt perspektiv ved forebyggende foranstaltninger er en stabilitet og erfaring hos de professionelle, da det styrker relationen. At have en fælles faglig baggrund og et fælles sprog øger sparringen og erfaringsudvekslingen. Denne undersøgelse viser, at det ikke kun er børnene som har problemer. Flere af forældrene i disse familier har selv udfordringer med psykiske problemer og problemer med at varetage "forældreopgaver". Netværk er også et område som forskningen peger på som væsentlig. Her er der opmærksomhed på det brede netværk, som er tilknyttet barnet og familien, for at finde bedst muligheder i støtte og opbakning til barnet og familien. (link: www.sfi.dk/nyt/nyheder/artikler/23-gode-eksempler-paa-indsatser-for-boern-og-unge) og

"God praksis I forebyggende arbejde" af SFI Hovedrapport København 2013.

Forældres stemme i familiebehandling

I Norge er der lavet en rapport, som hedder "*Barnevernet sett med brukernes øyne*". Jeg har valgt at fremhæve de punkter fra rapporten, som jeg finder relevant for denne opgave. Rapporten omhandler 23 unges oplevelse af den hjælp, de har modtaget fra Barnevernet gennem deres opvækst. Altså en rapport om dem, som det handler om og har egne erfaringer og oplevelser. En generel tilbagemelding fra de unger er, at de ønskede stabilitet og trygge voksne omsorgspersoner. Medarbejder som er engageret, tilgængelige og som har de rette kompetencer herunder relevante uddannelser mv. De unge udtrykker taknemlighed over den hjælp, de har modtaget, selvom der forekom svigt. Hermed henviser til, at der stadig er et job at udfører med at forbedre hjælpesystemet og de tilbud som tilbydes. En forbedring som de unge adspurgte henviser til, er den belastning det er at genfortælle en vanskelig og personlig familiehistorie til utallige sagsbehandlere. Det bliver påpeget, at satser man på barnet i Barnevernet, må man satse på de mennesker som arbejder i Barnevernet. Undersøgelsen understreger, at når der er behov for hjælp, er det vigtigt, at det går hurtigt. Hensigten med rapporten er blandt andet at unges oplevelser skal skabe opmærksomhed på kvalitetsikring af arbejdet i Barnevernet og undersøge hvad effekten er af det arbejde, som bliver udført.

I rapporten bliver der nævnt et ønske om et mediebillede af Barnevernet som beskrives mere nuanceret og at stigmatiseringen vil blive mindre, hvis folk vidste mere om, hvad det drejede sig om.

De unge interviewede understøtter vigtigheden af at lytte til således, at de tiltage som skal ske, sker ud fra egne meninger og deres behov. Det bliver påpeget at ingen børn er ens og behovene er forskellige, så deraf ikke noget facit og én enkel løsning. Erfaringen hos de interviewede er, at der er stor forskel på de forskellige tiltag, men det opleves positivt med hyppige opfølgninger og justering af tiltaget, hvis der er behov for det. Afslutningsvis skal der her nævnes, at de unge har givet udtryk for manglende information om egen sag, manglende oplysninger om de rettigheder der er og medmenneskelighed, som ikke giver en følelse af "bare" at være et sagsnummer.

Hovedpunkterne fra de nævnte undersøgelser og rapporter vil blive knyttet til begrebet samarbejde i diskussionsafsnittet op imod mine fund og problemstillingen.

8 Præsentation af det empiriske materiale.

Dette afsnit omhandler de fund jeg har identificeret gennem Malterud's analysearbejde. Jeg vil præsentere de forskellige temaer understøttet med citater fra interviewene. Temaerne som er valgt tager udgangspunkt i min problemstilling. Min problemstilling er:

Hvordan opleves og erfares samarbejde i forebyggende indsatser i udsatte familier, og hvordan kan disse oplevelser og erfaringer have betydning for det forebyggende arbejde?

De fund som er valgt i materialet tager afsæt i min tolkning og fremstilling af hvad informanterne har af oplevelser og erfaringer i samarbejdet. Fundene er dermed et produkt af min tolkning og analyse. Andre ville måske have valgt andre fund i samme materiale afhængig af fokus, forforståelse og position. Hermed skal fundene ikke opfattes som entydige og fastlagte begreber, men de repræsenterer forskellige temaer, som er knyttet til min problemstilling og forskningsspørgsmål. Forskningsspørgsmålene til at belyse problemstillinger er således:

Forskningsspørgsmål:

Hvad forstår du ved begrebet samarbejde?

Oplever du at være inddraget i samarbejdet og på hvilken måde?

Har samarbejdet ændret sig over tid?

Hvilken betydning har netværket haft i samarbejdet?

Har der været ønske om andre måder at samarbejde på?

Fundene fremstilles med citater. Disse citater er valgt med den hensigt, at illustrere de forskellige fund de repræsenterer. Fundene jeg vil præsentere er knyttet til værdier knyttet til samarbejdet, relationens betydning i samarbejdet, og multistressende familier og belastninger i en forebyggende foranstaltning.

Forældres stemme i familiebehandling

Jeg har valgt primært at referere personerne fra interviewene som informanter, dog vil der også forekomme reference til personerne, som deltageren eller familie. Dette er valgt, når der skal forklares oplevelser eller erfaringer hos personerne.

Afsnittet afsluttes med en sammenfatning af fundene.

8.1 Værdier i samarbejdet

I indledningen til et samarbejde beskriver informanterne hvorledes de forstår begrebet samarbejdet. Disse begreber samles til værdier for informanterne.

8.1.1 Enighed og arbejde i samme retning

I et samarbejde beskriver informanterne, at det handler om at blive enige, og at der arbejdes i samme retning. De udtaler, at skal der være et samarbejde, skal der være en fleksibilitet. Det handler om, at når der skal planlægges møder skal der være en forståelse for familiens situation. Det kan være svært for en enlig fuldtidsarbejdende at få timerne i dagligdagen til at slå til, når der er mange samarbejdspartnere som skal tilgodeses. Det skinner tydeligt igennem, at informanterne ikke oplever, at det sker i praksis og deraf kommer der en undertone af utilfredshed.

Jeg har en hjemmebaseret indsats, så skal jeg også have én som kommer i mit hjem, og det vil jeg gerne samarbejde omkring og det har jeg altid gerne ville, men nogen gange kan det blive et problem med tider. Og det er der jeg synes samarbejde skal gå begge veje. Nogle gange må jeg tage af mine fridage og andre gange må de .... Må de komme, når det kan ligge ind efter mit arbejde. (Interview 2: 2)

Jeg synes i forhold til aflastning, som jeg har skreget på i 1 ½ år, det har taget alllll for lang tid – der synes jeg måske at tingene herinde fra er gået for langsomt. Det er ikke i orden at i behandler mig sådan. For jeg skal være fleksibel den anden vej (interview 2: 4)

Forældres stemme i familiebehandling

8.1.2 Flexibilitet og lytte til hinanden

Et fund som har betydning for samarbejdet er at lytte til hinanden. Informanterne giver udtryk for, at i et stort system, som en kommune repræsenterer, kan der opstå en følelse af, at man som person kun bliver kigget på som en sag, og ikke et mennesket i sagen.

Det er vel at man lytter .... til hinanden og de behov man synes der er brug for og sådan noget, ikk. Indenfor ... selvfølgelig inden for rimelighedens rammer, men at man lytter. Det synes jeg tit måske, man kan godt føle sig, sådan.... Man kalder Systemet, at man bliver overset. (interview 3: 3)

Alle har jo situationer, hvor de føler de, hvor man føler man bare er et nummer eller sådan noget, ikk? (interview 3: 3)

8.1.3 Kommunikation

Styrkelse af kommunikation er ligeledes noget en informant fremhæver. Når der skal løses problemer, skal kommunikationen være til stede. Med kommunikation menes der muligheden for både at lytte og tale. Det omhandler både med sagsbehandler, men også andre involveret i sagen. I skilsmissec familier kan der opstå brist i kommunikationen, og her har der været brug for at lære og bruge kommunikationen.

Vi ku aldrig.... Mig og min ekskone, vi ku aldrig snak sammen, vi ku ikk sidde i samme rum. Nu snakker vi sammen og æhh og kommunikere lidt sammen. (interview 1: 1)

Det kommunale system opleves lidt ensformigt på samarbejdsformen. Det handler ikke om, at der foreligger en norm/kultur om hvordan samarbejdsformen skal være. Det handler om, at man gør som man plejer eller gøre som de andre gør. I en hjemmebaserede indsats skal der aflægges et besøg en til to gange om ugen. Dette fastholdes som hovedregel. Informanten påpeger, at dette syn godt kunne udvides. Informanter oplever, at et eller flere besøg/aftaler også kunne klares som en telefonsamtale. For informanten handler det ikke om et enten eller, men at der kunne være en fleksibilitet og imødekommenhed, som kan styrke samarbejdet.

Samarbejde kan jo også ... vi behøver jo ikke altid og skal sidde og kigge hinanden ind i øjnene. ...samarbejde kan også foregå over en telefon (interview 2: 18)

8.2 Relations betydning i et samarbejde.

Et fund er relationens betydning i samarbejdet. Dette beskrives på flere måder – både når det er et ligeværdigt i forhold, og når det er uligeværdighed i forhold til magt.

Informanterne beskriver, at det er en proces at samarbejde, både at få og tage imod støtte i hjemmet. At skulle samarbejde i en relation, hvor den ene part har magten. Magten til at fjerne støtten eller at fjerne børnene.

Hele tiden været, synes jeg været pres på ... hvis ikke og hvis ikke du gør sådan, så bliver støtten trukket. Altså den der trussel over hovedet hele tiden, at have den hængende hele tiden, nu skal du også makke ret her, for ellers så trækker de nok støtten...(interview 3: 9)

*Vi var meget meget lukket, altså. Vi ved godt at hvis de vil, hvis kommunen beslutter.... De har magten og sådan noget ... men æhh... men med tiden, så begynder de at forklarer til mig... så nu jeg tror på det, at de prøver alt muligt ... .. de ikke bare går ind og tager børnene...
... men jeg mener ikke at de har brugt det magt forkert. Overhovedet ikke... de har givet os mere end vi forventer.... (interview 4: 6)*

8.2.1 Magt

Alle informanterne taler om det pres og den frygt der ligger i, at samarbejder de ikke, kan det resultere i en anbringelse af børnene. Informanterne gør opmærksom på, at de godt ved, at det er den magt som kommunen har, men der ligger en undertone af at den magt bliver misbrugt i samarbejdsrelationen.

.. ved at mine børns trivsel ikke er den bedste, så øhh... så står det også hele tiden psykisk i baghovedet .. men kommer i nu og tager mine børn... det er frygtelig.. frygtelig hårdt. Æhhhh... hvor jeg sådan tænker at .... "jamen Dorte, retter du ikke ind til højre så" eller gør du ikke det, - møder du os ikke, og kan du ikke de og de dage, ... Jamen så samarbejder du ikke og så er du ikke kompetent nok til at have ... altså til at være

Forældres stemme i familiebehandling

mor.... Og der er ingen tvivl om at der hvor mine børn har det aller aller bedst, det er hjemme ved mig.(interview 2: 8)

*Hvis ikke... at æh ... de børn kommer i travsel... så hedder det anbringelse.... Og den der anbringelse, hele tiden at have hen over sit hovedet..... det tror jeg ikke ret mange mennesker kan sætte sig i stedet, men mindre de har den..... og man kan næsten give sig helt til at græde, bare ved tanken..... for det er jo ikke det jeg ønsker for mine børn.
(interview 2:15)*

Dette giver en asymmetrisk samarbejdsrelation. Det som bliver vigtig for informanterne, der oplever, at de har fejlet på mange områder eller ikke har slået til, er at når kommunen så fejler, står de ikke ved deres fejl og retter den ikke. Familieme tør ikke at gøre opmærksom på disse fejl, da de er bange for konsekvenserne. Der kommer til at være en ikke-ligeværdig relation. Forstået sådan, at de er ligeværdige som mennesker men deres position giver en asymmetrisk magtrelation.

*Jeg havde lyst til at sige til rådgiveren, at hun burde ringe ned og sige at "jeg tog fejl" , men det synes jeg bare heller ikke at , at det gør samarbejdet bedre...
... jeg vælger at holde min mund... æh... fordi... jeg skal jo samarbejde med hende...
jeg har ikke noget valg...(interview 5: 8)*

Når man begynder at kritisere folk, der har lidt at skulle have sagt, så kan det tit ramme tilbage, synes jeg.(interview 5: 9)

Forældres stemme i familiebehandling

8.2.2 Tværfagligt samarbejde

Informanterne beskriver gode processer i samarbejdet om at modtage hjælp i hjemmet. De beskriver, at støtten/hjælpen både kan være at vise det i praksis, og at tale om, hvordan der skal arbejdes med en problematik.

Vi trængte lige til, der kommer en ind og ser med nye øjne på det.. fordi vi var kørt ind i sådan ... en negativ spiral, ikk. (interview 3: 4)

Hun prøvede at fortælle os eller lærer os på en måde hvordan, du ved godt, araber de snakker højt, det er noget temperament eller sådan noget... ... jah men skal jeg prøver at forklarer til, hvordan man selv kan styre det, man skal være sig selv, og men man skal ikke genere de andre.

Det begynder at give resultat. Hvis vi tror på det... det, så begynder børnene at tro på det. Det begynder at fungere nu. (interview 4: 5)

En hjemmehoser i hjemmet, æhh... hvor vi ... havde en god sparring i, at jeg kunne trække mig tilbage, vi kunne lige hurtigt.... Hvad er næste træk .. det prøver vi, godt. Så går jeg i gang.. på den måde frem og tilbage. (interview 5: 3)

.. det gav rigtig meget i den situation, som man kunne bruge efterfølgende.(interview 5: 3)

At selvom det ikk er en døgntelefon hun har, så er hun god til at svarer eller lige være aktiv lyttende og æhhmen det det jeg ligesom er komme med og hun har ligesom kunne mærket at du har jeg lige brug for en kram eller nu har jeg lige brug for at blive rettet tilbage på det rigtige spor.(interview 2: 3)

Det ligesom de har givet mig briller på og kunne se tingene fra anden vinkel. Jeg har set helt forkert på tingene (interview 1: 2)

Forældres stemme i familiebehandling

Jeg reagerer nogle gange voldsomt lige sådan i nuet, når jeg bliver presset. Men når jeg lige reflekterer over det, nå okay.... Det er nok rigtigt. Så er det, det jeg handler videre fra, og så bruger jeg min sunde fornuft. (Interview 2: 3)

En informant beskriver, at det kan være en svær proces i samarbejdet, når samarbejdet får en karakter af mest at indeholde fejl og mangler frem for en ressourceorienteret tilgang. Selvom hensigten er at være en hjælp og støtte, opleves det ikke sådan.

Det bliver svært at rumme konstruktiv kritik. Altså så tænker man sådan lidt, at hvis jeg nu kommer i dit hjem, så ville jeg også kunne sætte en finger på noget. Så får du lidt den der tilbage, og den tror jeg alle forældre, som sidder med. Hvor jeg gør, nogle gange får... eller føler at jeg bliver også overvåget, iagttaget, det er voldsomt slemt at sidde med. (interview 2: 3)

Eller når presset ikke justeres i forhold til de ressourcer familien har til rådighed.

De skal se fremgang hele tiden, fremgang, fremgang hele tiden, ikk også .. hvor de... har presset hende til at forsøge mange ting, ikk også. ... .. og der er også okay... langt hen af vejen... men.. det er ... noget forkert at bruge den der med altså .. hvis du ikke ... altså indenfor kommunen, skal se fremgang hele tiden. (Interview 3: 9)

Måske ind imellem så kunne man også godt være stilstand, inden der sker en udvikling igen, ikk? (Interview 3: 10)

Forældres stemme i familiebehandling

Informanterne beskriver, at når de oplever samarbejdet ikke fungerer, har de ikke følt sig inddraget. Oftest handler det om manglende informationer. De beskriver også, at det omhandler manglende orientering, når en samarbejdspartner laver en underretning til kommunen uden at have informeret eller gennemgået den med familien. En deltager beskriver det således

Altså jeg synes det er rarest i forhold til skolerne , hvis der er et eller andet , at jeg måske bliver kontaktet før min sagsbehandler eller før Lene (familiebehandler).(interview 2: 11)

Ligeledes udtaler informanten det sådan, at når beskeder opfattes forskelligt:

Så kan Grethe (sagsbehandler) ringe til mig, "jamen, Dorte, det kører altså ikke, for jeg har snakket med skolen" og så står jeg som et spørgsmål og bliver nervøs .. og tænker puha, hvad handler det her nu om. Nu må jeg heller lige ringe og hører hvad og så kan skolen nogen gange står og jamen æh.... De ved ikke lige hvad..... Øh.. hvor vi er henne ad... såh øh... så nogen gange så er det jo hvad vi hører og nogen gange hører vi jo tingene forskelligt..(interview 2: 11)

En informant beskriver manglende inddragelse i udviklingen således:

Det var godt at der var fremskridt med at møde op i skolen. Men der var så tilbagegang både socialt og fagligt i skolen.. og det hang ikke helt sammen. Æhmen... og det undrede også os meget, fordi det havde vi heller ikke fået noget at vide om (kvinde interview 5: 16)

Det møde var bare på alle måder en omvæltning i forholdt til, hvad vi havde regnet med... (interview 5: 17)

8.2.3 Socialrådgiver

En vigtig samarbejdspartner er myndighedsrådgiveren. Myndighedsrådgiveren er vedkommende som har et overordnet ansvar, og som kan træffe beslutning om eventuel anbringelse eller mere støtte til familien. Alle informanterne oplever og erfarer betydningen af, når det af forskellige årsager ikke er

Forældres stemme i familiebehandling

en myndighedsrådgiver på sagen. Informanterne ved, at det er myndighedsrådgiveren som har ansvaret for bevillinger, og som kan være "flaskehalsen" i at forløbet ikke fungerer.

Forløbet har også været med rigtig mange rådgiver... flere som vi ikke har mødt.. øh... længere perioder der slet ikke har været nogen rådgiver..... hvor der bare har været hjemmehosere, som der er kommet ved os..... (interview 5: 5)

..... Altså det har været forvirrende (interview 5: 5)

En ny skal jo til at sætte sig ind i en sag igen og der er meget, man skulle forklarer tingene gang på gang (interview 5: 5)

Jeg synes, der var en anden, jeg tror, jeg har en. En ... der kom selvfølgelig en ny sagsbehandler eller et eller anden du ved... sådan... men jeg synes, jeg har mødt hende ude på psykiatrisk. Og der har jeg set hende .... Jah... ikke særlig synlig.... (interview 3: 6)

I et tværfagligt samarbejde med mange der skal koordinere og arbejde i samme retning, er det vigtigt at nogen tager styringen og bevarer overblikket. Informanterne beskriver både hvad de oplever som godt og hvilke udfordringer, som de har mødt. Som forældre kan det være svært at tage det ansvar og navigere i systemet. Familierne udtrykker, at de på en måde bliver afhængig af en høj professionalisme. I processer hvor en udredning af et barn kan tage lang tid, kan processen afkortes hvis barnet er grundigt beskrevet af det personale, som har kendskab med barnet at gøre i dagligdagen. Et par deltagere nævner dette som en vigtig faktor i forløbet.

En rigtig rigtig god børnehaver, som virkelig kunne beskrive ham (interview 2: 6)

Så har jeg haft ind til flere samtaler med lægen... hvor han simpelthen skal sidde og hive hvert ord ud af hende (interview 3:11)

Forældres stemme i familiebehandling

Ja, det var den unge læge derinde, som sendte os på psykiatrisk skadestue og så videre .. og så var vi så til... vi var så heldige, at der var en ... vi fik en psykolog derud, vi skulle ud og snakke med der... æhh... og der var en ung kvinde der, og det passende bedst til hende... og hende kunne Anne sådan snakke med.(interview 3:14)

Socialrådgivers rolle og betydning for familierne. De fleste familier oplever en ambivalent relation til myndighedsrådgiverne. Som nævnt, er der et asymmetrisk magt forhold som ikke kan ses bort fra. Det er desværre også en stilling med stor udskiftning og med et stort arbejdspress som påvirker sagsforløbet.

Tror mig at det har været faste person., Du ved hver gang der skifter en sagsbehandler så skal de ind i det, og nye oplysninger og al det der ting. Selvfølge har det været godt, at det har været de samme personer. (interview 1:3)

Jeg synes .... De inddrager mig ..... nogle gange så meget så de .... Øh ... de lytter, ... de er aktiv lyttende men de glemmer....(interview 2:4)

At hun indimellem er sygemeldt i længere tid og det forsinker mig sag. Og man kan sige jeg har nogle børn som hun selv beskriver ,som der ikke kan tåle til og tabt til mere end de allerede er, for det har stået på rigtig længe (interview 2:5)

Selve udredningen har også taget al for længe.. (interview 2:6)

8.2.4 Pædagogisk familierådgiver

Den pædagogiske familierådgivers har en vigtig rolle og betydning for informanterne. Relationen styrkes når der kommer kontinuitet i forløbet. Informanterne beskriver på forskellig vis, hvorledes det får betydning, når det er de samme personer gennem længere tid. Hermed får den pædagogiske familierådgiver en "blæksprutterrolle" som indeholder flere forskellige funktioner. Roller som

Forældres stemme i familiebehandling

bindeled mellem familie og myndighedsrådgiver, familiebehandler, og sparringspartner i forhold til de afholdte møder samt kontakt til skoler og institutioner

Lene har været i mit hjem i to år, der har ikke været nogen udskiftning, øhemen....Lene har jeg et rigtig godt samarbejde med.....(interview 2: 7)

Jeg har heller ikkesom sådan manglet møderne fordi Lene har været .... Har været, hvad er det det hedder..... vores mellemmand (interview 2:10)

Hvor hun observere mig og hun observere relationen, for det er også der man ser jamen ... passer... har de her børn en relation til med deres mor fordi de faktiske har tilknytning til hende (interview 2:18)

Der blev vi jo berolige af vores .. pædagogiske familierådgiver. At æh... at det var slet ikke det vi havde en fornemmelse af, dat det var det ... der egentlig var blevet sagt... (interview 5: 16)

I komplekse sager som disse familier repræsenterer, er der fokus på tværfaglighed. Tværfagligheden handler om samarbejdspartnere fra kommunen, skoler, institutioner og andre. De samarbejdspartnere som er tilknyttet familien kommer på en vis til at repræsentere et netværk. I kommunen defineres netværk som privat netværk. Afdækningen af netværk er ligeledes det private netværk der henvises til. Informanterne definerer ikke netværk sådan. Informanterne skelner ikke mellem det private eller professionelle netværk. Når de omtaler netværk er det således både det private og det professionelle netværk, og hermed kommer netværk til at være både et privat og professionelt.

8.2.5 Netværk

Et fund under relationen er netværket som har betydning for informanterne. Mest er det et professionelt netværk som lærerne på skolen, personale på institutioner eller familiebehandler.

Forældres stemme i familiebehandling

Informanter oplyser kun enkelte medlemmer fra familie, kæreste eller venner som netværk og som har vist eller har kunnet støtte forældrene i familien.

Jeg har jo en rigtig god kammerat, som jeg sådan lige har kunne vende det med. Men altså.. ja ..... ellers vil jeg godt nok sige, at det har godt været hårdt. (interview 3:7)

Nu er jeg så nok heller ikke lige den, der har haft sådan et behov for, at skal rundt og æh... og skal have det vendt med alle ..... øh sådan helt vild mange, altsååå... Nej, det har jeg ikke .. sån, ... øhh men jo, jeg kunne måske godt nogen gange have været rart lige, ... sådan lige..... men så har jeg jo haft .... Ja, et par stykker lige og kunne..... men jo, jeg synes da nok at jeg har stået meget alene med det.(interview 3:8)

Det opleves, at disse familier ikke vælger at inddrage det private netværk. Det kan der være flere årsager til, men primært oplyser informanterne, at det er fordi de ikke involverer netværket, fordi de ikke tænker, at de opnår støtten, de har brug for.

Det er ikke fordi vi snakker sådan så meget med folk om det og jeg føler heller ikke ... ud over min moster... æh.. at at der er nogen der vil kunne støtte os på den måde ... eller have overskud til at støtte os i det.(interview 5:17)

Og nu min moster, hun er så også uddannet æh.. pædagog med speciale med udsatte børn sådan noget, har arbejde på en døgninstitution og sådan noget .. så så hun har jo også noget kendskab til det, så derfor har det været rart. (interview 5:18)

Der øh.. ligesom blev åbnet op for .. for alle de ting der var sket omkring os. Og så var det rigtig rart og have min moster med (interview 5:18)

Forældres stemme i familiebehandling

Som nævnt, er netværket ofte af professionel karakter. Alle informanterne beskriver betydningen af samarbejdet med de professionelle, når der ikke er noget privat netværk. En betydning som er af positiv karakter. Familierne har tillid til disse samarbejdspartnere, fordi de ofte har en tæt kontakt og det er personer, som betyder noget for deres børn. Dermed opstår en tættere relation.

Det er en boform de er ved, det er jo professionellesteder, så netværk i den forstand, det tænker jeg ikke..... (interview 2:13)

Netværket har været professionelt (interview 5:18)

Læren fra skolen. Selvfølgelig har det det, det har været stor betydning. De kom og sagde deres... fordi de ser hvordan børnene er, hvordan de er i skolen. (interview 1:6)

8.3 Multistresset familier

Et fund der blev tydeliggjort i forbindelse med interviewene var, hvor meget det påvirker og belaster informanterne, at have risikoen for at miste sine børn hængene over hovedet. Flere af informanterne kom til at græde under interviewene, da vi talte om den psykiske belastning der enten er eller havde været. Dette fund handler om følelser. Følelser eller den tilstand som forældrene udviser, kan karakteriseres som at være i en form for krisetilstand. Informanterne har ikke sig selv som fokus og øvrige samarbejdspartnere har heller ikke fokus på forældrenes emotionelle tilstand i sagerne. Der er fokus på mål og opfyde disse. Dette punkt hænger sammen med familierne øvrige belastninger.

*Jeg plejer at komme hjem og ..... nogen gange jeg forstår ikke tingene, du ved.....
Hjernen bliver træt. Du ved stress.... Ikke koncentreret.... Så kollapser hjernen
(interview 1:7)*

Forældres stemme i familiebehandling

At der er med til at stresser mig. Det stresser måske ikke andre med det stresser mig

Så derfor skal der ikke meget til før mit bæger flyder over.....

Hør og lyt på mig.....

Så tænker jeg man skulle have mødt mig på æhhh... altså hvor var det jeg var henne psykisk....

Så jeg bliver set og hørt ordentlig på (interview 2: 10)

Jeg stod virkelig magtesløs og æh..... ..... (informant begynder at græde)

Og når man er kørt så langt ned ..... og du ikke har noget netværk..... ..... (dybe vejrtrækninger) så er overskuddet ikke til det..... .... Så det var bare spørgsmål om at få hverdagen til at hænge sammen (interview 3:11)

Hvorfor jeg også bliver så berørt af det ikk, det har været knald hamrende hårdt. Æhh.... Men måske også bagefter, kan jeg jo godt se at jeg ..... jeg skulle have bedt om hjælp.(interview 3:13)

Men vi var bange, for vi har hørt fra andre at .... Du ved godt man siger, at specielt at når udlænding.... Det er noget med religion og du ved godt kultur og æhhhh... så vi har selv ... vi sådan lidt æhhh ... vi love ... vi bange de fjerne os fra eller de ikke forstår, den måde vi behandler vores børn og sådan noget.... Men æhh... efter at vi begynder at stille og roligt, ikk. Det lige som æhhh lide psykisk, det bruger masse og teknikker og sådan noget..... Det er som jeg sider i Danmark, de har det hele næsten i forhold til... ja, så det begynder og... jeg tror det begynder nu... det går langsomt, men det begynder og vi har "progres" (udvikling).(interview 4:5)

Forældres stemme i familiebehandling

Det er ikke fordi det ikke stresset for mig, ikke stresset på min kone .... Og når vi ikke stresser. Vi stresser nu for eksempel ..... hvis jeg stresser 100 procent... så jeg håbløshed, hvis jeg stresser 50 procent... 30 procent.... 20 procent ikk. Når man ved nogen andre støtter, der ikke nogen andre, der vil tage børnene,..... Så er jeg mere rolig.... Når jeg er roligere jeg opnår man kommunikere med mig, der er masser af psykiske ting, jeg tror selv på, min kone også. (interview 4:6)

Og det har stadigvæk sine... virkninger ... på os med de ord ..... altså ... anbringelsen..eftersom ... ja det var jo også august måned... men øh ... men vi er stadig mærket af det.... (interview 5:11)

Så det kom jo også som et gigantisk chok.... Æhmen ... det var som om man kom til et eller andet møde man ikke skulle være med til (interview 5:12)

Vi var jo nødt til og prøve og .. og holde væres følelser lidt dæmpet fordi vi jo netop havde ham med.... Det nytter jo ikke noget at sidde og er helt ud af den og ligesom skal tage os af ham også (medbringer sygt barn til møde),, også efterfølgende ... æhmen så selvfølgelig var der en dæmper på os ... begge to ... æh... men jeg er ikke i tvivl om at jeg havde også en reaktion, det var mere at ... at jeg var bare... altså jeg ... jeg var ... på en eller anden måde lukket lidt af, altså æh.... Øhmen .. kunne ikke helt forholde mig til resten af mødet ...æhmen.... Det æh... jeg ...havde svært ved at rumme mere æhmen... og det ... vi var.... Nærmest ikke nået ud i bilen før ... at jeg bare græd og sådan var det jo... ja ... et par uger efter...(interview 5:12)

Det er em har været emotionel rutsjetur..æhmen... .. .... Og .... søm har tærret ekstremt på over skuddetæh..... .. det det æder det var..... Æhmen.... Og om der er noget der kunne hjælpe på det, det ved jeg ikke om der er .... Æh... hvis der er så ville det helt sikker være en god ide.... Det synes jeg.(interview 5:22)

Forældres stemme i familiebehandling

8.3.1 Belastninger

Andre belastninger som har betydning for samarbejdet er oplevelser og erfaringerne med at modtage hjælpen, og forstå de processer som foregår, kan være vanskeligt for familien. Kommer man fra en kultur som er forskellig fra den danske, er det ekstra svært at forstå. Forstået sådan at det som var tænkt som en støtte, bliver til en belastning som stresser familien. En informant beskriver det således:

Det er ligesom når man spiser salt hele tiden, og så lige pludselig, så får man sukker, ikk. Hvis man spiser alt med salt, og du så får lidt sukker, du mærker sukker meget. Men det er ikke det, problem i Danmark, du får alt for meget sukker. (interview 4:3)

8.3.2 Udredningsforløb

Informanterne beskriver, at forløbet med at få lavet en udredningen af sit barn føles som et kæmpe arbejde og deraf en belastning for forældrene. Som forældre kan det være svært at forstå, at tingene kan tage meget lang tid. Der er mange systemer, som skal arbejde sammen, og de er hver især afhængig af hinandens udtalelser og undersøgelser, for at det endeligt kan samlet til en egentlig udredning.

Ligeledes er det belastende for forældrene at forholde sig til at deres barn har fået en diagnose, og hvordan de som forældre skal håndtere dette psykisk og praktisk.

... der er jo gået et helt år ... fra ... at hun bliver udskrevet og til diagnosen den ligger ....

...nu har hun fået en diagnose der, som så forklarer en del ting. En autisme diagnose .. også , har hun en .. diagnose der hedder anden angst tilstand. (interview 3:10)

Forældres stemme i familiebehandling

En anden informant udtaler det således:

Der er jo mange samarbejdspartnere inde omkring mig, og ved ,at der er så mange samarbejdspartnere, så går det også tit galt eller der er tit nogen steder, hvor man skal ud og følge op. Og jeg har stadig forståelse for at de mennesker der sidder bag uanset hvilken samarbejdspartner der er , de har mere end bare mig som en sag.... Men men altså, det har stadig taget al for lang tid. (interview 2:6)

Det omhandler familier med sårbare børn, som har svært ved forandringer og som har brug for struktur, forudsigelighed samt tryghed. Det omhandler løsninger som tilgodeser hele familien f.eks. aflastning. En aflastningsfamilie vil kunne mindske belastningen i en familie.

For mig handler det ikke om at mine børn skal væk fra mit hjem fordi jeg ikke magter mine børn... men jeg har en datter som ikke har nogen diagnose og som er blevet tilsidesat i 10 år..(interview 2:5)

Belastninger i familien og faktorer som har betydning. Informanterne påpeger belastninger og vigtige faktorer, som skal medtænkes, når der tales om samarbejdet. Det er faktorer, som omhandler problematikker, der ikke direkte har med børnenes trivsel og udvikling at gøre, men som omhandler forældre belastning og ressourcer. Det kunne være belastninger som egne diagnoser. Diagnoser som angst, depression eller PTSD. Når forældrene har egne udfordringer har det betydning for de ressourcer, som kan gives til børnene og i samarbejdet.

Jeg har det lidt æhh...så noget angst og sådan noget depression,.... Så begynder der at komme lidt problemer.... ... så vi skilt ... efter jeg fik sån medicin... det der æhh.. lidt for .... Så begyndter jeg og har lidt bedre. Så jeg gift igen og fordi jeg ikke bo alene, endnu. Jeg kan ikke... jeg har ikke være sådan æh... jeg kaan ikke lide at være alene, sån. Fordi når man har angst såh.. og sån nogen ting, det er ikke godt at være alene.(interview 4:4)

Forældres stemme i familiebehandling

Informanter som giver udtryk for, at har man egne traumer fra krig, som gør at det kan være svært at huske. Det handler både om oplevelser som skal refereres og det kan også handle om ord. Oplever forældrene belastninger kan det forværre deres situation og påvirke samarbejdet.

Der er mange eksempler, men jeg kan ikke lige komme i tanke om. Du ved der... det er et stykke tid siden. Min hukommelse... det er....ikke god nok, nemlig (interview 1:3)

8.3.3 Egne problemstillinger/diagnoser

Ligeledes beskriver informanterne et pres og stress som medfører at vanskelighederne kommer stærkere til udtryk. Både at forholde sig til egne problemstillinger og at samarbejde om børnenes vanskeligheder, som skal udmunde i at skabe positiv forandring. Der ligger hele tiden en forventning om at gøre mere, som kan skabe en positiv forandring. Informanter beskriver i denne sammenhæng, at når egen baggrund spiller ind og egne måder at håndtere problemer på, ikke involverer de sociale myndigheder, så bliver man fanget i et dilemma.

Altså... det vil virkelig falde mig meget meget svært og skulle ringe til en socialrådgiver og sige.... Et eller andet.... Altså..... (lang pause)

(interviewer forslag) ... Jeg har brug for hjælp, jeg kan ikke mere..

Ja. ... Nej det vil falde mig svært..... altså det falder mig ikke naturligt....(interview 3:12)

Forældres stemme i familiebehandling

En informant beskriver egen baggrund og hvordan det opleves, når egen opvækst og fordomme kommer til at vægte mere end hvis der kigges på det enkelte menneske og den udvikling mennesket har gennemgået. Man er ikke sin diagnose, men en person med nogle særlige udfordringer.

.. hvis jeg skulle følge den sociale arv .. så vil det absolut være bedst, at jeg ingen børn havde i min varetægt, på ingen måder ..æhmen.. men jeg er så langt fra .. det jeg kommer fra .. så man skal ikke altid se tilbage ..på ... hvordan forældrenes opvækst har været.

.....

Jeg ved godt, jeg har noget psykisk at kæmpe med også, og jeg er ikke i tvivl om, at æh at at min diagnose borderline, .. det er der ingen, der ser noget positivt omkring, øhmen.. men jeg er, sige at det har været nemt at give mig det stempel den gang, fordi det netop ligger til min familie, ...

Så så jeg ville ønske at... man nogen gange kan se bort fra de her ting .. æhmen... så som ens opvækst og vægt og psykiske eller andre diagnoser, altså... men at man rent faktisk ser på personen, i stedet for de ting. (interview 5:21)

En informant udtrykker, at man kan blive set på som ikke samarbejdsvillig, når man for eksempel ikke dagligt tjekker forældreintra (forum mellem forældre og skole). Her handler det ikke kun om manglende overskud, her handler det også om at blive mindet om egne manglende evner. Har man som forældre indlæringsvanskeligheder og har det svært med at læse og forstå, kan det forhindre en i at for eksempel tjekke forældreintra. Når overskuddet er lille og denne barriere stor, så bliver der ikke handlet.

Jeg er ikke ret god boglig, så det med at gå ind og tjek alt muligt på intra og sådan noget, der har jeg sagt at det er virkelig min svaghed. Æhh... det handler ikke om at jeg ikke vil, men det er mange gange mit overskud ikke er, fordi jeg bliver drænet for energi hver dag (interview 2:9)

Forældres stemme i familiebehandling

Ønsker for fremtiden. Mit spørgsmål handlede om ønsker til hjælp og fremtidige samarbejde. Det informanterne var optaget af i svarene var mere med udgangspunkt i egen familie. Dette punkt er hermed ikke så relevant for denne problemstilling. Men de fremstilles alligevel:

At mine børn få en god og ja en god og fornuftig barndom opvækst (interview 5:21)

Vores børn ikke bliver anbragt (interview 5:22)

8.4 Sammenfatning.

De fund jeg gennem materialet er kommet frem til er først værdier for samarbejdet. Værdier med nøgleord som enighed, arbejde i samme retning, fleksibilitet, lytte til hinanden, øget kommunikationen, som indeholder at lære, at lytte og tale med hinanden.

Det næste fund er relationens betydning i samarbejdet. Her er der tale om relationen i et asymmetrisk magtforhold. Der er tale om relationen til nær samarbejdspartner. Her tænkes på pædagogisk familierådgiver. Relationen til socialrådgiver og netværk. Netværks bestående af en privat del og en professionel del. Netværksrelationen og det tværfaglige samarbejde får betydning i sagens forløb og det er vigtigt, at der koordineres og at der tages styring.

Sidste fund omhandler de multistressede og belastninger i familien. De faktorer som er medvirkende til at stresse familier er risikoen for anbringelse af barnet, og den emotionelle belastning, der følger. Ligeledes er en faktor som egne diagnoser med til at stresse, da det reducerer overskuddet til at arbejde med familieproblematikker. Ydermere handler det om, at være med i udredningsforløbet af egne børn og forholde sig til at egne børn får en diagnose.

9 Diskussion om hvordan familiers oplevelser og erfaringer præger samarbejde med de professionelle

I dette kapitel vil jeg diskutere mine fund, som er identificeret i min analyse samt præsentere de mulige påvirkninger, de kan have for praksisfeltet. Min problemstilling omhandler, hvordan udsatte familier oplever og erfarer samarbejdet i forebyggende foranstaltninger samt hvilken betydning oplevelserne og erfaringerne har i praksis. Fundene fra analysen er omfangsrig og kan belyses fra mange forskellige vinkler og rummer mange meninger. Derfor har jeg valgt, at diskutere fundene fra analysen i lyset af min udvalgte teori, som knytter sig til emnerne. Dialogen er et omdrejningspunkt, når der tales om samarbejde. Heraf vil dialogen blive diskuteret op mod fundene. Ligeledes vil reflekterende processer indgå i belysningen af fundene samt sproget, mening og relationen som ligeledes vil indgå i diskussionen af fundene.

Mine fund er:

Værdier

Det er vel at man lytter .... til hinanden og de behov man synes der er brug for og sådan noget, ikk. Indenfor ... selvfølgelig inden for rimelighedens rammer, men at man lytter. Det synes jeg tit måske, man kan godt føle sig, sådan.... Man kalder Systemet, at man bliver overset.

Alle har jo situationer, hvor de føler de, hvor man føler man bare er et nummer eller sådan noget, ikk.

Relationer

Hele tiden været, synes jeg været pres på ... hvis ikke og hvis ikke du gør sådan, så bliver støtten trukket. Altså den der trussel over hovedet hele tiden, at have den hængende hele tiden, nu skal du også makke ret her, for ellers så trækker de nok støtten...

Forældres stemme i familiebehandling

Multistresset familier

At der er med til at stresser mig. Det stresser måske ikke andre men det stresser mig

Så derfor skal der ikke meget til før mit bæger flyder over

Hør og lyt på mig

Så tænker jeg man skulle have mødt mig på æhhh... altså hvor var det jeg var henne psykisk

Så jeg bliver set og hørt ordentlig på

Det er svært at skille fundene fra hinanden, da de er tæt forbundet, når der tales om samarbejde. De tre fund er alle fænomener som inddrages, når der tales om samarbejde – herunder samarbejde i forebyggende foranstaltninger.

Hvad er det ideelle samarbejde? Det ideelle samarbejde er individuelt, og tager udgangspunkt i de oplevelser og erfaringer, vi har med os. Jeg er dog af den overbevisning, at alle tilstræber det ideelle samarbejde. Det er med vores erfaringer, som både kan være af positiv og negativ karakter, at det tilstræbte kan lykkes. Med en pragmatisk tilgang kan de positive erfaringer vi medbringer få os til tænke, at den måde at samarbejde på, må vi gøre mere af. De dårlige oplevelser eller erfaringer, får os til at tænke, at denne en måde at samarbejde på, skal vi ikke gentage. Vi begynder at søge andre måder at samarbejde på. Vi er opmærksomme på, at det skal være en forskel, som gør en forskel. Men hvem vurderer, om der er et samarbejdet tilstede? Det er et af de spørgsmål, jeg vil diskutere. I et samarbejde er dialogen en forudsætning. Jeg har valgt at inddrage Seikkulas tænkning om åbne dialog i relationel praksis. Dette er valgt fordi, der i forebyggende foranstaltninger er opmærksomhed på Seikkula samarbejdsorienterende tilgang. Den tænkning som omhandler at finde og udvikle ressourcer og inddragelsen af netværket. Det er også fordi, at det relationelle forhold, hvor nøgleord

Forældres stemme i familiebehandling

som 'anerkendelse' og den ubetinget accept af 'den anden' er vigtigt i denne tænkning. Og i det relationelle forhold lægges der vægt på, at individet er ekspert i eget liv. Til at sikre at et samarbejde er til stede kan reflekterende processer inddrages. Reflekterende processer har de egenskaber der giver mulighed for, at individer tager det med sig fra samtalerne, som giver mening for dem. Ligeledes giver det mulighed for, at have en samtale om samtalen, som medvirker til at sikre samarbejdet, og en inddragelse af tværfaglighed samt en transparenthed for individet eller familien. I arbejdet med familier som er i "fare" for at "miste" deres børn, er der særlige vilkår eller faktorer, som kommer i spil. Til at beskrive og forstå de særlige vilkår eller præmisser anvendes Madsens "*Collarative therapy with multi-stressed families*". Det handler om en forståelse af familien situation i et bredere perspektiv. Det handler om en forståelse af den krise som opstår hos familien, når der er fare for en anbringelse. Det handler om de ressourcer som familien har til rådighed, med et fokus på forældrene, som ofte har egne problematikker at forholde sig til. Det omhandler også de særlige vilkår det er, at arbejde og modtage hjælp i eget hjem. Lidt 'firkantet' sagt, er der sagt 'ja tak' til en hjælp i eget hjem uden der egentlig foreligger en invitation. Her kommer magtens betydning i et samarbejde til at spille ind, og fra hvilket domæne, arbejdet tager sit udgangspunkt i. Her rettes der et kritisk blik på, om det er muligt at samarbejde med disse præmisser. Med de særlige vilkår og præmisser ses tænkningen fra narrativ praksis med fokus på at søge og udvikle ressourcer, at se problemer adskilt fra personerne samt at tykne de tynde narrativer. Familien hjælpes til at se sig selv fra andre vinkler, og få fremhævet de kompetencer og ressourcer de har. Der kan spørges om, er dette nok? Hvad hvis der er en diskurs, som har et stigmatiseret syn på disse familier. Diskurser betydningen vil blive knyttet til diskussionen ved relevante punkter. Dette er platformen for de teorier, som jeg vil belyse fundene med, der er knyttet til værdier, relation og multistressede familier. I diskussionen af værdier, relation og multistressede familier vil jeg komme ind på fund, som underbygger betydningen af sproget, mening og relationelt forhold, men jeg kommer ikke til at diskutere disse eksplicit. De bliver trukket frem, som en del af diskussionen, som er knyttet til værdier, relation og multistressede familier. Referencerammen som jeg ser dette i lyset af, er et familieterapeutisk og systemisk ståsted, som bygger på socialkonstruktionismen og Bateson's tanker om systemteorien.

10 Værdier i samarbejdet

Informanterne herefter omtalt som familierne i dette studie har udtrykt deres forståelse for begrebet samarbejde, som handler om, hvordan de bliver mødt af de professionelle, og hvordan kommunikationen i samarbejdet har været.

Familierne fortæller om, at en værdi for dem er, at være enige og arbejde i samme retning. Hvordan opnås en enighed, hvis den ene part tænker, at jeg burde anbringe dit barn, og den anden part tænker, jeg vil kæmpe for at beholde mit barn hjemme. *Citat: "Hvis ikke... at æh ... de børn kommer i trivsel... så hedder det anbringelse...."* I forebyggende foranstaltninger arbejdes der mod, at barnet kan blive i hjemme. Der søges mod at finde den rette hjælp og støtte til familien. Det vigtige bliver, at nå frem til en enighed om, hvad er den rigtige hjælp er. En enighed som også kan være fleksibilitet. En fleksibilitet som går begge veje. Hvad sker der når familierne oplever, at disse værdier bliver tilsidesat. Anne Helgeland som er forsker og familieterapeut har skrevet en artikel om "*verdier i klemme*" (Fokus i familien 2016). Artiklen handler om, når terapeutens værdier kommer i klemme. Jeg laver en analog sammenligning, og sidestiller familien med terapeuten, og så bliver det til, hvad sker der, når familiens værdier kommer i klemme. Anne Helgeland taler om en krænkelse, og en følelse af afmagt, handlingslammelse og frustration hos terapeuten. Denne beskrivelse er ligeledes dækkende for familiernes oplevelser og erfaringer om samarbejdet. Seikkula skriver, at vi må acceptere familiernes stemme uden forbehold, og respektere deres unikke anderledeshed i samarbejde. Dette er målet mod det ideelle samarbejde, men det er ikke det empirien fortæller. Empirien fortæller, at familierne oplever, at gør de ikke som de professionelle siger, bliver det opfattet som "ikke-samarbejdsvillig". Familierne har således andre normer for, hvad de opfatter som samarbejde end den professionelle. Sker der ikke en forventningsafstemning, hvor familien bliver tydelig på egne normer og værdier, med respekt for egne og den professionelles meningssystem, kan der opstå en følelse af afmagt, handlingslammelse og frustration.

Er det muligt at opnå et samarbejde med forskellige meninger om værdierne i praksis? Her er det vigtigt at understrege, at det ikke handler om at gøre noget rigtig eller forkert, det handler ikke om at sige ja eller nej til samarbejde. "*Dialogorienteringen kræver ikke enstemmighed, og uenighed udelukker ikke dialog*" (Seikkula, 2014:116). Det handler om, at acceptere hinandens meninger og handlinger, hvor målet ikke er at skabe fusion, konvergens eller kompromisser mellem meningene.

Forældres stemme i familiebehandling

Seikkula påpeger, at når der er modsigelser mellem 'mig' og 'den anden', skal 'den anden' accepteres. Da forholdet beskrives som 'stående uden for hinanden' – i et ydre forhold, har vi ikke adgang til hinanden liv og må anerkende den gensidige modsigelse. Med denne tilgang er dialogen svaret på en væren uden for hinanden i en hændelse.

10.1 Lytte til hinanden.

Familierne giver udtryk for, at de føler sig som en sag eller et nummer, og ikke som et menneske. Hvad betyder det at føle sig som en sag eller nummer? Her vil jeg først tage udgangspunkt i diskursen om 'socialt udsatte'. Jeg har ikke fundet en undersøgelse som specifikt omhandler familier, men Rådet for Socialt Udsatte har i 2013 lavet en undersøgelse om danskernes holdninger om socialt udsatte. Denne undersøgelse peger på en diskurs om udsathed skyldes dovenskab og manglende viljestyrke. Undersøgelsen viser endvidere, at socialt udsatte før i tiden er blevet omtalt med foragt og ringeagt, som uværdige og defekte undermennesker, der bør afskæres fra det almindelige samfund. I nyere tid bliver socialt udsatte omtalt fra to autoritets perspektiver. Den første omtale er fra den øverste myndighed (Folketinget) som siger, at personer og borgere skal have indflydelse og medansvar, og hvor kernen er, at disse individer skal støttes til at styrke og udvikle deres arbejdskapacitet. Det andet perspektiv er lægerne som omtaler de socialt udsatte som svage, uintelligente og skrøbelige individer. Der konstrueres en diskurs, som bliver fra de uværdige og defekte til klienter. Ser man nærmere på objektet 'klienter', er det interessante, at dette objekt, som oprindeligt er fra det latinske ord *cliens*, stammer tilbage fra antikkens Rom, og det betegner en person, der står i et afhængighedsforhold til en højerestående person, og mod penge yder denne gentjenester. Det er yderst interessant, at de personer, der er afhængig af hjælp fra det offentlige system konstrueres som en person, der står i et afhængighedsforhold, og som forpligter sig til at yde gentjenester imod at modtage ydelser. Hermed bliver der en afstandstagen fra det enkelte individ til systemet klientopfattelse, og at se på familien som en sag eller et nummer. Det hedder, at klienten skal have indflydelse og ansvar, og alligevel har familierne en oplevelse af, ikke at blive lyttet til. Familierne giver udtryk for, at et samarbejde omhandler at lytte til hinanden og fleksibilitet. Den øverste myndighed ønsker at familierne skal have indflydelse og ansvar, men i praksis opleves og erfares ofte det modsatte. Et syn som minder mere om klienter, der er svage, uintelligente og skrøbelige. Dette syn minder ligeledes om de unges udtalelser fra bruger af Barnevernet.

Forældres stemme i familiebehandling

Hvordan opnår vi det ønskede mål? Seikkula og Tom Andersen peger på en dialog og en refleksion med familierne og ikke om familierne. Ved at invitere familien i samarbejdet, og ikke diskutere deres sag bag deres ryg, kan der fokuseres på ressourcer og ikke mangler. Hermed bliver det, det der hedder en ressourceorienterende dialog og en herredømmefri samtale ifølge Habermas, hvor ingen har magten. Hvor der med fleksibilitet og imødekommenhed kan tales frem til et samarbejde, der tager udgangspunkt i den enkelte familie behov og deres ressourcer. Denne samarbejdsform burde være til stede hele tiden. Så hvordan kan det være at empirien fortæller noget andet? Blikket kan rettes mod, det domæne der arbejdes ud fra. Er det fra myndighedsrådgiver besluttet, at en familie skal have et til to besøg om ugen, kan der ikke afviges fra dette. Ved at inddrage familien og arbejde i Forklaringens domæne kan der gennem dialogen findes frem til en måde, at samarbejde på sådan at både familien og myndighedsrådgiveren ønsker kan imødekommes.

11 Relationens betydning i samarbejdet.

Relationen som et fund i denne undersøgelse skal forstås meget bredt. Det omhandler en asymmetrisk relation, hvor den ene part har mere magt end den anden. Det omhandler relationen til nærmeste samarbejdspartner og til øvrig myndighedspersoner samt relationen til andet professionelt personale fra skole og børnehaver. Det handler også om relationen til privat netværk.

11.1 Magten i samarbejdet

Familierne har alle nævnt magten som en væsentlig del af relationen. I Foucault's magtforståelse er det forholdene mellem subjektet, viden og magten, der er det centrale. Diskurser er konstituerede for måden vi opfatter os selv og andre på. Diskurser er i væsentlig grad involveret i udøvelsen af magt. Hermed bliver diskurser så indgroede, at de bliver til almengyldig viden, og denne viden er konstituerende for os, som subjekter og bidrager til den måde, vi er i verden på. Således beskrives magtforståelsen, som noget der udspiller sig i mellem menneskelige relationer, et system i konstant spænding og aktivitet, og som aftegner sig i statsapparater, lovgivningen og sociale ordninger. I en socialkonstruktivistisk tankegang eksistere virkeligheden ikke forud for sproget, men virkeligheden konstrueres igennem vores sproglige praksis, og derfor bliver sproget et middel for magtkampe, nemlig magten til at definere, hvad der anses som sandt og falsk. Igennem denne proces kan nogle sociale grupper (Myndighed/kommunen) opnå en herskende position, og hermed have retten til at

Forældres stemme i familiebehandling

definere virkeligheden og fastslå de kategorier, som verden skal forstås indenfor. Ifølge Foucault vil magten altid være styret af hensigter og mål. Er hensigten og målet at forebygge anbringelse, anvendes der ubevidst strategier som skal sikre at magten vedbliver, at sætte sig effektivt igennem. Familierne oplever og erfarer hermed, at de ikke har et valg om at samarbejde, da de ikke ønsker børnene anbragt. På den måde sætter magten sig igennem ved at forme, tilpasse og normalisere subjekterne (forældrene).

Magt avler modstand, familierne taler om det enorme pres, der ligger hos dem, fordi de ofte bliver mindet om, at samarbejder de ikke, anbringes børnene. Det er den værste tænkelige frygt, at have hængene over hovedet. Familierne oplever, at der ofte ses efter fejl og mangler, og er tingene ikke i orden, laves der en underretning til kommunen (en sanktion). Flere oplever, at hvis kommunen laver en fejl, så sker der ingenting. Familierne skelner ikke mellem fejl der begås eller de omkostninger, de kan have. De opfatter det mere konkret, at en fejl er en fejl. En familie udtaler, at de kunne have ønsket en undskyldning, men de tør ikke sige noget, da de er bange for konsekvenserne. Hermed bliver der en mistillid i relationen og en asymmetri. At indgå i et samarbejde under de forudsætninger bringer mangfoldige reaktioner, så som en ubalance i relationen, en afmagt, som kan medføre et forsvar, en selvfølelse fyldt med skyld og skam og yderst svære samarbejdsbetingelser. Når der arbejdes fra Produktionens domæne er der en pligt til at efterleve gældende love og regler. I Foucault's tænkning om overvågning og straf, taler han om disciplinering, som et udtryk for samfundets magtteknik til selvstyring af dets subjekter. Foucault peger på dette som en overvågning fra samfundet, og betragter denne overvågning, som en teknik til moderne afstraffelse. Så når en central instans tilkendegiver, at den kan finde på at indsamle oplysninger (underretning), som vil medføre en disciplinering af samfundets subjekter. En disciplinering som også omtales som en normaliserende sanktion, der har det formål at disciplinere på baggrund af love, regler og kategoriseringer, hvor subjekter vurderes i forhold til det 'normale'. Afvigelser reguleres på baggrund af en registrering af et hvert regelbrud på den forskrevne 'gode opførsel' igennem et system, hvor subjektet på én gang bliver individualiseret, sammenlignet og homogeniseret. Resultatet af denne form for disciplinering bliver en adfærdskorrektion, hvor mennesket styres til den foreskrevne normale adfærd. Ved en adfærdskorrektion er der ikke lagt op til dialog, men der arbejdes ud fra procedure, love og regler. Uden dialog oplever familierne en asymmetrisk relation, hvor familiens stemme i samarbejdet ikke lyttes til, men der fokuseres på fejl og mangler. Det rejser et spørgsmål om, hvordan man kan indgå

Forældres stemme i familiebehandling

i et samarbejde, som er mere optaget af ressourcer end af fejl og mangler? Fejl og mangler tolker jeg her som bekymringer. Bekymringer som handler om sikring af barnet trivsel og udvikling, som loven foreskriver. Seikkula taler om, hvordan vi tage disse bekymringer op i samarbejdet. Seikkula peger på, at der skal en diskursændring fra den objektorienteret strategiske tænkning til relationel dialogorientering. Den grundlæggende idé er respekt for anderledesheden, og den praktiske løsning er at bede om hjælp til at dæmpe sine bekymringer i stedet for at skubbe problemet over på andre. Det handler mere om, at bede familien om at hjælpe med til at reducere egne bekymringer end at placere problemet hos familien. Hermed arbejdes der på en dialogisk mellemmenneskelig adfærd i relationen. I denne tænkning rettes blikket på familien, og hvordan det er at føle sig såret, måske fyldt med skyld og skam, fordi nogen har taget en bekymring op. Vi kender situationer, hvor vi blive underkendt i en faglig situation eller som forældre til egne børn. Eller vi tager et problem op med en læge eller anden professionel hjælper, og sidder tilbage med en følelse af, ikke at føle sig hørt, men i stedet bliver gjort til 'lytter'. Det kan også være den situation, hvor man selv tager en bekymring op i bedste mening, men det andet menneske opfatter det som en bebrejdelse. Dialogiske relationer er naturlige, men bekymringer i dialogen kan skabe svære betingelser. De svære betingelser kan omhandle et behov for at kontrollere usikre situationer, især hvis de er livstruende. I denne kontrol kan der opstå en trang til at kontrollere, hvordan andre skal tænke eller handle. Dette trækker i retningen mod en strategisk relation. Skal der arbejdes i en dialogorienterende retning, kræves der et dialogisk rum med en særlig opmærksomhed på, at hvis der føles trang til at give gode råd, indsnævres dette rum. I samtaler med svære betingelser taler Tom Andersen om det vigtige i, at en samtale drejer sig om spørgsmål. At stille spørgsmål om "Hvordan kan det fastlåste system forstås, så vi kan få en meningsfyldt samtale med hinanden?" Spørgsmålet stilles til alle i gruppen. Der kan eventuelt inviteres andre med i samtalen, som et reflekterende team og som bringer deres tanker frem. Der reflekteres og nye beskrivelser og forklaringer kommer frem. Michael White taler om eksternalisering, som en metode til at tale om problemet. Problemet kan være en følelse, som er til stede i samarbejdet. Her gives problemet et navn, og så taler der om problemet væk fra personen. Så personens identitet ikke er skyld og skam, men er noget personen har for en tid. Alle de nævnte måder at arbejde på er værktøjer til at fremme samarbejdet. En måde og fremme samarbejdsrelationen med hinanden, og give mulighed for at drøfte meninger, værdier og udfordringer som kan bidrage til en sammenhængende og helhedsorienterede indsats. En samarbejdsrelation som giver mening for

Forældres stemme i familiebehandling

deltagerne, som bygger på faglighed og øger handlingskapacitet hos familien. Handlingskapacitet som omhandler ressourcerne i familien og udvikling af disse. I artiklen "Familien som ressource i psykosocialt arbejde, del I" af Gerdt Henrik Vedeler fra Fokus i familien peges der på, at familiens ressourcer realiseres ved at tillade og invitere til at disse bliver aktive i samarbejdet. Artiklen peger også på et andet vigtigt fokus i at fremme ressourcer, som er det emotionelle bånd i relationen. Familien skal have tryghed og tillid, som medfører at de åbner sig og tør at arbejde med deres ressourcer. Dette stiller krav til den professionelle hjælper om at have en neutral position og være opmærksom på egne fordomme. I familier hvor der er tale om omsorgssvigt, misbrug og psykisk sygdom, er det vigtigt at se potentiale for udvikling hos familien. Det beskrives i artiklen, at det omhandler en relation som bygger på at være støttende, med en tilgang som er inviterende og ikke dirigerende, at anerkende at familien er eksperter på eget liv, og som behandler at være ekspert på generelle faglige viden og relevant forskning. Empirien viser, at når der tales om ressourcer og udvikling af disse, er det vigtigt, at det respekteres og accepteres at vi udvikler os i forskellige tempi, og at der gerne må være perioder, hvor udviklingen "bundfæller" sig og der gøres klar til næste trin i udvikling. En dialog om hvor vi er i samarbejdsprocessen og inddragelsen af familien, sådan at hvert et skridt erkendes, og inden næste skridt tages og bliver kendt af alle. Seikkula henviser i sin bog til en dialogisk diskurs, som åbner og indbyder til sam-tænkning om næste skridt. Ser vi på en asymmetrisk relation, hvor dialogen både er nødvendig og giver mulighed for at udforske 'den andens' grundlæggende og evige anderledeshed. Så ved at tilskynde til dialogorientering åbnes for Habermas "herredømmefri" samtale, og Foucaults magtforståelse med sanktioner træder i baggrunden.

11.2 Tværfagligt samarbejde.

Familierne omtaler samarbejde med socialrådgiver, pædagogiske familierådgiver og netværk som både noget godt og noget svært. Netværk definerer familierne som samarbejdspartnere fra skoler og institutioner. Det er kun en familie, som har inddraget en moster som netværk. Familien omtaler det tværfaglige samarbejde som godt, i og med at der kan rettes henvendelse til forskellige fagpersoner, og der kan foretages en sparring. Tom Andersen taler om reflekterende processer og sprogets betydning i sparring. Reflekterende processer eller familierne sparring, handler om ideer, oplevelser, mening og forståelse. Ideer skal forstås som et glimt af noget. Det kan være et glimt af en oplevelse eller en erfaring eller af en mening eller et glimt af noget andet. En oplevelse som en beskrivelse skal

Forældres stemme i familiebehandling

forstås som et mere fast "billede". Billedet skal ses som et billede i forandring. Det indeholder alle de kvaliteter, som har med sanserne at gøre. Forklaring er, hvorledes billedet skal forstås. En mening omfatter oplevelser og forklaringer, men er langt mere end det. Det indebærer, at en oplevelse og forklaring har en særlig mening for den enkelte person. Meningen bliver styrende for, hvordan personen i handling forholder sig til den 'ting', som er oplevet og forklaret. Ordet forståelse og mening ligger tæt op af hinanden i indhold. Mening er altså noget som er mere end en definition. Mening er definition samt en personlig bestanddel fra den som foretager definitionen.

Så hvordan kan der skabes forandring, hvis sparring ikke giver mening for personen? Tom Andersen påpeger, at hver person i samarbejdet er ansvarlig for egne meninger og beskrivelse af oplevelser. Som fagperson kan der ikke tages ansvar for den beskrivelse et andet menneske foretager, ej heller den tilhørende mening, som vedkommende ligger i det. Der kan heller ikke taget ansvar for de udsagn og handlinger, som personen fremlægger for fagpersonen. I samarbejdet ligger der en anerkendelse og respekt for 'den anden'. Med de nævnte fænomener fører det til en slutning, at enhver oplevelse, beskrivelse og forklaring i høj grad er observatørafhængig. Hver enkelt person, som beskriver en givne situation, vil opnå sin egen version, og når disse versioner sammenlignes, vil der være en forskellighed i en eller anden grad. Alle beskrivelse er lige 'valide'. Så i praktisk klinisk arbejde skal der søges efter, og accepteres alle eksisterende beskrivelser af og forklaringer på en oplevelse og opmuntre til forsat at søge efter flere forklaringer og definitioner, som endnu ikke er fremkommet, skriver Tom Andersen. Dette er en proces og til tider en længere proces. I processen er det vigtigt, at det er en gennemgående person som samarbejder med familien. Og i denne sparring anvendes ingen magt eller strategisk metode for at være ekspert på familiens vegne.

11.3 Samarbejde med socialrådgiveren.

Familierne beskriver samarbejdet med socialrådgiveren som forvirrende. Rettes et blik på det foregående med en gennemgående person, beskrives socialrådgiveren ikke som en gennemgående person. Hermed bliver relationen ambivalent. Socialrådgiverrollen er position med stor udskiftning, med et stort arbejdspress og med en magt som giver særlige udfordringer i samarbejdet. Familierne har oplevelser og erfaringer med, at personer i stillingen skifter så hurtigt, at de ikke når at møde socialrådgiveren på sagen inden personen er 'væk' igen.

Forældres stemme i familiebehandling

I SFI's forskningsprojektet om God Praksis i forebyggende arbejde er der undersøgt, hvad der virker i arbejde med udsatte familier – en effektmåling. Her peges på, at det viden om familien og opbygning af en relation. Undersøgelsen viser, at i de korte forløb uden opbygning af en relation, kan behandleren ikke nå at stille de dybtgående spørgsmål om barnet og familien. Det medfører, at en vurdering af familien bærer præg af manglende indsigt, og en usikkerhed om indstilling til den mest optimale foranstaltning. Undersøgelsen viser endvidere i en effektmåling hos unge af før og efter igangsat støtte, at der kommet et dyk i kurvediagrammet. Så selvom der er sket en forbedring, er der ved målingen stadig et stykke op til niveauet før målingen. Hvad er det der lykkes, når der er lavet et grundigt forarbejde og peget på den mest optimale foranstaltning? Undersøgelsen af God praksis i forebyggende indsatser viser, at i gruppen af foranstaltninger, der indeholder familiebehandling, tegner det til at være den gruppe af foranstaltninger, der giver de bedste resultater. Det understreges, at formålet er at give forældrene værktøjer til at klare egne problemer omkring trivsel i familien og trivsel i skoler/institutioner. Omdrejningspunktet for familiebehandling er forældre-barn-relationen og styrke den positive, stabile og trygge tilknytning i familien. Foranstaltningen drager stor nytte af metodekombinationer, blandt andet er kombinationen af samtale-terapeutiske metoder og aktivitetspræget indsatser ofte en fordel. Ligeledes er det vigtigt med forældreinvolvering, så forældrene føler sig inkluderet i processen. Det er vigtigt at understrege, at der ses det bedste resultat af foranstaltningen inden barnet bliver teenager.

11.4 Pædagogisk familierådgivers rolle

Empirien viser at den pædagogiske familierådgiver er en central person i samarbejdet. Den pædagogiske familierådgivers funktion og rolle er mangfoldig. Det omhandler familiebehandling, bindeled til øvrige samarbejdspartner og netværk samt en vigtig person i relationen. Familieme beskriver det vigtige i at have en person som i længere tid er gennemgående. Det er tidligere beskrevet som en vigtig faktor i samarbejdet.

Hvad er det der virker? I undersøgelsen af Barnevernet sett med brukernes øyne fortæller de unge om mødet med voksenpersoner, som afgøre deres fremtid. De unge nævner, at det er vigtigt med stabile omsorgspersoner, som kan ses op til, og som er tilgængelige. De unge fortæller om vigtigheden af, at ansatte i Barnevernet har de rette kompetencer og den rette uddannelse. Hertil er den ansattes personlig engagement også vigtig, da det afspejler mødet og relationen til barnet eller familien. Når

Forældres stemme i familiebehandling

vi ved, hvad der virker, hvorfor gøre vi så ikke hele tiden? Per Jensen skriver i artiklen fra Fokus i familien om Virkningsdiskursen (Fokus i Familien, 2009, 194-201). Virkningsdiskurs handler om at finde ud af, hvad det er der virker i terapi. Per Jensen skriver om, at i nitten halvfemserne kommer de første rapporter fra psykoterapiforskningen, som bekræfter at terapi virker, og at alt terapi har omtrent samme effekt. Per Jensen skriver i artiklen, at forskningen viser, at der er større forskel på terapeuter end på terapeutiske retninger. Det vigtige er, at klienterne møder professionelle som de tror, kan bidrage med en behandling, som de tror på. Svend Aage Rasmussen har et lagkagediagram i sit undervisningsmateriale om postmoderne erkendelse som viser, at det der virker i terapi er 40% klientens egne evner, 30% er relationen, 15% er metode eller teknik og 15 % er placebo, håb og forventninger. I familierne øjne er det, der tæller, det menneske de samarbejder med og det at de bliver mødt med forståelse, respekt og anerkendelse. De ser ikke sig selv som en ressource, som lagkagediagrammet viser. Familien skal hjælpes til at se deres ressourcer.

11.5 Netværk

I denne del af undersøgelse viser empirien, at der drages nytte af netværket. I en professionel forståelse og definition er netværk af privat karakter. Familien omtaler netværk, som et professionelt netværk. De fleste beskriver deres private netværk som uden ressourcer og som nogen, der har problemer selv. Hermed bliver netværksinddragelse mere af et tværfagligt samarbejde. Det familierne ser som væsentligt er, at der er fokus på deres børn. De føler en samhørighed, da det primære fokus handler om at hjælpe og støtte barnet. Denne fællesnævner giver en tættere relation. Der kunne ligge en arbejdsopgave i at få inddraget det private netværk. Hvilken betydning vil det have for familierne? I artiklen om Familien som ressurs i psykosocialt arbeid, del I slås det fast, at familien stadig har en central betydning som hjælpeindsats, når der er nogen som behøver hjælp eller er i problemer. Selv med den opmærksomhed på, at den nære familie rummer både ressourcer og destruktive kræfter. Det artiklen retter en opmærksom på er, at det som regel er familien vi henvender os til, når vi har brug for emotionel støtte. Hvad nu hvis ens familie er ramt af problemer selv, og der ofte er skænderier? Hvordan kan de så stadig være en ressource? Artiklen beskriver, at familien danner base for beskyttelse, udvikling og læring gennem opvæksten, og de stærke bånd kan i afgørende faser og i kriser være dem, der først og mest bliver berørt og træder til for at hjælpe. Det gælder også selvom der kan være skænderier og uenigheder i familien. Jeg vil ikke komme nærmere ind på, hvordan netværket inddrages, da det bliver for omfattende i denne opgave. Dog skal det nævnes, at Seikkula

Forældres stemme i familiebehandling

ligeledes inddrager netværket og netværksmøder i sit dialogorienterede samarbejde. De åbne dialoger kræver, at lytte til og opmuntre alle som er til stede til, at ydre sig med sit foretrækkende sprog og med egne forklaringer.

Jeg tænker på, hvordan det kan være, at familierne ikke har inddraget det private netværk? Det kan være fordi, der i arbejdet med familien ikke har været tradition for at inddrage netværket, og der ikke er set hvilke ressourcer der ligger og venter. Det kan også være, at det handler om, at i nogle familier er der undtagelser, hvor det ikke vil være en god ide at inddrage netværket. Det kan være ved overgreb og vold.

12 Multistressede familier.

Familierne beskriver oplevelser og erfaringer med stress på forskellige niveauer og fra forskellige perspektiver. Det omhandler den stressfaktor, det er at blive truet med en anbringelse af børnene. Det påvirker familierne psykisk, og de bliver sårbare og emotionelle over for pres. Et andet pres som giver familierne stress, er at opfylde målene fra handlingsplanen. Mål som til tider kan virke urealistiske eller som kan være svære at forstå, da familierne kommer fra en anden kultur. Det kan omhandle stress i et udredningsforløb, hvor de forskellige samarbejdspartnere enten ikke får gjort deres arbejde, så processen bliver forlænget eller de professionelle ikke har de faglige kompetencer til at beskrive barnet. Hermed kan den rette støtte til familien ikke bevilges. Yderligere stress faktorer kan være egne diagnoser eller at skulle tage vare på et barn med en diagnose. Ydermere kan egen opvækst også være en stressfaktor, fordi det opfattes og tolkes sådan at familien ikke har evnerne til at tage vare på barnet, ikke har evne til at udvikle sig eller familien oplever, at der er sket en fejlvurdering af dem som person.

Hvordan møder vi og samarbejder med stressede familier? William C. Madsen skriver i bogen *"Collaborative Therapy with Multi-stressed families"*, om hvordan tilgangen til multistressede familier skal være, og hvordan samarbejdet skabes med anerkendelse og respekt i familier med overvældende mange problemer og i krise. Madsen peger på, at tilgangen til familierne skal være præget af håb, nysgerrighed og en tæt relation. Hvordan afskiller multistressede familier sig fra andre familier? Multistressede familier er familier med en længere række problemstillinger. Det er familier

som har mistet kontakt med omverden, og som har mistet troen på, at de kan løse deres problemer. De føler ikke, at de har de kompetencer, som er nødvendige til at skabe forandring. Det er familier som har mistet overblikket, og muligheden for at foretage ændringer, synes overskuelig og umulige. Familien mister håbet og forsøger at beskytte sig selv mod den smerte, de mærker. Det gør det ekstremt svært at forsætte med at arbejde med problemstillinger, både for familien og terapeuten. Madsen peger på, en samarbejdsorienteret tilgang, som tager udgangspunkt i narrativ metode. Metoden som blandet andet handler om at tykne de tynde historier, at se problemet isoleret fra personen, at kigge efter undtagelser og bygge en identitet, som er et alternativ til det selvbillede familien har.

12.1 Afsluttende bemærkning.

Det ideelle samarbejde ser ud til at virke i teorien. Med familiens oplevelser og erfaringer synes noget at fungere godt, men empirien viser også, at der er noget, som kan gøres bedre. Mit udgangspunkt er, at alle gør deres bedste, og når noget ikke går som forventet, må vi gå tilbage og se hvor det var at "vejene skilles". I et samarbejde er det vigtigt, at alle går i den samme retning. Når det føles som om, vi trækker i forskellige retninger kan det være at troen på at familiens evner ikke er til stede, eller der anvendes magt til at presse tingene i udvikling. Diskursen står stærk, når den siger at socialt udsatte er uintelligent, svage og dovne. Jeg tænker på, om det er diskursen, der forhindrer behandlere eller myndighedspersoner i at følge troen på, at familien er eksperter i eget liv. Jeg kan ikke med sikkerhed pege på noget bestemt, men jeg kan se hvilken betydning, det får for familien i samarbejdet. Familiens oplevelser og erfaringer er, at systemet bestemmer, og det får den betydning, at familien bliver mistroiske og utrygge i samarbejdet. Det kan undre mig en del, for uden at ville det, er vi i det sociale system med til at stigmatisere og klientgøre udsatte familier. I starten stillede jeg spørgsmålet: Er der et samarbejde til stede? Jeg vil svare, at det er der i en lang række tilfælde. Samtidig er jeg blevet optaget af den fleksibilitet familien peger på i forhold til samarbejde.

13 Anvisning til særlig fokus på samarbejde med udsatte familier

Efter at have interviewet familierne, har jeg taget nogle af deres anvisninger op. Det omhandler blandt andet fleksibiliteten og forståelse af det stressniveau familierne lever med. Jeg har de sidste seks måneder i mine egne familiesager arbejdet med og afprøve familiernes ønsker om måder at samarbejde på. Baggrunden for dette valg var, at tage familiernes ekspertrolle alvorlig. Fra mit synspunkt, handler det om, at for at familierne skal kunne tage ansvar og være eksperterne, må vi som professionel slippe ansvaret og give plads. Det skal ikke forstås sådan, at vi lader stå til, og ikke overholder gældende love og regler. Det handler om, tilgangen til familierne, og at give plads til udvikling med respekt for familierne egen måde og udvikle sig på og i eget tempo. Et tempo som tager udgangspunkt både i mål, delmål, og efter aftale med familien et tilpas pres. Det har været yderst spændende og interessant. Det handler om, at gøre det, vi tror, vi gør og ikke gøre det, som vi gør. Ved at slippe kontrollen, magten og lade familierne tage ansvar, afholder vi os selv for at fastholde det stigmatiserede syn, der er på udsatte familier. Med anerkendelse, nysgerrighed og håb er min erfaring, at familierne får troen på sig selv tilbage. Det har fået den betydning, at familierne nu giver udtryk for at deres mening i samarbejde med de professionelle, de oplever samarbejdet, som en hjælp og ikke en yderlig belastning. Jeg vil i fremtiden arbejde på, at have fokus på familiernes mening i samarbejde, og udbrede budskabet til andre professionelle. Og så er mit håb at det kan præge samarbejdet og diskursen fremover.

Jeg kommer til at tænke på sang skrevet af præsten Henning Toft Bro, som tager udgangspunktet i hav, natur og vand. Sangene startede med en flok måger, men kom til handler om meget mere. Netop det til tider vanskelige menneskeliv, vi lever med hinanden. Omkvædet lyder således og jeg vil huske på at:

Lev dit liv mens du har det

Lev det i stilhed og storm.

Se, fuglene letter mod vinden.

I modvind ta`r livet sin form

14 Litteraturliste

- Andersen, Tom (2005) *Reflekterende processer samtaler og samtaler om samtalerne*. 3. udgave, 1. oplag 2005. Dansk psykologisk forlag
- Anderson, Harlene (2003) *Samtale, Sprog og terapi - et postmoderne perspektiv* Hans Reitzels forlag, København 2003
- Anderson, Harlene og Jensen, Per (red.) (2008) *Inspirasjon af Tom Andersen og reflekterende processer* 1. udgave, 1. oplag 2008 Gyldendal Norsk Forlag.
- Bateson, Gregory (2005) *Mentale systemers økologi*. Er oversat fra amerikansk efter ..."Steps to an Ecology of Mind" af Bjørn Nake. Akademisk forlag, København 2005
- Birkler, Jacob (2011) *Videnskabsteori en grundbog* 1. udgave 8. oplag 2011 . Munksgaard Danmark, København 2005
- Dallos, Rudi og Draper, Ros (2007) *Familieterapi. Systemisk teori og praksis*. 1. udgave 1. oplag. Hans Reitzels Forlag.
- Foucault, Michael (2002) *Overvågning og straf* 5. oplag Det lille forlag.
- Gergen, Kenneth J. (2010) *Relationel tilblivelse*. Psykologisk forlag A/S
- Gergen, Kenneth J. (2005) *Virkeligheder og relationer. Tanker om sociale konstruktioner* 2. udgave, 1. oplag 2005. Dansk psykologisk forlag.
- Hafstad, Reidun Øvreeide, Haldor (2004) *Forældrefokuseret arbejde med børn* 1. udgave 1. oplag. Printed i Denmark 2004. Sysime Academic.
- Hart, Susan (2009) *Den følsomme hjerne* 1. udgave, 3 oplag. Printed in Denmark 2010. Hans Reitzels Forlag
- Hertz, Søren (2008) *Børne- og ungdomspsykiatri, nye perspektiver og uanede muligheder* 1. udgave, 1. oplag 2008. Akademisk Forlag.

Forældres stemme i familiebehandling

- Hårtveit,Håkon
Jensen,Per (2004) *Familien – plus én. En indføring i familierapi* 1. udgave, Århus 2005. Forlaget Klim
- Jensen, Per (2009) *Ansikt til ansikt* 2. udgave 1. oplag. Gyldendal Norske Forlag AS 2009
- Jensen,Per,
Ulleberg,Inger
(2011) *Mellom ordene* 1. udgave, 1.opplag 2011 Gyldendal Norsk Forlag AS
- Johannessen,Asbjørn
Tuft, Per Arne og
Christoffersen, Line
(2015) *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* 4. udgave 2010, 3. opplag 2015
Abstrakt forlag
- Krogh,Thomas
(2014) *Hermeneutikk om å forstå og fortolke* 2. udgave, 1. opplag 2014. Gyldendal
Norsk Forlag AS 2014
- Kvale,Steinar
Brinkmann,Svend
(2015) , *Interview Det kvalitative forskningsinterview som håndværk* 3. udgave, 1 oplag
Hans Reitzels forlag.
- Lock,Andy og
Strong, Tom (2014) *Sosial konstrksjonisme, Teori og tradisjoner (2010)* Oersatt av Petter Røen,
Fagbokforlaget
- Malterud,Kirsti
(2013) *Kvalitative metoder i Medicinsk forskning* 3.utgave en innføring, 2.opplag 2013.
Universitetsforlaget
- Marquardt,Ole
(1987) *Dannelse til myndighed. Om den herredømmefri kommunikation hos Jurgen
Habermas* Aarhus Universitetsforlag 1987.
- Schjødt,Borrik og
Egeland,ThorAage
(2006) *Fra systemteori til familierapi* TANO A.S. 3. oplag 2006. 1989 dansk udgave:
Jørgen Paludans Forlag
- Seikkula,Jaakko og
Arnkil,Tom Erik
(2014) *Åben dialog i relationel praksis. Respekt for anderledeshed i øjeblikket* Oversat
af Ole Lindegård Henriksen. 1. udgave, 1. oplag 2014 Akademisk Forlag
- Thagaard,Tove
(2015) *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode* 4. udgave 2013, 2.
opplag 2015. Fagbokforlaget.

Forældres stemme i familiebehandling

- Watzlawick,Paul;
Weakland,John;
Fisch,Richard (1980) *Forandring principper for hvordan problemer oppstår og hvordan de løses*
Gyldendal Norsk Forlag A/S 1980
- White,Michael (2006) *Narrative praksis* 1.udgave, 2. oplag Hans Reitzels Forlag
- White,Michael (2006) *Narrativ teori* .udgave, 2. oplag Hans Reitzels Forlag
- Wittgenstein,Ludwig (2001) *Filosofiske undersøgelser* 2. udgave. 4.oplag 2001
- Ølgaard,Bent (2004) *Kommunikation og økomentale systemer en introduktion til Geogory Batesons forfatterskab* 3. revideret udgave Akademisk forlag

Artikler

- Albrigtsen,Vårin (2006) *Å være deltagende observatør i familien* Fokus 34, 213-227
Universitetsforlaget - 2006
- Anderson,Harlene og Goolishian,Harold (1992) *The client is the expert:a Not-knowing Approach to Therapy.* Fra bogen *Therapy as social construction* af Sheila Mcnamme og Kenneth J. Gergen.
Forlag Sae Publications, London
- Bagge,Randi Frieda (2011) *Hvordan bruke forforståelsen når jeg ikke kan vite noe om den andre* af Bagge. Universitetsforlaget Fokus på Familien 1-2011 (25-44)
- Eiterå,Astrid (2010) *Om mennesker og systemer i bevægelse* Universitetsforlaget Fokus på Familien 4-2010 (335-353)
- Helgeland,Anne (2016) *Verdier i klemme.* Fokus på familien Årgang 44 – 4 – 2016 (272-293)
- Jensen, Per (2006) *Hvordan kan "den store psykoterapidebatten" påvirke forståelsen av familierapiforskning?* Af Jensen. Fokus 34 (91-1007) Universitetsforlaget 2006
- Jensen, Per (2009) *Virkningsdiskursen* Fokus i Familien, 2009, 194-201
- Lang, W. Peter; Little, Martin; *Det systemiske-professionelle handlingsdomæne og spørsmålet om neutralitet.* Human Systems vol.1 nr. 1. sommer 1990 p. 34-47.

Forældres stemme i familiebehandling

Cronen, Dr.
Vernon.(1990)

Minuchin,Salvador (1996) *Konstruktivismens forførelse. At definere magten væk vil ikke få den til at forsvinde* Fokus 1/1996 .

Reichelt,Odd Arne (2012) *Sentra artikkel fra 1980-tallet (1989). Fra univer til multiverser – og tilbake igjen.* Fokus på familien, (1): 3-13. Fokus på Familien 2-2012 (156-158) Universitetsforlaget

Tjersland,Add Arne (2012) *Fra univers til multiverser – og tilbake igjen* Fokus på Familien 2-2012 (159-173) Universitetsforlaget

Vedeler,Gerdt Henrik (2011) *Familien som ressurs i psykososialt arbeid, del I* , Universitetsforlaget Fokus på Familien 4-2011 (263-282)

Vedeler,Geret Henrik (2012) *Familien som ressurs i psykososialt arbeid, del II*, Fokus på familien 1-2012 (27-48) Universitetsforlaget

Forskningsrapporter/undersøgelser:

Lovende praksis på det spesialiserte socialområde. SFI 2015

God praksis i forebyggende arbejde. SFI 2013

Barnevernet sett med brukernes øyne av Erik Sandøy, Administrerende direktør Aleris Ungplan og BOI.

Holdninger til sosialt utsatte. Epinion og Rådet for Sosialt Udsatte, oktober 2013.

Socialstyrelsen: Barnets velfærd i centrum – ICS-Håndbog

15 Bilag 1: Forespørgsel om deltagelse og samtykkeerklæring

Forespørgsels om deltagelse i forskningsprojekt.

Baggrund

Jeg hedder Juggie Stouby og er i gang med et Masterstudie i Familieterapi og systemisk praksis ved Videnskabelig Højskole i Oslo. Jeg ønsker, at min masteropgave skal omhandle forældrenes oplevelse af "hvad der virker" i samarbejdet med familiebehandleren.

Jeg er optaget af hvordan vi optimere familiearbejde og her tænker jeg at familiernes oplever, er en vigtig faktor. Dette er et tema som har optaget mig gennem hele mit arbejdsliv med familier. Der er lavet en del store forskningsprojekter om hvordan myndigheden og familiebehandler oplever samarbejdet, men jeg finder ikke megen forskning om hvordan familierne oplever det. I samarbejde med Aalborg Kommune ønsker jeg at få et indblik i familiernes oplevelse, for derved at kunne optimere familiearbejdet samt effekten af dette.

Hensigt.

Denne forespørgsel handler om at finde familier som vil deltager i et interview om "hvad der virker" i samarbejdet familiebehandlere (pædagogiske familierådgiver og socialrådgivere m.fl).

Hvad indebærer deltagelsen

Som informanter til dette projekt kan du være med til at præge den fremtidige måde at samarbejde med kommunen. Du kan være med til, at der holdes fokus på familiernes oplevelse af samarbejdet og at der er fokus på at høre familiernes stemme i samarbejdet. Ligeledes rette en opmærksomhed på hvad du oplever der fungerer i samarbejdet med kommunen, hvad der kan gøres bedre samt effekten.

Hvad sker der med informationerne?

Alt data vil blive behandlet fortroligt og på en forsvarlig måde efter loven om personfølsomme oplysninger. Det vil sige at navne vil være anonyme og at forskeren har tavshedspligt. Datamaterialet vil ligeledes anonymiseres og slettet senest ved projektafslutningen maj 2017.

Frivillig deltagelse.

Det er en frivillig deltagelse og det vil være muligt at trække sig helt frem til studiet bliver afleveret. Dersom du ønsker at deltage underskriver du en samtykkeerklæring. Har du yderlige spørgsmål eller ønsker mere information kan du kontakt Juggie Stouby på mobil 31990633.

Personlige oplysninger.

Forældres stemme i familiebehandling

Informationer om du skal bruges som beskrevet i hensigten. Alle oplysninger vil blive behandlet uden navn, uden personnummer eller andre direkte genkendelige oplysninger.

Udlevering af materiale og oplysninger til andre.

Det er kun undertegnede og forskningsvejleder som har adgang til navneliste og som kan finde tilbage til dig. Det vil ikke være muligt at identificere dig i resultatet af studiet når den skal publiceres.

Ret til at gennemlæsning og sletning af oplysninger om dig.

Hvis du siger ja til at deltage i studiet, kan du helt frit frem til studiets afslutning vælge at trække dig.

Oplysninger vil blive behandle fortroligt og ingen enkeltpersoner vil kunne kendes gennem den færdige rapport. Oplysninger anonymiseres og optagelserne bliver slettet når studiet er færdigt.

Information om det færdige studie.

Du har som Informant ret til at få adgang til den færdige rapport.

Dersom du ønsker at deltage, beder jeg dig om at underskrive samtykkeerklæringen.

Med venlig hilsen

Juggie Stouby

Samtykkeerklæring

Jeg bekræfter, at have modtaget skriftlig information om deltagelse i forskningsprojektet og vil gerne deltage i studiet.

Dato

Underskrift

16 Bilag 2: Interviewguide

Interviewguide.

Jeg vil indlede interviewet med at takke for deltagelsen. I interviewet er der 5 hovedspørgsmål og nogle underspørgsmål. Samtalen kan komme til at dreje sig om andre emner, som du finder væsentlig i samarbejdet. Det vil være helt i orden. Der er ikke afsat et bestemt antal minutter interviewet skal tage.

Forskningsspørgsmål:

1 Hvad forstår du ved begrebet samarbejde?

- Kan du komme i tanke om nogen situationer hvor du har oplevet samarbejde?

2 Oplever du at være inddraget i samarbejdet og på hvilken måde?

3 Har samarbejdet ændret sig over tid?

- Har samarbejdet været en proces – hvilken og hvordan?
- Har dialogen med de professionelle haft en særlig betydning i samarbejdet?

4 Hvilken betydning har netværket haft i samarbejdet?

- Hvilken betydning har netværket for processen?

5 Har der været ønske om andre måder at samarbejde på?

- Hvilke drømme har du om livet?
- Støtte og hjælpemuligheder fra systemet?

17 Bilag 3: Eksempel på transskribering

Interview nr. X d. XX.XX.XX. Distrikt X

47 min.

Interviewet starter med at jeg gennemgår formålet og proceduren for det videre forløb. Informanten skriver under på samtykkeerklæringen, og vi går i gang med selve interviewet.

Interviuwer Hvordan forstår du begrebet samarbejde?

Deltager Tænkepause. Jamen samarbejde, det er jo at det skal gå begge veje. Altså hvis man skal have et samarbejde så er det jo øh at man skulle kunne give og tag. Så det vil sige øh ... skal jeg overføre det til mig selv altså så er jeg meget presset på den måde at jeg er mor til tre børn, jeg har et fuldtids job og samtidig med skal jeg også have...jeg har en hjemmebaseret indsats så skal jeg også have en som kommer i mit hjem og det vil jeg gerne samarbejde omkring og det har jeg altid gerne ville men nogen gange kan det blive et problem med tider. Og det er der jeg synes samarbejdet skal gå begge veje. Nogle gange må jeg tage af mine fridage og andre gange må de ...må de komme, når det kan ligge ind efter mit arbejde.

I uhm

D For ellers bliver jeg endnu mere presset, hvis det er at der bliver påduttet nogle dage. Så det handler ikke om,..... at jeg ....ikke vil samarbejde i forhold til det . jeg synes der skal være en god forståelse. Og det har jeg også den anden vej. At hende der kommer hos mig hun kan også have -være fyldt op med alle mulige andre , det er jo ikke kun mig hun kommer hos

I nej

D men æh så må man se om man kke kan øhh kan få lagt det sådan at det kan gå lige op begge veje.

I ja

D ellers har man ikke et godt samarbejde. Og får du ikke det gode samarbejde så jamen øhhh ....så den indsats du skal lave den bliver derefter. Så jeg vil da sige at samarbejdet det er da utrolig vigtigt for videre udvikling af den indsats der skal være i det pågældende hjem.

I ja... ja

Forældres stemme i familiebehandling

Og du har kommet med nogle eksempler. Har du flere eksempler hvor du sådan tænker ud over at være fleksibel? Om der er andre eksempler hvor jeres samarbejde har fungeret?

D. øhhh..... ja, jeg har samarbejde omkring hende som kommer i mit hjem. Æhh er rigtig gode til og øhhhh

I du må gerne nævne navne

D. okay – jamen Lykke som er i mit hjem, hun er ... hun har en ugentlig hverdag, hvor hun henter den ene af mine drenge. Og dagen efter henter hun den anden af mine drenge – hvor hun er social med det. Hvor hun ligesom ser dem på nogle andre måder end jeg gør. Det synes jeg jo også et eller andet sted er et godt samarbejde. Jeg synes at hun ser jo mine drenge på , altså hun ser os jo udefra og kan give nogle redskaber og så skal man nogle gang sluge eller det skal man jo lære som person at tage denne der konstruktive kritik som det nogle gang er.

I uhm

D Øhhh men jeg har det sådan det skal også være berettiget at give den anden vej. Øhhmen jeg har altid været åben omkring mit samarbejde , jeg har ikke noget at skjule, men jeg er også nogle gange hvis jeg bliver .... Presset af Lykke og bliver presset af Trine og bliver presset af børnehave og skoler og arbejde ....så bliver det en kæmpe opgave og være ene mor om.

I ja (omsorgsfuldt)

D For du har ikke nogen steder du kan læsse det hen .

I nej

D. Så ...men det er også et godt samarbejde.

Jeg kan ringe til Lykke, hvis jeg har brug for det. så på den måde samarbejde vi også. At selvom det ikke er en døgntelefon hun har så er hun god til at svarer eller lige være aktiv lyttende og æhhmen det det jeg ligesom er kommet med . og hun har ligesom kunne mærket at nu har jeg lige brug for en kram eller nu har lige brug for at blive rettet tilbage på det rigtigt spor.

I ja

D. og så er jeg jo en person der er kendt med at jeg har latens tid sååå jeg reagere nogen gange voldsomt lige sådan i nuet når jeg bliver presset. Men når jeg lige reflektere over det, nå okay... det er nok rigtigt. Så er det det jeg handler videre fra og så bruger jeg min sunde fornuft. Ja

Forældres stemme i familiebehandling

I Ja. Så når du snakker om det har med konstruktiv kritik og samarbejde – er det så der hvor du måske nogle gange selv synes du køre op og har svært ved at tage imod det men når du så lige får det vendt.

D Ja. Det er jo nogen gang hårdt at få ... altså jeg tror udanset hvem er som forældre så kan vi jo altid gøre ting bedre. Ikk.

Men hvis su sådan i en længere periode kun høre det, jeg slem til kun at høre det negative , der er også rigtig mange positive ting i min sag. Men hvis jeg sådan kun ligesom tager den der gryde med det negative , så bliver det svært at rumme konstruktiv kritik. Altså så tænker man sådan lidt at hvis jeg nu kom i dit hjem, så ville jeg også kunne sætte fingre på, så får du lidt den der tilbage og den tor jeg alle forældre som sidder hvor jeg gør, nogle gange får ..... eller føler at jeg bliver også overvåget, iagttaget , det er voldsom slemt at sidde med.

I ja

D øhhmen jeg ved godt at der er love og paragraffer og der er ting, der er regler, dette r jeg helt indforstået med, men man bliver mange gang presset og jeg tror det er der man skal være bedre til at samarbejde. At det er ikke nok med at i skal have jeres faglige briller på men i skal også nogen gang se på mennesket og i skal se på os som forskellige sager. I skal jo ikke se på at det er den her paragraf og det er det her som gælder men hvad er selve netværket, hvad der fundamentet i forhold til den her enkelte perseon i har med at gøre.

I ja, ja

D. eller det kan også være et par – hvad er det vi skal æhh for jeg har aldrig nægtet at jeg ikke ville samarbejde , det har bare at samarbejdet skal gå begge veje. Nu tænker jeg på tider til møder og

I fleksibiliteten..

D ja.

Og når jeg skal i skoler, børnehaver – jeg har jo tre børn og jeg har to drenge med voldsomme diagnoser og det kræver at jeg skal ekstra til øæhh læger, speciallæger, og børnepsyk og skoler og og der skal ikke ske meget udsving i hverdagen før hele .. det hele tilder i skole og åh hjemmefront..... så jeg bruger rigtig meget resourcer og krudt .. jeg burde nok ikke have et arbejde men med så komplekse børn jeg har .

I nej

Forældres stemme i familiebehandling

D men jeg har også nogen gang brug for at kome ud og være økonomisk kan jeg ikke have det til at hænge sammen ... altsååå det er der hvor jeg nogen gange tænker hvor..... ikke fordi jeg har lyst til og at være hjemmegående husmor men ..... men jeg kunne måske godt savne at der var i forhold til min sag at der var .... At øhhh .... At der havde været en måde at jeg kunne have været hjemmegående altså kunne have gået hjemme ved mine børn medens tingene de er som de er.

I ja

D - og så stadigvæk have noget at vende tilbage til uden jeg skal sygemeldes med et eller andet hvor at jeg har alle mulige i ryggen for det stresser også psykisk.

I ja

Ja.

Så sa det samarbejde du beskriver her – føler du dig sådan inddraget i det . og på hvilken måde.?

D. .... Øh ja tænkepause. Jeg synes i ...jeg synes,... de inddrager mig... nogle gang så meget så de ....øhh de lytter,... de er aktive lyttende men de glemmer ..... Altså man går stadigvæk ind og kigger det som en overordnet generel sag. De har kun den her skuffe og tage af , jeg har denne her skuffe og tage af og det er fordi der bliver sparet over alt. Og ved at der bliver sparet over alt ..jamen så er ..så tingene ikke helt så nemt eller eller nøglehullerne ikke nemme at finde. Jeg synes i forhold til aflastning som jeg har skreget på i 1 ½ år det har taget allll for lang tid - der synes jeg måske at tingene her inde fra er gået for langsomt. Det er ikke i orden at i behandler mig sådan, for jeg skal være fleksibel den anden vej ..... øhhhh så ved jeg godt at man har prøvet nogle udelukkesmetoder i forhold til faren . men derfra har man fundet ud af det. stadigvæk ... med den viden man havde omkring faren, så er det for lang tid. Og man kan sige det er mig der er den tabte i det, det er mine to drenge der er blevet tabt i det. og så skal jeg jo hele tiden alligevel få kastet tilbage ”jamen Diane, du skal også rykke jer ” ikk også.

I ja

D Det er nog der jeg synes samarbejdet den har været svær og forståelsen har været svær.

I ja

D. men , som der vi er lige nu ? der har man godt nok gud ske lov efter 6 7 måneder begynder og rykke lidt op i sig selv herinde fra. og så begyndt og åhhh arbejde mod den rigtige retning. Men det har taget al for længe.

18 Bilag 4: Godkendelse fra NSD

Inger Nordeide Jensen
Professionshøyskole Metropol
Tagensvej 18
NULL NULL

Vår dato: 22.08.2016

Vår ref: 49272 / 3 / BGH

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 17.07.2016. Meldingen gjelder prosjektet:

<i>49272</i>	<i>Forældres stemme i familiebehandling</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>VID vitenskapelig høgskole, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Inger Nordeide Jensen</i>
<i>Student</i>	<i>Marianne Juggie Stouby</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 22.05.2017, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Kjersti Haugstvedt

Belinda Gloppen Helle

Kontaktperson: Belinda Gloppen Helle tlf: 55 58 28 74

Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Kopi: Marianne Juggie Stouby Juggie@hotmail.dk

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Utvalget informeres skriftlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet, men veileders kontaktinformasjon må tilføyes skrevet. Det bør understrekes for foreldrene at dersom de ikke ønsker å delta vil dette ikke påvirke forholdet til behandler/familieterapeut.

REKRUTTERING

I følge meldeskjemaet skal student ta direkte kontakt med foreldrene med forespørsel om deltagelse. Personvernombudet mener at for at konfidensialitet og frivillighet skal opprettholdes under rekruttering bør leder for familiegruppen ta kontakt med foreldrene på vegne av student. Vi legger til grunn at det ikke opprettes kontakt mellom student og foreldrene før foreldrene har ytret ønsker om å delta i prosjektet.

SENSITIVE OPPLYSNINGER OM INFORMANTENE

Vi vurderer at det vil kunne komme frem helserelevante opplysninger om informantene. Ettersom en del av spørsmålene i intervjuguiden berører tema som kan relateres til psykisk helse. Vi har derfor endret dette punktet i meldeskjemaet til at det kan behandles sensitive opplysninger.

INFORMASJONSSIKKERHET

Personvernombudet legger til grunn at dere behandler alle data og personopplysninger i tråd med VID vitenskapelig høgskole sine retningslinjer for innsamling og videre behandling av forskningsdata og personopplysninger. Ettersom det skal behandles sensitive personopplysninger, er det viktig at dere krypterer opplysningene tilstrekkelig.

PROSJEKTSLUTT OG ANONYMISERING

I meldeskjemaet/informasjonsskrivet har dere informert om at forventet prosjektslutt er 22.05.2017. Ifølge meldeskjemaet skal dere da anonymisere innsamlede opplysninger. Anonymisering innebærer at dere bearbeider datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjør dere ved å slette direkte personopplysninger, slette eller omskrive indirekte personopplysninger og slette digitale lydopptak.

